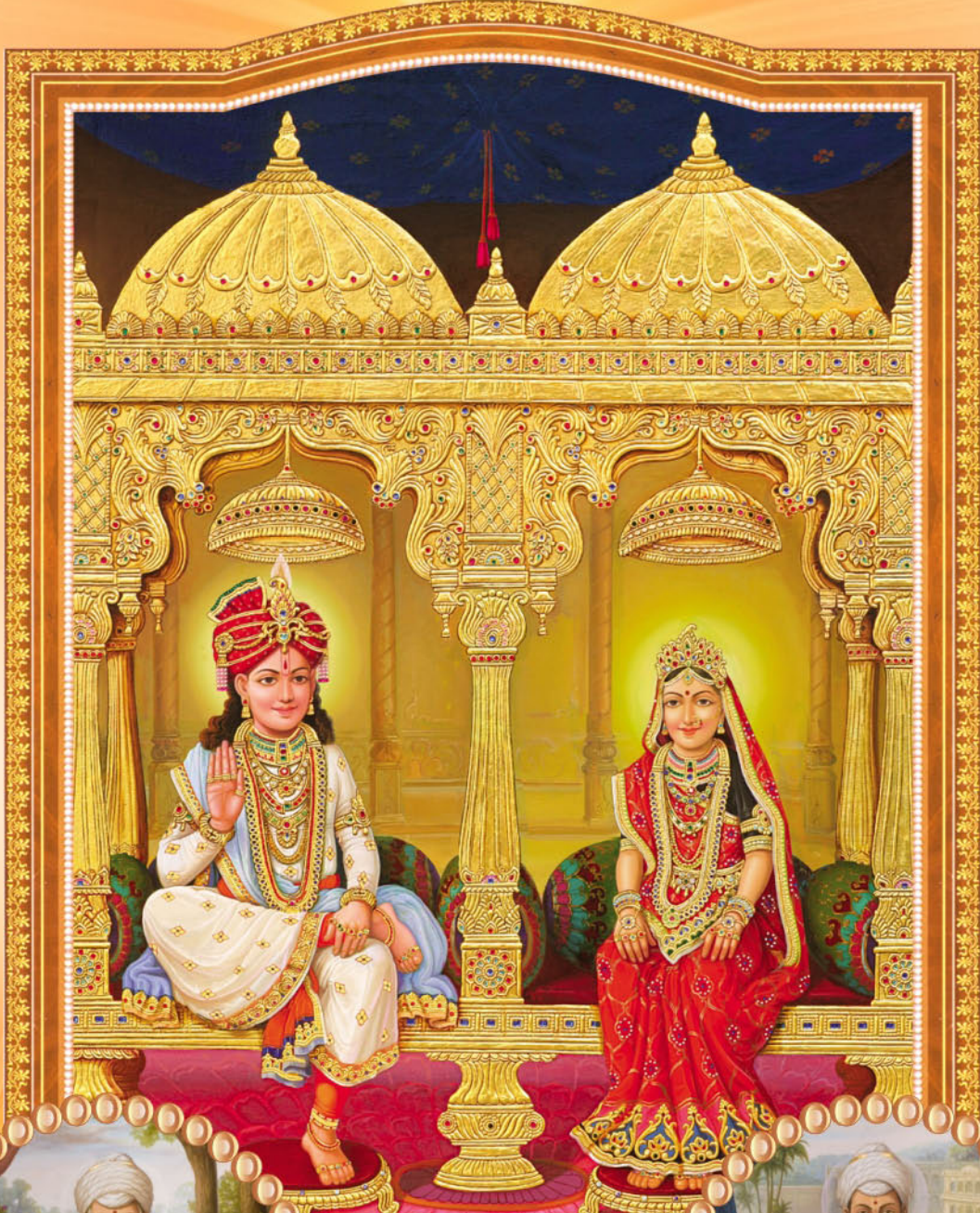

महामति श्री प्राणनाथजी प्रणीत

श्री सिन्धी

श्री राज श्यामाजी

प्रकाशक

श्री ५ नवतनपुरीधाम

जामनगर

निजानन्दाचार्य श्री देवचन्द्रजी महाराज

महामति श्री प्राणनाथजी महाराज

શ્રી તારતમ સાગર

“નિજનામ શ્રીકૃષ્ણજી, અનાદિ અક્ષરાતીત” ।
સો તો અબ જાહેર ભયે, સબ વિધ વતન સહીત ॥

શ્રી સિન્ધી ગ્રન્થ પ્રારમ્ભ

(શ્રી સિન્ધી ગ્રંથનું અવતરણ વિક્રમ સંવત ૧૭૪૭-૪૮માં શ્રી પદ્માવતી પુરી પત્રામાં થયું. આ ગ્રંથમાં મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજીએ આત્મ (ઈન્દ્રાવતીના) ભાવથી ધામધણીને કરેલી પ્રાર્થના, આત્મભાવે આપેલો ઠપકો તથા આત્મભાવે અનુભવેલો વિરહ અભિવ્યક્ત કર્યો છે. આ ગ્રંથમાં કુલ ૧૬ પ્રકરણો અને ૬૦૦ ચોપાઈઓ છે. ગ્રંથની ભાષા સિન્ધી છે. છેલ્લાં ત્રણ પ્રકરણોનો સિન્ધી ભાષામાંથી હિન્દી ભાષામાં અનુવાદ કરીને પ્રસ્તુત કરવામાં આવ્યાં છે.)

સિન્ધી ભાષામાં અભિવ્યક્ત થયેલી આ સિન્ધી કિતાબમાં, મહામતિ શ્રીપ્રાણનાથજીએ જાગણી માટે પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માને કરેલી અરજી, પ્રશ્નોત્તર રૂપે પ્રસ્તુત કરવામાં આવી છે. તેથી હે સુંદરસાથજી ! પરમધામની બ્રહ્માંગનાઓના અખંડ સુખનું વર્ણન ધ્યાનથી સાંભળો જેથી તમને પણ પરમધામની અનુભૂતિ થાય !

આખર વેરા ઉથણજી, આંઈ રૂહે છડે જા રાંદ ।
ઉથી બિય અરસજે, કોડ કરે મિડૂં કાંધ ॥ ૧ ॥

હે આત્માઓ ! આત્મ જાગૃતિ માટેનો અંતિમ સમય આવી પહોંચ્યો છે. તેથી તમે હવે આ નાશવંત જગતના જૂઠા ખેલનો મોહ ત્યાગીને પરમધામ તરફ મીટ માંડો અને હૃદયને ઉલ્લાસથી ભરી દઈને આપણા પ્રિયતમ ધણીને મળો.

ધણી મૂંહજી રૂહજા, હાંણે ચુઆં કીંય કરે ।
રૂહકે ડિંચો પરડેહડો, ચઓ સો દિલ ધરે ॥ ૨ ॥

હે મારા આત્માના ધણી ! હવે હું આપને શું કહું ? આપે જ મારા આત્માને પરદેશ (ફાની દુનિયામાં) મોકલી દીધો છે. હવે આપ મને જે હુકમ કરશો તેનું હું હૃદયપૂર્વક પાલન કરીશ.

ઈસક ડિંને તૂં, તો રે ઈસક ન અચે ।
ધણુઓં કરિયાં આંઊં, કૂડ ન ઉડે રે સચે ॥ ૩ ॥

હે મારા ધણી ! આપે જ મને આપનો પ્રેમ આપ્યો છે. આપના વગર હૃદયમાં પ્રેમ પ્રગટ થઈ શકતો જ નથી. મેં આ મિથ્યા સંસારમાંથી છૂટવા અનેક પ્રયત્નો કર્યા છે, પરંતુ (આપના પ્રેમરૂપી) સત્યની પ્રાપ્તિ સિવાય આ જૂઠો સંસાર છૂટતો જ નથી.

કીં કરિયાં કેડા વંજાં, ચુઆં કીંય કરે ।
ન પેરાઈયાં પડૂતર, ન અચી સગાં ગરે ॥ ૪ ॥

હે ધણી ! હું શું કરું, ક્યાં જાઉં, કેવી રીતે કહું ? ન મને પ્રત્યુત્તર મળે છે અને ન હું મારા પોતાના ઘરે (પરમધામમાં) આવી શકું છું.

સજણ મૂંહજી રૂહજા, તાંજે ડિએ રૂહ સાંજાએ ।
ત હિકે આહિ અરવાહ કે, પેરે તરે પુજાએ ॥ ૫ ॥

હે મારા આત્માના આધાર ! જો આપની કૃપાથી મારો આત્મા આપને ઓળખી જાય તો હૃદયમાંથી નીકળેલો એક જ દર્દભર્યો અવાજ, મારા આત્માને આપનાં શ્રીચરણો સુધી પહોંચાડી દેશે.

ધણી મૂંહજી રૂહજા, ગિંની વેઈ બિસરાઈ ।
પેઈસ તે પેચન મેં, બડી જાર બડાઈ ॥ ૬ ॥

હે મારા આત્માના ધણી ! આ માયા મને એની તરફ ખેંચીને લઈ ગઈ છે અને હું તેની જૂઠી પ્રતિજ્ઞાના ફંદામાં ફસાઈ પડી છું.

મૂં મંગી આં ડેખારઈ, કરિયા ગાલ કેઈ ।
હાંણે ચોરાઈએ ત ચુઆં થી, ગાલ ગરી થી પેઈ ॥ ૭ ॥

મેં ખેલ જોવાની માગણી કરી ત્યારે આપે મને માયા દેખાડી દીધી ! હવે હું આપને શું કહું ? આટલું પણ આપ કહેવરાવો છો તેથી જ કહું છું. હવે મારી ખેલ જોવાની માગણી જ મને ભારે પડી રહી છે.

તરસાઈએ ત તરસણ મોહકે, મૂં મંઝાં કીં ન સચો ।
સભ ગાલ્યૂં આંજે હથમેં, જાણે તીંય કરચો ॥ ૮ ॥

આપ, મને આપનાં દર્શન માટે તલપાવી રહ્યા છો, તેથી હું તલપી રહી છું. એ સિવાય મારાથી તો કશું જ બની શકે તેમ નથી. બધું જ આપના હાથમાં છે, તેથી આપને જેમ ઠીક લાગે તેમ કરો.

સિકાઈએ ત સિકાં, મૂં મેં સિકણ ન કીં ।
રોહોંદિસ તેહી હાલમેં, અંઈ રખંદાં જીં ॥ ૯ ॥

આપ, મને (આપનાં દર્શન કાજે) તલસાવી રહ્યા છો. તેથી હું તલસી રહી છું. એ સિવાય હું પોતે આપમેળે તલપી શક્તી પણ ન હતી. હવે આપ મને જેવી સ્થિતિમાં રાખશો, તેવી સ્થિતિમાં જ હું રહીશ.

હિક સિકાં તોહિજે સુખકે, જે સે સંભરે સુખ ।
સે સુખ હિન બિસારિયાં, હે જે ડિઠમ ડુખ ॥ ૧૦ ॥

હું આપના મિલન સુખ માટે તડપી રહી છું, જેથી મને પરમધામનાં અખંડ સુખોનું સ્મરણ થઈ જાય. કારણ કે, આ જગતનાં દુઃખોએ જ મને પરમધામનાં સુખો ભુલાવી દીધાં છે.

હિન સુખે સંદિયું ગાલિયું, આઈન અલેખે ।

હિયડો મું સુજો થિયો, હિએ ન અયે તે ॥ ૧૧ ॥

આપનાં અખંડ સુખોનો મહિમા તો અપાર છે. પરંતુ મારું હૃદય શૂન્યમનસ્ક થઈ ગયું છે. તેથી પરમધામનાં અખંડ સુખોની કોઈ પણ વાત, ધ્યાનમાં આવતી જ નથી.

જેસુખ તોહિજી અંખિએ, ડિંનાં અસાંકે તો ।

સે સુખ કંને મું સુઆં, સુજો હિયો ન ઝલ્લે સો ॥ ૧૨ ॥

આપ, દિવ્ય પરમધામમાં આપનાં અમીભર્યાં નયનોનું જે સુખ અમને આપતા હતા તેનું વર્ણન, અમે સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજના મુખાર્વિદ વડે સાંભળ્યું. પરંતુ અમારાં હૃદય તો શૂન્યમનસ્ક બની ગયેલાં હોવાથી અમે તે સુખ ગ્રહણ કરી શક્યાં નહિ.

જે સુખ તોહિજે અરસ મેં, ડિંના તો ગાલિન ।

સે સભ બિયમ બિસરી, સુજે હિયડે ન ચઢિન ॥ ૧૩ ॥

આપનાં મધુર વચનો દ્વારા આપે અમોને પરમધામનાં જે સુખો આપ્યાં છે તે તમામ અમે ભૂલી ગયાં છીએ. અમારા શૂન્ય બની ગયેલા હૃદયમાં તે અંકિત પણ થઈ શક્યાં નથી.

કે પડૂતર મું કેયાં, કે તો કેયાં કાંધ ।

સે સુજે હિએ ન સંભરે, બિસર્યા મય રાંદ ॥ ૧૪ ॥

હે ધણી ! આપે અમોને ક્યાં ક્યાં વચનો કહ્યાં અને અમે તેનો શું જવાબ આપ્યો ? તે તમામ વાતો આ શૂન્ય બની ચૂકેલા હૃદયમાં યાદ પણ આવતી નથી. આ જૂઠા જગતના જૂઠા ખેલમાં આવીને અમે બધું જ ભૂલી ગયાં છીએ.

હિએ ચઢાઈએ તું, ત સભ સુખ હિયો ઝલ્લે ।

જે સુખ ડિએ મેહેર કરે, ત બેયો કેર પલ્લે ॥ ૧૫ ॥

જો આપ કૃપાળુ એ અખંડ સુખોને મારા હૃદયમાં અંકિત કરવા ઈચ્છો તો મારું હૃદય તે તમામ સુખોને ગ્રહણ કરી શકશે. જો આપ દયા કરીને એ સુખો આપવા ઈચ્છતા હો તો આપ જેવા સર્વશક્તિમાનને કોણ રોકી શકે તેમ છે ભલા ?

તો તરસાંએ તરસણ, તોકે પસણ નેંણ ।

કોડ થિએ કનનકે, તોહિજા સુણન મિઠડા વેંણ ॥ ૧૬ ॥

આપ, આપનાં દર્શન માટે મને તલપાવો છો, તેમ છતાં મારાં નયનો તો આપનાં દર્શન માટે તલપી રહ્યાં છે. મારા કાન પણ આપનાં સુમધુર વચનો સાંભળવા માટે અતિ ઉત્સુક છે.

તો તરસાંએ તરસણ, હિયડો મિડન કે ।

એ ડિંનો અયે માસૂકજો, ઈસક અરસમેં જે ॥ ૧૭ ॥

આપ, આપના મિલન માટે મને તલસાવો છો તેમ છતાં મારું હૃદય આપના મિલન માટે તલપી રહ્યું છે. કેમ કે, પરમધામનો દિવ્ય પ્રેમ તો આપ પ્રિયતમ ધણીની કૃપા પ્રાપ્ત થવાથી જ પ્રાપ્ત થાય છે.

બિહારે વટ ઓડડી, મથેં ડિંનોં પરડેહ ।

ડિસાં ન સુણિયાં ગાલડી, કીં કરિયાં યુઆં કેકેહ ॥ ૧૮ ॥

એક બાજુ આપે મને આપનાં ચરણોમાં બેસાડી છે, તો બીજી બાજુ આપે મારી સુરતાને નશ્વર જગતમાં મોકલીને મને પરદેશી બનાવી દીધી છે. આ નાશવંત જગતમાં બેઠેલી હું આપનાં દર્શન પણ કરી શકતી નથી કે આપની સુમધુર વાણી પણ સાંભળી શકતી નથી. હે ધણી ! આપ જ કહો, હવે હું શું કરું ? મારી વ્યથા કોને કહું ?

જો અરવાહેં અરસજયું, સે સભ મૂં અડાં ન્હારીન ।

આંઊં પસાં આં અડું, હે બિઠયૂ જર હારીન ॥ ૧૯ ॥

હે ધણી ! પરમધામના તમામ આત્માઓ મારી (ઈન્દ્રાવતી) તરફ જોઈ રહ્યા છે તથા આંસુ સારી રહ્યા છે અને હું આપની તરફ (આશા ભર્યા નયને) જોઈ રહી છું.

તો લિખ્યો ફુરમાનમેં, મૂં અરસ દિલ મોમન ।

સે સુણી વેણ ફુરમાનજા, મૂંજો ઝલ્યો દિલ રૂહન ॥ ૨૦ ॥

હે ધામના ધણી ! આપે જ આપના સંદેશમાં લખી જણાવ્યું છે કે, ‘બ્રહ્માત્માઓનાં હૃદય મારું પરમધામ છે.’ આપના સંદેશાનાં એ વચનો સાંભળીને સર્વ બ્રહ્માત્માઓએ મારું હૃદય પકડી રાખ્યું છે. (તેઓ મારા હૃદયમાં આપનાં અને પરમધામનાં દર્શન કરવા ઈચ્છે છે.)

ત કેહો પડૂતર મૂંહકે, યુઆં કુરો રૂહન ।

રૂહેં ઉમેદૂં મૂંમેં, આંકે સભ રોસન ॥ ૨૧ ॥

હે ધણી ! આપ મને શું જવાબ આપો છો ? હું બ્રહ્માત્માઓને શો જવાબ આપું ? બ્રહ્માત્માઓ મારી પાસે જવાબની અપેક્ષા રાખીને બેઠા છે અને એ તમામ હકીકત આપને માલૂમ પણ છે.

હાંણે કેહડો હાલ મૂંહજો, રૂહેં કેહડો હાલ ।

ન ડેખારે ન ડિઠમ, બેઓ તો રે નૂરજમાલ ॥ ૨૨ ॥

હે ધણી ! હવે મારી અને બ્રહ્માત્માઓની કેવી દશા થઈ રહી છે ? (તે જુઓ) આપે આપના ચિન્મય સ્વરૂપ સિવાય અમને કોઈને કશું બતાવ્યું નથી અને અમે બીજું કશું જોયું પણ નથી.

તો ડિંની સોહેલી કરે, નતાં બાટ ઘણું વિષમ ।

હેઆં હલ્લોં સભ સુખન મેં, રૂહેં ઘુરેં એહ ખસમ ॥ ૨૩ ॥

હે ધણી ! આપે અત્યંત સરળતાપૂર્વક અમોને પ્રેમનો અતિ કઠિન માર્ગ બતાવી દીધો છે. એ સિવાય અમારે માટે તે દુર્લભ હતો. હવે બ્રહ્માત્માઓ અહીંથી પરમધામનાં સુખો તરફ લઈ જવાની માગણી કરે છે.

તો પાંણ ડેખારે ડિઠમ, બિઓ કોએ ન રખે હંદ ।

સેહેરગ સે ડેખારે ઓડડો, કિત કરણોં પેઓ ન પંધ ॥ ૨૪ ॥

આપે મને આપના જે સ્વરૂપનું દર્શન કરાવ્યું તે જ સ્વરૂપનું મેં દર્શન કર્યું છે. મેં આપના સિવાય અન્ય કોઈનો પણ આશરો લીધો નથી. (ભરોંસો રાખ્યો નથી) આપે મને આપના હૃદયની પાસે સ્થાન આપ્યું છે તેથી મારે દૂર (અન્યત્ર) જવું પણ ન પડ્યું.

તો યુઆંયોં યુઆંથી, મૂંજી યા ઉમત ।
અસીં ઈંદાસી કોઠિયાં, કોઠીને જે ભત ॥ ૨૫ ॥

આપના કહેવડાવ્યા પ્રમાણે જ હું, મારી અને સુંદરસાથની વાત કહી રહી છું. આપ અમોને દિવ્ય પરમધામમાં જે રીતે બોલાવશો, તે રીતે જ અમે પરમધામમાં પરત આવીશું.

રૂહેં અસીં નિદ્રમેં, નતાં ઘણાં લાડ ધુરન ।
અંઈ જાંણોથા સભ કીં, જે હાલ આએ રૂહન ॥ ૨૬ ॥

તમામ બ્રહ્માત્માઓ (આ જગતમાં આવીને) અજ્ઞાનની નિદ્રામાં ઊંઘી રહ્યા છે, જો ઊંઘી રહ્યા ન હોત તો આપની પાસેથી અધિક પ્રેમની માગણી કરતા હોત. અહીં નાશવંત જગતમાં બ્રહ્માત્માઓની જે સ્થિતિ છે, તેનાથી આપ પૂર્ણ રીતે વાકેફ છો જ.

ચાયો આંજો યુઆંથી, મૂં હંદ ન્હાએ કુછણ ।
સંગ બીયમ બિસરી, છડિંમ તે ધુરણ ॥ ૨૭ ॥

આપના કહેવડાવ્યા પ્રમાણે જ હું કહી રહી છું. એ સિવાય મારે માટે કહેવાનું અન્ય કોઈ સ્થાન જ નથી. હું તો આપણો સંબંધ જ ભૂલી ગઈ છું. તેથી (આપની પાસે) માગવાનું પણ છોડી દીધું છે.

ધુરણ અયે દિલ મેં, પણ દ્રજાં તોહિએ દ્રાએ ।
લાડ કરે ત ધુરાં, જે પસાં સંગ સાંજાએ ॥ ૨૮ ॥

મારા મનમાં માગવાની ઈચ્છા તો ઘણી થાય છે. પરંતુ હું આપનાથી ડરું છું. જો મને આપણા સંબંધની ઓળખાણ થઈ જાય તો હું આપની પાસેથી પ્રેમપૂર્વક (બધું જ) માગી લેત.

રૂહેં ચોંણ સભે મૂંહકે, હાંણે આંઉં યુઆં કેકેહ ।
ન પસાં ન સુણિયાં સંડેહડો, ડિંને પેરેં હેઠ પરડેહ ॥ ૨૯ ॥

બધા જ બ્રહ્માત્માઓ મને કહે છે, પણ હું કોને કહું ? હું આપનાં દર્શન કરી શકતી નથી કે આપનો સંદેશ પણ સાંભળી શકતી નથી. કારણ કે આપે મને આપનાં ચરણોમાં બેસાડીને પણ પરદેશી બનાવી દીધી છે !

સચો સોંણે જીં થેયો, ભાઈયાં સોણો થેયો સચો ।
લાડ કોડ કે સેં કરિયાં, અંખિએ જાં ન અચો ॥ ૩૦ ॥

હવે મારી સ્થિતિ એવી થઈ ગઈ છે કે, મને સત્ય પરમધામ સ્વપ્નવત્ ભાસવા લાગ્યું છે અને આ સ્વપ્નરૂપ સંસાર સત્ય દેખાવા લાગ્યો છે. જ્યાં સુધી આપ અમોને દર્શન નહિ આપો ત્યાં સુધી અમે આપની સાથે શી રીતે પ્રેમ કરી શકીશું ?

કીં કરિયાં ગાલડી, જાં ન પસાં પાંહિજે નેંણ ।
જે સુણાઈએ ત સુણાં, મિઠડા તોહિજા વેંણ ॥ ૩૧ ॥

જ્યાં સુધી હું, મારી પોતાની આંખે આપનાં દર્શન ન કરી લઉં ત્યાં સુધી આપની સાથે વાતો પણ શી રીતે કરી શકું ? આપ જ્યારે આપનાં સુમધુર વચનો મને સંભળાવવા ઈચ્છશો ત્યારે જ હું તે સાંભળી શકીશ.

સુખ તોહિજા સિપરી, અચે ના લેખે મેં ।
પાર ન અચે અપારજો, કડી ન ગણયા કે ॥ ૩૨ ॥

હે પ્રિયતમ ધણી ! આપના અસંખ્ય સુખોનો કોઈ પાર નથી. તે અગણિત હોવાથી, આજ સુધી કોઈએ પણ તેની ગણતરી કરી નથી.

ગુઝાંદર રૂહન જો, સભે તૂં જાંણે ।
કુરો યુઆં બિય બડી થેઈ, મૂં પાંહિજેડી ન પાંણે ॥ ૩૩ ॥

આપ બ્રહ્માત્માઓના હૃદયની તમામ ગુપ્ત વાતો જાણો છે. એ બ્રહ્માત્માઓની આગેવાન બનીને તેમને હું શું કહું ? હું પોતે તો આપના સમાન બની શકતી નથી.

જા કાંધ ન કરે પાંહિજો, ઊભી બિયનકે ચોએ ।
ડે સુહાગ બિયનકે, પાંણ અંગણ ઊભી રોએ ॥ ૩૪ ॥

જે અંગનાઓ પોતાના ધણીને, પોતાના બનાવી શકતી નથી અને અન્ય અંગનાઓને શિખામણ આપે છે તથા બીજાઓ સાથે સૌભાગ્યવતીનાં સુખોની વાતો કરે છે, તે અંગનાઓ પોતે જ, પોતાના આંગણામાં ઊભી ઊભી રડતી હોય છે.

બેઓ જમારો બડાઈમેં, બેઠી ખોએ ઉમર ।
ડે વડાઈયૂં બિયનકે, પાંણ ન ખુલ્યો દર ॥ ૩૫ ॥

આવા જ વડપણના (મોટાઈના) અભિમાનમાં મારું આયુષ્ય વ્યતીત થઈ ગયું. મેં બીજાઓને શિખામણ આપી પરંતુ મારો પોતાનો જ દરવાજો ના ખુલ્યો !

થેઈ ધણીસે સરખરૂ, સોઈ સુહાગિણ હોએ ।
સા મર ગિંને પાંણસે, જે આડો પટ ન કોએ ॥ ૩૬ ॥

જે બ્રહ્માત્મા, પોતાના ધણીનું સન્માન મેળવે છે તે જ સૌભાગ્યવતી કહેવાય છે. તે આત્મા જ અખંડ સુખો પ્રાપ્ત કરી શકે છે. તેવા આત્મા અને પરમાત્મા વચ્ચે કોઈ જ આવરણ હોતું નથી.

આંઊં પાંહિજી પરમેં, કીં કીં પાંણકે ભાઈયાં ।
બડી થીયન બિયમેં, છેડો છડાઈયાં ॥ ૩૭ ॥

હું મારા આત્માને ઠીક ઠીક ઓળખું છું, તેથી સૌની આગેવાન હોવાની જવાબદારીથી અર્થાત્ વડપણના ભારથી બચવા માટે હું પોતાની જાતને અલગ કરી રહી છું.

ગાલ્યૂં મૂંજે દિલજ્યૂં, સભ તૂંહીં સુજાંણે ।
હે સભેઈ તોહિજ્યૂં, તો કરાયૂં પાંણે ॥ ૩૮ ॥

હે સ્વામી ! આપ મારા અંતરની તમામ વાતોથી જાણકાર છો. આ જે કાંઈ બન્યું છે તે તમામ આપની પ્રેરણાથી જ બન્યું છે.

મથે આંઊં ત ગિંના, જે કીં મૂંમેં હોએ ।
આંઊં ગુઝ જાણા પાંણ બિય જો, બેયો ન જાંણે કોએ ॥ ૩૯ ॥

હું મારા પોતાના પર ત્યારે જ જવાબદારી લઈશ કે જ્યારે મારામાં તે માટેનું સામર્થ્ય હોય. હું આપના

અંતરની ગુહ્ય (છૂપી) વાતો જાણું છું. મારા સિવાય એ બાબત બીજું કોણ જાણશે ભલા ?

મૂંકે બડી બધારિએ, ડિંને સભની મેં સુહાગ ।

કીં ડિઠમ કીં ડિસંદિસ, જેડો કંને ભાગ ॥ ૪૦ ॥

હે ઘણી ! આપે મને આપનો સુહાગ આપીને તમામ આત્માઓ વચ્ચે મારું સન્માન કર્યું છે. આપે જે રીતે મારા ભાગ્યનું નિર્માણ કર્યું છે તેને અનુરૂપ જ મેં થોડું ઘણું પણ જોયું છે અને ભવિષ્યમાં પણ તે પ્રમાણે જ જોઈશ.

ત કેહો જવાબ રૂહનકે, બિય કરિયાં કીં આંઊં ।

ન કીં સુણાઈએ ગુઝ મેં, ન પાંઈદડે ધાંઊં ॥ ૪૧ ॥

હવે હું બધા બ્રહ્માત્માઓને શું જવાબ આપું ? તેમની વચ્ચે રહીને હું તેમને શું કહું ? (કારણ કે) આપ મને કોઈ રહસ્યમય વાત સંભળાવતા નથી કે હું મારા પોકારનો જવાબ પણ મેળવી શકતી નથી.

તો મૂંકે ઈ બુઝાઈયો, જે તૂં હેકલી થિએ ।

ત તોસે કરિયાં ગાલડી, દીદાર પણ ડિએ ॥ ૪૨ ॥

આપે મને એવી રીતે સમજાવ્યું હતું કે “હે ઈન્દ્રાવતી ! જ્યારે તું એકલી હોઈશ ત્યારે હું તારી સાથે વાતો કરીશ અને તને દર્શન પણ આપીશ.”

આંઊં હેકલી કીં થિયાં, બી લગાઈ તો ।

તો રે આએ કો કિતઈ, જે હિનકે પલ્લે સો ॥ ૪૩ ॥

પરંતુ હે નાથ ! હું એકલી શી રીતે રહી શકું ? આપે જ મારી સાથે બીજા બ્રહ્માત્માઓને જોડી દીધા છે. તેમનો હાથ પકડી શકે તેવું આપના સિવાય બીજું કોણ છે ?

સે બસ ન્હાએ મૂંહજે, જે કીં કરિએ સે તૂં ।

જે કીં જાંણ્યો સે કર્યો, મૂં મેં રહી ન મૂં ॥ ૪૪ ॥

મારા અંકુશમાં તો કાંઈ જ નથી. જે કાંઈ થઈ રહ્યું છે તે બધું આપ જ કરી રહ્યા છો. આપ આપની ઈચ્છા પ્રમાણે કરો. હવે મારામાં તો કોઈપણ પ્રકારનું મારાપણું રહ્યું જ નથી !

થી ન સગાં હેકલી, બી તો લગાઈ ।

છૂટે ન તોહિજી તોહ રે, મૂંજી ફિરે ન ફિરાઈ ॥ ૪૫ ॥

હું એકલી પણ થઈ શકતી નથી. કારણ કે આપે મારી સાથે માયાને જોડી દીધી છે. આપની એ માયા આપના સિવાય છૂટી શકતી નથી અને હું તેને દૂર કરું તો પણ તે દૂર થતી નથી.

ગોતા બેંદે વેઈ ઉમર, પટ સૂકે રે પાંણી ।

જે તો ડિંની હેત કરે, સા ટરે ન સત્રાંણી ॥ ૪૬ ॥

પાણી વગરની ધરતી પર અર્થાત્ મૃગજળમાં ડૂબકીઓ મારતાં મારતાં જીવન તો વ્યતીત થઈ ગયું. આપે મને પ્રેમપૂર્વક જે માયાના હાથમાં સુપરત કરી છે, તે માયા હવે મારા માટે શત્રુ બની ગઈ છે. તેને દૂર કરવા (લાખ પ્રયત્નો કરવા) છતાં તે દૂર થતી જ નથી.

હે જા પેયમ ફાંઈ જોર જી, સે જા લાહિયાં જોર કરે ।

ઝલ્લે પેર પિરનજા, પણ મૂંજી ટારી કીં ન ટરે ॥ ૪૭ ॥

માયાનું એ બંધન યુસ્ત રીતે બંધાઈ ચૂક્યું છે. હું આપનાં શરણ ગ્રહણ કરીને (આપની કૃપા વડે) તેને બળપૂર્વક ત્યજી દેવા ઈચ્છું છું. પરંતુ મારા એ પ્રયત્નોથી તે બંધન દૂર થતું જ નથી.

ધણી મૂંહજી રૂહજા, મૂંસે હિત ગાલાએ ।

પિરી પસણ જીં થિએ, સે તૂંહીં ડિએ ઉપાએ ॥ ૪૮ ॥

હે મારા આત્માના સ્વામી ! આપ અહીં આવીને મારી સાથે વાતો કરો. આપ જ મને ઉપાય (રીત) બતાવો તે રીતે હું આપનાં દર્શન કરી શકું.

હે ડાત્યૂં સભ તોહિજ્યૂં, ઈસક જોસ અકલ ।

મૂરા બુઝાઈએ મૂંહકે, આખર લગ અસલ ॥ ૪૯ ॥

પ્રેમ, જોશ અને બુદ્ધિના તમામ ખજાના આપે જ (મને) અર્પેલા છે. પરધામથી શરૂ કરીને આ જૂઠા જગતના ખેલ સુધીની તમામ વાતો આપે મને શરૂઆતથી જ સમજાવી દીધી હતી.

આંઊં અવલ ન આખર, સભની હંદે તૂં ।

એ મૂરાઈ ભલી ભતેં, એ તો ડેખારઈ મૂં ॥ ૫૦ ॥

આરંભથી માંડીને અંત સુધી મારું કોઈ પ્રભુત્વ નથી. સર્વત્ર આપનું જ પ્રભુત્વ છે. હું પ્રારંભથી જ સારી રીતે સમજી ગઈ હતી કે, આપે જ મને આ જૂઠા જગતનો ખેલ દેખાડ્યો છે.

અરજ પાંહિજી રૂહનજી, સભ તૂંહીં કરાઈએ ।

બાહેર મંઝ અંતર, સભ તૂંહીં આઈએ ॥ ૫૧ ॥

મારા તરફથી કે બ્રહ્માત્માઓ તરફથી જે પ્રાર્થના થઈ રહી છે તે પણ આપ જ કરાવી રહ્યા છો. અમારા શરીરમાં કે આત્મામાં (અંદર કે બહાર) સર્વત્ર આપનું જ પ્રભુત્વ છે.

જીં કઢે તૂં હિયાં, જીં પુજાઈને ઘર ।

હલ્લે ન જરે જેતરી, બી કેહજી ફિકર ॥ ૫૨ ॥

આપ અમોને જે રીતે જગતનાં બંધનોમાંથી મુક્ત કરીને પરમધામ પહોંચાડવા ઈચ્છો છો તે જ રીતે પરમધામ પહોંચાડો. તે માટે આપના સિવાય અન્ય કોઈની લેશમાત્ર પણ શક્તિ ચાલી શકતી નથી. તેથી હું બીજા કોની ચિન્તા (પરવા) કરું ?

તૂં કરિએ તૂં કરાઈએ, તૂં પુજાઈએ પાંણ ।

જા મથે ગિંને તિર જેતરી, સા જોએ બડી અજાંણ ॥ ૫૩ ॥

જે કાંઈ બની રહ્યું છે, તે કરવાવાળા આપ જ છો અને કરાવવાવાળા પણ આપ જ છો. અમોને અમારા મૂળઘર (પરમધામ) પહોંચાડનાર પણ આપ જ છો. તે અંગે જો કોઈ બ્રહ્માત્મા પોતા પર જરા પણ જવાબદારી લેતા હોય તો તે તેની અજ્ઞાનતા જ છે.

સિકણ સડણ જીરે મરણ, સે સભ હથ ધણી ।

તો ચંગી પેરે ડેખારિયો, ત મૂં ન્હાર્યો નેણ ખણી ॥ ૫૪ ॥

હે પ્રિયતમ ધણી ! લલચાવવું, બોલાવવું, જીવાડવું, મારવું એ તમામ આપના હાથમાં છે. આપે

આપના રહસ્યની અમને સારી રીતે ઓળખાણ કરાવી છે અને મેં પણ તેને મારી આંખો ખોલીને સારી રીતે જોઈ લીધી છે અર્થાત્ સારી રીતે સમજી લીધી છે.

હાંણે ગાલ્યૂં મૂંજે હાલજ્યૂં, કંદિસ આંસે આંઊં ।

બેઓ કેર સુણીદો તો રે, જે કરિયાં બડ્યૂં ધાંઊં ॥ ૫૫ ॥

હે ધણી ! હવે હું આપને મારી પરિસ્થિતિ અંગેની વાતો કહીશ. હું ગમે તેટલા પોકાર પાડું પરંતુ આપના સિવાય તેને સાંભળવાવાળું બીજું કોણ છે ?

તો ન ડેખાર્યો મૂરથી, કોએ હંદ બેઓ ।

મૂંજી રૂહકે નૂરજમાલ રે, હંદ જરો ન કિત રેઓ ॥ ૫૬ ॥

આપે આરંભથી જ મને અન્ય કોઈ આશ્રય સ્થાન બતાવ્યું નથી. હે મારા આત્માના ધણી ! આપના ચિન્મય સ્વરૂપ સિવાય મારા માટે બીજું કોઈ પણ સ્થાન છે જ નહિ.

મહામત ચોએ મેહેબૂબજી, જે ઉપટિએ દ્વાર ।

રૂહેં ગિની અયાં પાંણસે, જું અચી કરિયાં કરાર ॥ ૫૭ ॥

મહામતિ (શ્રી ઈન્દ્રાવતી) કહે છે કે હે પ્રિયતમ ધણી ! જો આપ (પરમધામનાં) દ્વાર ખોલો તો હું બ્રહ્માત્માઓને સાથે લઈને (પરમધામ) આવું અને આપની પાસે આવીને શાંતિનો અનુભવ કરું.

પ્રકરણ ૧ ચોપાઈઓ ૫૭

રે પિરીયમ, હથ તોહિજડે હાલ ।

આએડી વેરા ઉથણજી, હાંણે પસાં નૂરજમાલ ॥ ૧ ॥

હે પ્રિયતમ ધણી ! મારી સ્થિતિ આપના હાથમાં છે. જાગણીનો સમય આવી પહોંચ્યો છે. હવે હું આપના ચિન્મય સ્વરૂપ તરફ જોઈ રહી છું.

અરવાહેં જા હિન અરસ જી, કીં છડે ખિલવત હક ।

જા ડેખારિએ રૂહકે, તેમેં જરો ન સક ॥ ૨ ॥

જે બ્રહ્માત્માઓ દિવ્ય પરમધામના છે, તેઓ પોતાના ધણી તથા એકાન્ત સ્થળ મૂલમિલાવાને કેવી રીતે ભૂલી શકે ? આપ આપના આત્માઓને એ મૂલમિલાવાનાં દર્શન કરાવી રહ્યા છો તેમાં લેશમાત્ર શંકા નથી.

હિન અરસજે બાગ મેં, આયું મુદયું મીંહ ।

હિન વેરા અસાં કે, જુદયું રખ્યું કીંહ ॥ ૩ ॥

પરમપાવન પરમધામની સમસ્ત ભૂમિ તથા વન-ઉપવનમાં વર્ષાઋતુનું આગમન થઈ ચૂક્યું છે. આવા સુરમ્ય અવસરે (હે ધણી !) અમોને શા માટે અલગ રાખવામાં આવી છે ?

બડે અરસજે મોહોલમેં, મિડાવા રૂહન ।

આયાસી મોહોલ બાગજે, મથડા મીંહ ઝબન ॥ ૪ ॥

દિવ્ય પરમધામના વિશાળ રંગભવનમાં અમારી બ્રહ્મસૃષ્ટિની બેઠક છે. તેની ચાંદની પાસેના બગીચામાં ઉપરથી વરસાદ વરસી રહ્યો છે.

અરસ બાગજે મોહોલમેં, ઝરોખે ઝાંખન ।
તો ડિંને અસાંજે દિલમેં, એ સુખ યાદ અચન ॥ ૫ ॥

પરમધામના રંગમહેલના બગીચાઓમાંથી તથા ઝરૂખાઓ પરથી ઝૂકી ઝૂકીને નિરીક્ષણ કરતાં કરતાં આપે અમોને જે સુખો આપ્યાં છે, તે તમામ સુખોની હવે અમારા હૃદયમાં યાદ તાજી થઈ રહી છે.

ચઢીની આયું સેરડિયું, કપરિયું ગજન ।
એ સુખ ડિંએ રૂહન કે, બનમેં વિજયું ખેવન ॥ ૬ ॥

આકાશમાં વાદળો ઘેરાયાં છે અને વરસાદ ગાજી રહ્યો છે. વનોમાં વીજળી ચમકારા કરી રહી છે. આપે બ્રહ્માત્માઓને એવા સમયનાં સુખો આપ્યાં છે.

ચઢી ઝરોખે ન્હારજે, મીંહ બસે મથેં બન ।
વીટી વરિયું વડરિયું, હિન વેરા બાગ સોહન ॥ ૭ ॥

ઝરૂખા પર ચઢીને જોતાં જણાય છે કે વનોમાં ઉપરથી વરસાદ વરસી રહ્યો છે. એવે સમયે વાદળોથી ઘેરાયેલાં વન-ઉપવન અતિ સુંદર ભાસે છે.

અરસ અગ્યાં ચાંદની, ચઈ ચોતરન ।
હિન મુદયું મીંહ સંદિયું, દોડે ચઢે ઠેકન ॥ ૮ ॥

રંગભવનની સામે ચાંદની ચોક તથા ચાર ચબૂતરા આવેલા છે. વરસાદને સમયે બ્રહ્માત્માઓ દોડીને તથા કૂદીને તેના પર ચઢી જાય છે.

અગ્યાં અરસ બાગમેં, કરે કોઈલડી ટહુંકાર ।
ઢેલી મોર કણકિયાં, જમુના જોએ કિનાર ॥ ૯ ॥

પરમધામના આગળના બગીચામાં કોયલ ટહુકી રહી છે. જમનાજીના કિનારા પર મોર, ઢેલ તથા પક્ષીગણ કિલ્લોલ કરી રહ્યાં છે.

મથેની વસે મીંહડો, વાનર મોર કુંડન ।
કૈની જાતૂં જાનવર, કૈ જાતૂં પસુઅન ॥ ૧૦ ॥

આકાશમાંથી વરસાદ વરસે છે ત્યારે વાનર, મોર વગેરે પ્રસન્ન થાય છે. અહીં પરમધામમાં અનેક જાતનાં પશુઓ તથા પક્ષીઓ (આનંદ કરે) છે.

પસૂ પંખી હિન અરસજા, તે કીં યુઆં ચિત્રામ ।
મિઠી મોહેં મિઠી જિકર, એ ડિંએ રૂહેં આરામ ॥ ૧૧ ॥

પરમધામનાં એ પશુ-પક્ષીઓનાં ચિત્રોના સૌંદર્યનું વર્ણન હું શી રીતે કરી શકું? તેઓ પોતાની સુમધુર વાણીમાં શ્રીરાજજીના ગુણોનું ગાન કરીને બ્રહ્માત્માઓને મુગ્ધ કરતાં કરતાં તેમને ખુશ કરે છે.

વાઓ અચે બાગનમેં, ડાલરિયું ઉલરન ।
રૂહેં રાંદ કરીદિયું, મથેં ચઢયું લુડન ॥ ૧૨ ॥

હવાના ઝોકાને લીધે ઉપવનનાં વૃક્ષોની ડાળીઓ ઝૂલવા લાગે છે. આનંદપૂર્વક રમતા રમતા

બ્રહ્માત્માઓ વારંવાર એ ડાળીઓ પર ચઢીને ઝૂલે છે.

જાનવર જે હિન બાગજા, ડારી ડારી ત્રપન ।
મિઠડી ચૂંજે મિઠી વાણિયાં, એ રાંદિકા રૂહન ॥ ૧૩ ॥

એ ઉપવનનાં પશુ-પક્ષીઓ અહીંનાં વૃક્ષોની એક ડાળી પરથી બીજી ડાળી પર કૂદે છે. તેમની ચાંચ તથા વાણી સુંદર અને મધુર છે. તે તમામ બ્રહ્માત્માઓનાં રમકડાં છે.

હિન મુદયૂં મીંહ સંદિયૂં, રૂહેં રાંદ કરીન ।
દોડે કૂડે મીંહમેં, પાંહિજે સાથ પિરીન ॥ ૧૪ ॥

વર્ષાઋતુમાં બ્રહ્માત્માઓ વિવિધ પ્રકારની રમતો રમતાં રમતાં, વરસાદ વરસતો હોય ત્યારે પોતાના પ્રિયતમ સાથે દોડે છે અને કૂદે છે.

સુખડા જે હિન અરસજા, આઈન સભે કમાલ ।
રૂહેં બડી રૂહ બિયમેં, ધણી સો નૂરજમાલ ॥ ૧૫ ॥

પરમધામનાં એ તમામ સુખો અત્યંત શ્રેષ્ઠ છે. એ લીલાઓમાં શ્યામાજી મહારાણી તથા બ્રહ્માત્માઓની વચ્ચે શ્રી રાજજી અત્યંત શોભાયમાન છે (અત્યંત શોભે છે).

સેહેરયૂં કપરિયૂં નૂરજયૂં, મિઠડા નૂર ગજન ।
વસેથ્યૂં નૂર વડરિયૂં, વીજડિયૂં નૂર ખેવન ॥ ૧૬ ॥

આકાશમાં તેજોમય વાદળ મધુર ધ્વનિ સાથે ગર્જના કરે છે. તે વખતે તેજસ્વી વીજળી ચમકારા મારે છે અને તેજોમય વાદળો દ્વારા તેજોમય વરસાદ વરસે છે.

મિઠડો વાઓ નૂરજો, અચે નૂર ખુસબોએ ।
એ સુખ અરસ બાગ મેં, કીં ચુઆં કિનારે જોએ ॥ ૧૭ ॥

આવે સમયે ઠંડો, સુગંધિત અને તેજોમય પવન મંદ મંદ ગતિએ સંચરી રહ્યો છે. (શ્રી મહામતિજી કહે છે, હે બ્રહ્માત્માઓ !) પરમધામનાં વનો-ઉપવનો તથા યમુનાજીના તટનાં એ અખંડ સુખોનું વર્ણન હું શી રીતે કરી શકું ?

મહામત ચોએ મેહેબૂબજી, તો પસાંએ પસન ।
અંખિયૂંની આસા એતિયૂં, મૂંજી રૂહજી યા રૂહન ॥ ૧૮ ॥

મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી કહે છે કે, હે પ્રિયતમ ધણી ! આપ દેખાડો છો માટે જ અમે એ અખંડ સુખો જોઈ શકીએ છીએ. મારાં તથા બ્રહ્માત્માઓનાં નયનોની એ જ એક માત્ર ઈચ્છા છે.

પ્રકરણ ૨ કુલ ચોપાઈ ૭૫

રે પિરીયમ, મંગાં સો લાડ કરે ।
એહેડી કિજ કાં મુદસે, ખિલંદડી લગાં ગરે ॥ ૧ ॥

હે મારા પ્રિયતમ ! હું આપની પાસે પ્રેમપૂર્વક માગું છું કે, આપ મારા પર એવી કૃપા કરો કે જેથી હું હસતી હસતી આપના ગળે વળગી જાઉં.

તો મૂંકે ચયો તૂં મૂંહજી, હેડી કરે નિસબત ।

ધણી મૂંહજે ધામજા, આંઊં હાંણે કો હિન ભત ॥ ૨ ॥

આપે મને કહ્યું હતું કે, તું મારી અંગના છે. હે મારા ધામના ધણી ! એવો સંબંધ પ્રાપ્ત કરવા છતાં હું હવે આપનાથી વિખૂટી કેમ છું ?

એહેડો સંગ કરે મૂંહસે, અચી ડિંનિએ સાંજાએ ।

ઈલમ ડિંને બેસક જો, ત આંઊં કો બેઠિસ હી પાએ ॥ ૩ ॥

મારી સાથે એવો સંબંધ સ્થાપીને આપે સ્વયં સદ્ગુરુના રૂપે આવીને આપનો પરિચય આપ્યો. શંકા રહિત એવું (તારતમનું) જ્ઞાન આપ્યું કે તેને પ્રાપ્ત કર્યા પછી હું અહીં કેવી રીતે બેસી શકું ?

ઈલમ ડિંને પાંહિજો, જેમેં સક ન કાંએ ।

ડિંનિએ સંગ સાહેબી, હિત જાંણજે કીં ન સાંજાએ ॥ ૪ ॥

આપે આપનું એવું દિવ્ય જ્ઞાન આપ્યું, જેમાં લેશમાત્ર શંકા નથી જ. આપે મને આપની અંગના તરીકેની પ્રતિષ્ઠા પણ આપી. આ બધું જાણવા છતાં પણ મને અહીં આપની કોઈ ઓળખાણ નથી !

જે આંઊં ચાહિયાં દિલમેં, સે કો ન કરચો આંઈ હિત ।

કોઠયો કો ન સુખનસે, જાં થિએ ન ઉસીડો હિત ॥ ૫ ॥

હે મારા સ્વામી ! મારા હૃદયમાં જે ઈચ્છા છે, તેને આપ અહીં આવીને શા માટે પૂર્ણ કરતા નથી ? આપ મને સુખેથી શા માટે બોલાવતા નથી. જેથી અહીં હું ઉદાસ (દુઃખી) ન રહું.

મૂંકે કેયજ સરખરૂ, સે લખે ભાઈયાં ભાલ ।

રૂહેં કોઠે અચાં આં અકૂ, જાં ખિલ્લી કરિયાં ગાલ ॥ ૬ ॥

આપે મને આપના સમાન પ્રતિષ્ઠા આપી છે. તેથી હું આપનો લાખ લાખ ઉપકાર માનું છું હવે હું સમસ્ત બ્રહ્મસૃષ્ટિઓને જગાડીને આપની પાસે આવું છું, જેથી આપની સાથે આનંદપૂર્વક વાત કરી શકું.

ડિઠમ સુખ સોણેમેં, હિક આંઝો તોહિજો આએ ।

મૂંસે સંગ કેઈએ હિન ભૂંઅમેં, જે ડિએ હિત સાંજાએ ॥ ૭ ॥

આ રીતે સ્વપ્નવત્ જગતમાં પણ મેં આપનું સુખ મેળવ્યું છે. અહીં એક માત્ર આપનો જ ભરોસો છે. આ સ્વપ્નની ભૂમિમાં પણ આપે મારી સાથે સંબંધ સ્થાપ્યો અને આપની ઓળખાણ કરાવી.

તૂં ધણી તૂં કાંધ તૂં, મૂંજો તૂં ખસમ ।

હી મંગાંથી લાડમેં, જાણી મૂર રસમ ॥ ૮ ॥

આપ જ મારા ધણી છો, પ્રિયતમ છો, સ્વામી છો. પરમધામનો મૂળ સંબંધ સમજીને હું આપની પાસે (અખૂટ) પ્રેમ માગું છું.

કુછાઈએ ત કુછાંથી, માઠ કરાઈએ તૂં ।

કો ન પસાંથી કિતઈ, મથેં અભ તરેં થી ભૂં ॥ ૯ ॥

આપના બોલાવ્યા પ્રમાણે જ હું બોલું છું. મને ચૂપ કરનાર પણ આપ જ છો. હું આપના સિવાય

ક્યાંય પણ કશું જ જોતી નથી. અહીં તો ઉપર આકાશ અને નીચે ધરતી છે.

એ સભ તો સિખાઈયું, આંઊં મુરાઈ અજાણા ।
જે કંને જે કેઈએ, સે સભ તૂંહી પાંણ ॥ ૧૦ ॥

આ બધું તો આપે જ શીખવ્યું છે. નહિ તો હું શરૂઆતથી જ અજાણ હતી. હવે ભવિષ્યમાં પણ (જે કરશો તે) આપ જ કરશો અને ભૂતકાળમાં પણ આપે જે કર્યું છે તે તમામ સ્વયં આપના પર જ નિર્ભર છે.

ઘણુએ ભાઈયાં ન કુછાં, પણ કુછાઈએ થો તૂં ।
ઈસક રે કુછણ કીં રહે, ન ડિંની સબૂરી મૂં ॥ ૧૧ ॥

મેં ચૂપ રહેવાના અનેક પ્રયત્નો કર્યા છે, પરંતુ આપ જ મને બોલાવડાવો છો. પ્રેમ સિવાય બોલવાનું પણ શું હોય ? પરંતુ આપે જ મને શાન્તિ આપી નથી.

પિરી મથેં બેહી કરે, ડેખાચ્યાઈ હે ખ્યાલ ।
ખિલ્લાણ ખસમ રૂહન મથાં, પસી અસાંજા હાલ ॥ ૧૨ ॥

પ્રિયતમ ધણી, પરમધામમાં બેસીને આ ખેલ બતાવી રહ્યા છે. આપણી આ દશા જોઈને પોતાની અંગનાઓની હાંસી કરાવવા માટે જ તેમણે આમ કર્યું છે.

અસીં હથ હુકમ જે, તો કેયું ફરામોસ ।
જું નચાએ તીં નચિયું, કીં કરિયું રે હોસ ॥ ૧૩ ॥

અમે આપની આજ્ઞાને આધીન છીએ. આપે જ અમારા પર ભ્રમ (માયા)નું આવરણ નાખી દીધું છે. આપ જે રીતે નચાવી રહ્યા છો, અમે તે રીતે નાચી રહ્યાં છીએ. જાણકારી (જ્ઞાન) વગર અમે કરી પણ શું શકીએ ?

હુકમ કરયો થા જેતરો, તીં ફિરે અસલ અકલ ।
અકલ ફિરાએ સોણે કે, તીં ફિરે અસાંજા દિલ ॥ ૧૪ ॥

આપ જે પ્રકારની આજ્ઞા કરો છો તે પ્રકારે અમારી મૂળબુદ્ધિ કામ કરે છે. આપે અમારી બુદ્ધિને જે રીતે સ્વપ્નમાં ફેરવી દીધી છે, તે રીતે અમારાં હૃદય પણ સ્વપ્નમાં ફરી ગયાં છે.

પિરી પાંણ હિત અચી કરે, બેસક ડિંને ઈલમ ।
અરસ બકા હિક હકજો, બેઓ જરો ન રે હુકમ ॥ ૧૫ ॥

હે પ્રિયતમ ધણી ! આપે અહીં સદ્ગુરુ સ્વરૂપે આવીને અમોને શંકા વગરનું તારતમ જ્ઞાન આપ્યું છે. આપના હુકમથી અમોને જ્ઞાન થયું છે કે, અખંડ પરમધામ તથા અક્ષરાતીત સિવાય બીજું કશું જ નથી.

લખ ગુણા ડિએ સિર પર, સો બરાકે ઈ ગાલ ।
અસીં ફરામોસ તો હથમેં, કોલ ફેલ જે હાલ ॥ ૧૬ ॥

હે ધામધણી ! આ માયા નગરીમાં આપે અમારા શિર ઉપર લાખો દોષ થોપ્યા છે, તેમ છતાં સો વાતોનો એક જ જવાબ છે કે, આ ભ્રાંતિમાં અમારું મન, વચન અને કર્મ બધું જ આપના હાથમાં છે.

તેહેકીક કેયો તો ઈલમેં, તો ધારા ન કોઈ બેસક ।

અરસ રૂહેં અસીં કદમોં, કિત જરો ન તો રે હક ॥ ૧૭ ॥

આપે આપેલા તારતમ જ્ઞાનથી એ નક્કી થયું છે કે, આપના સિવાય અન્ય કોઈ જ નથી. અમે બધા પરમધામના આત્માઓ આપના શ્રીચરણોમાં છીએ. હે ધણી ! આપના સિવાય બીજું કશું જ સત્ય નથી. (અર્થાત્ આપ જ સત્ય છો.)

ગુણા ડિઠમ કે પાંહિજા, સે લાથા તોહિજે ઈલમ ।

કોએ પાક ન્હાએ હિન દુનીમેં, સે અસાંકે કેયાં ખસમ ॥ ૧૮ ॥

મેં મારામાં અનેક દોષો જોયા છે. તેને હું આપના દિવ્ય તારતમ જ્ઞાન દ્વારા દૂર કરું છું. આ જગતમાં કોઈ પણ પવિત્ર નથી. પરંતુ અમારા પ્રિયતમ ધણીએ અમને (તારતમ જ્ઞાન આપી) પવિત્ર બનાવી દીધા છે.

આસમાન જિમી જે બિયમેં, કે ચેયો ન બકા જો હરફ ।

એહેડો કોએ ન થેયો, જે તો બકા ડેખારે તરફ ॥ ૧૯ ॥

આકાશ અને પૃથ્વી વચ્ચે અર્થાત્ આ જગતમાં કોઈ એ પણ અખંડ પરમધામ વિશે એક શબ્દનો પણ ઉચ્ચાર કર્યો નથી. અહીં એવી કોઈ વ્યક્તિ થઈ જ નથી કે જે અખંડ પરમધામની દિશા ચીંધી શકે.

દુનિયાં હિન આલમ મેં, કાયમ ન ડિઠો કે ।

સે સભ પાંણ પુકારિયાં, હિન ચૌડે તબકે મેં ॥ ૨૦ ॥

આ નશ્વર જગતમાં કોઈએ પણ અખંડ પરમધામ જોયું નથી. આ ચૌદે લોકમાં આપ જ પોકારી પોકારીને અખંડ પરમધામની ચર્ચા કરી રહ્યા છો.

સે કાયમ સભે થેયાં, ફૂડા મોહોરા જે ।

બડી બડાઈયું ડિનિએ, અસાં હથ કરાએ ॥ ૨૧ ॥

આ નશ્વર જગતનાં પ્રાણીઓ તથા તેમના સ્વામી (દેવી, દેવતા વગેરે) બધા અખંડ થઈ ગયાં છે. એ કાર્ય મારા વડે કરાવીને આપે મને મહત્ત્વની પ્રતિષ્ઠા આપી છે.

કે ખેલ ડેખારે રાંદ મેં, ઈલમ ડિંને બેસક ।

ભિસ્ત ડિયારી અસાં હથાં, દુનિયાં ચૌડે તબક ॥ ૨૨ ॥

ધામધણીએ આપણને આ નશ્વર જગતના ખેલમાં અનેક ખેલ બતાવ્યા છે. તે ઉપરાંત શંકાઓને દૂર કરનારું તારતમ જ્ઞાન પણ આપ્યું છે. એટલું જ નહિ પરંતુ ચૌદે બ્રહ્માંડના જીવોને પણ આપણા દ્વારા મુક્તિ સ્થળોનું સુખ અપાવ્યું છે.

ડિંનિએ બડ્યું બડાઈયું, હાંણે જે ડિએ દીદાર ।

મિઠા વેણ સુણાઈએ વલહા, ત સુખ પસૂં સંસાર ॥ ૨૩ ॥

આપે અમને અનેક પ્રકારે મહત્ત્વ આપ્યું છે. હવે તો આપ અમોને દર્શન આપો. હે ધણી ! હવે આપ આપનાં મધુર વચન સંભળાવો જેથી આ સંસાર સુખમય દેખાવા લાગે.

હે પણ મૂલ અસાંહિજી, જે હિનમેં મંગૂં સુખ ।
બિઓ ડિસણ બડો કુફર, ગિની ઈલમ બેસક ॥ ૨૪ ॥

આ પણ અમારી ભૂલ છે કે, હું આ માયામાં સુખ માંગી રહી છું. શંકાઓ દૂર કરનારું તારતમ જ્ઞાન મેળવ્યા પછી આ રીતે માયામાં સુખ માગવું એ પણ બીજી મોટી ભૂલ છે.

બેલ ત જરો ન્હાએ કીં, હે ઈલમેં ખોલી નજર ।
હિત બેહી મંગૂં સુખ અરસજા, ધણી મિડન કોઠે ઘર ॥ ૨૫ ॥

આ નશ્વર જગતના બેલનું કોઈ પણ અસ્તિત્વ નથી. તારતમ જ્ઞાને મારી દૃષ્ટિ ખોલી નાખી છે. તેમ છતાં હું અહીં બેસીને પરમધામનાં અખંડ સુખો માંગી રહી છું અને ધામધણી મને મળવા માટે પરમધામમાં બોલાવી રહ્યા છે.

ઢીલ મંગૂં ઘર હલ્લણજી, બિઓ બેલ મેં મંગાં સુખ ।
હિનમેં અયેથો કુફર, આંઊં છડી ન સગાં રૂખ ॥ ૨૬ ॥

હું એક બાજુ પરમધામ જવા માટે વિલંબ કરવા ઈચ્છું છું અને બીજી બાજુ આ બેલમાં સુખ માંગી રહી છું. એમાં પણ દોષ લાગી રહ્યો છે કે, હું નશ્વર જગતના દુઃખમય બેલને છોડી શકતી નથી.

હિકડી ગાલ થેઈ હિન ન્હાએમેં, અસાં ન્હાએ ભારી થેયો ।
ત સુખ મંગૂં હિત અરસજા, જે ન્હાએ કે પસૂંથા બેયો ॥ ૨૭ ॥

આ નશ્વર જગતમાં એક એવી વાત બની ગઈ છે કે, આ જગત અમને બ્રહ્માત્માઓને ભારે પડી ગયું. તે માટે હું અહીં રહીને પરમધામનાં સુખો માગું છું. એટલા માટે કે, મેં આ ક્ષણભંગુર જગતને બીજા સ્વરૂપે સ્વીકારી લીધું છે.

આંજી મંગાઈ મંગાંથી, યા કુફર યા ભૂલ ।
હે ડોરી આંજે હથમેં, અસાં દિલ અકલ ॥ ૨૮ ॥

આ બાબતને દોષ કહો યા ભૂલ આપના હુકમથી જ મેં માગણી કરી છે. મારા હૃદય અને બુદ્ધિ (દિલ અને દિમાગ)ની દોરી આપના જ હાથમાં છે.

જે કીં ડિસણ બોલણ, સે તો રે સભ બંધન ।
હક ઈલમ યોએ પધરો, જે બિયાર કરે મોમન ॥ ૨૯ ॥

અહીં હું જે કાંઈ જોઉં છું કે બોલું છું એ બધું આપના સિવાય માયાનું બંધન જ છે. જો બ્રહ્માત્માઓ મળીને વિચારે તો આ બ્રહ્મજ્ઞાન બધું જ સ્પષ્ટ કહે છે.

ધણી મૂંહજે ધામજા, અસાં ન્હાએ ચોંણજી ગાલ ।
અસાંજા આંજે હથમેં, કૌલ ફેલ જે હાલ ॥ ૩૦ ॥

હે મારા ધામના ધણી ! અમારી પાસે તો કહેવા માટે કોઈ વાત પણ નથી. અમારાં મન, વચન અને કર્મ, બધાં આપના હાથમાં છે.

મહામત ચોએ મેહેબૂબજી, કર્યો જે અચે દિલ ।
જં જાણો તીં કર્યો, અસાંજી અકલ ॥ ૩૧ ॥

મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી કહે છે કે, હે પ્રિયતમ ધણી ! આપને હૃદયપૂર્વક જેમ ઉચિત લાગે તેમ કરો. આપને જેમ ઉચિત લાગે તેમ અમારી બુદ્ધિને તેને અનુરૂપ બનાવી દો.

પ્રકરણ ૩ ચોપાઈ ૧૦૬

રે પિરીયમ, મંગાં સો લાડ કરે ।
એહેડી કિજ કાં મુદસે, ખિલંદડી લગાં ગરે ॥ ૧ ॥

હે પ્રિયતમ ધણી ! હું આપની પાસે પ્રેમપૂર્વક આપનું દર્શન (મિલન) માગું છું. આપ મારી સાથે કંઈક એવું કરો જેથી હું હસતી હસતી આપના ગળે વળગી શકું.

જગાઈએ ઈલમ સે, બિય સોણે બિહારે ।
નિદ્રડી આઈ જા હુકમેં, જાગાં કીય કરે ॥ ૨ ॥

આ સ્વપ્નવત્ જગતમાં બેસાડીને આપ જ મને તારતમ જ્ઞાન વડે જાગૃત કરી રહ્યા છો. આ ભ્રમની ઊંઘ પણ આપની આજ્ઞાથી આવી છે. હું તેમાંથી શી રીતે જાગૃત થઈ જાઉં ?

હે અંગડા સભ સોણેજા, અસલ કૂડા જે ।
જોર કરિયાં ઘણી પરે, ત કી ન પુજે તોકે ॥ ૩ ॥

આ શરીર સંપૂર્ણપણે સ્વપ્નનું જ હોવાથી, મૂળભૂત રીતે જ મિથ્યા છે. આ સ્વપ્નમાંથી જાગૃત થવા માટે મેં અનેક પ્રયત્નો કર્યા, તેમ છતાં મારા એ પ્રયત્નો આપના સુધી પહોંચી શક્યા જ નહિ.

ઈલમેં ન રખી કાં સક, મૂંજો હલ્લે ન સોણે મેં ।
સંગડો ડેખારે બેસક, આંઊં લાડ કરિયાં કેસે ॥ ૪ ॥

જો કે તારતમ જ્ઞાને કોઈ શંકાઓ રહેવા દીધી નથી. તેમ છતાં આ સ્વપ્નરૂપી સંસારમાં મારું કંઈ જ ચાલતું નથી. આપે ચોક્કસ પણે આપણો સંબંધ પ્રગટ કરી દીધો છે. પછી હું આપના સિવાય (બીજા) કોને પ્રેમ કરું ?

હે પસાં સભ સોણે મેં, આંઊં બિય જિમી આસમાન ।
સે ન્હાએ ચૌડે તબકે, મૂંજો સંગડો તૂં સુભાન ॥ ૫ ॥

પૃથ્વીથી લઈને આકાશ પર્યંત સર્વત્ર હું એક માત્ર સ્વપ્ન દેખું છું કે હે મારા પ્રિયતમ ધણી ! મારો સંબંધ આપની સાથે જ છે. આપ તો આ ચૌદ લોકથી દૂર છો !

મૂં ધણી મૂં હિતઈ, ઓડો ડેખારે ઈલમ ।
હથ ઘુરીદે ન લહાં, ન ડિસાં નેણે ખસમ ॥ ૬ ॥

તારતમ જ્ઞાને મારા ધણીને અહીં (નજીક જ) દેખાડ્યા છે. પરંતુ હું મારા પોતાના હાથ દ્વારા તેમનો સ્પર્શ કરવાની ઈચ્છા રાખું છું પણ તેઓ ન મળી શકે છે અને ન આંખોથી દેખાય છે.

હે ઈલમ એહેડો આઈયો, જેહેડો આઈએ તૂં ।

ઈલમ સોંણેમેં કો કરે, મૂંમેં રહી ન મૂં ॥ ૭ ॥

આપ જેવા મહાન છો, તેવું આપનું જ્ઞાન પણ મહાન છે. (પરંતુ) જ્યારે મારામાં મારાપણું (પરમધામની બ્રહ્માંગના હોવાનું જ્ઞાન) જ ના રહ્યું તો આ સ્વપ્નવત્ સંસારમાં આ બ્રહ્મજ્ઞાન શું કરી શકશે ?

રાંદ સભેઈ નિદ્રજી, જીર્યા મર્યા વજન ।

સોંણે અંગડા અસાંહિજા, તોકે કીં ન પુજન ॥ ૮ ॥

સંસારનો આ ખેલ પૂર્ણ નિદ્રાવસ્થાનો છે. અહીં માત્ર જીવવાનું અને મરવા સુધીનું જ જ્ઞાન છે. અમારાં શરીર પણ આ સ્વપ્નનાં જ છે. તેથી તેના વડે કોઈ પણ રીતે આપના સુધી પહોંચી શકાતું જ નથી.

હે સોંણો તોહિજે હથ મેં, તો હથ નિદ્ર ઈલમ ।

તોહિજા સુખ સોંણે યા જાગં દે, સભ હથ તોહિજે હુકમ ॥ ૯ ॥

આ સ્વપ્ન પણ આપના હાથમાં જ છે અને નિદ્રા તથા જ્ઞાન પણ આપના હાથમાં જ છે. આપનું સુખ સ્વપ્નમાં મળે કે જાગૃત અવસ્થામાં મળે તે સર્વ આપના આદેશને જ આધીન છે.

હેડી ગાલ અચી લગી, જાંણેથો સભ તૂં ।

તો પાંણે પાંણ ડેખાચ્યો હિકડો, આંઊં ત પસાં તો અડૂં ॥ ૧૦ ॥

આ વાત અહીં આવીને અટકી ગઈ છે. તે તમામ વિગત આપ જાણો છો. આપે માત્ર આપના સ્વરૂપનું જ જ્ઞાન કરાવ્યું છે. તેથી હું માત્ર આપની તરફ જ જોઈ રહી છું.

કીં ધુરાં આંઊં કેકણાં, ઓડો ન અચે તૂં ।

બેઓ કો ન પસાંથી કિતઈ, આંઊં બિચ આસમાને ભૂં ॥ ૧૧ ॥

હું કોની પાસે શું માગું ? આપ તો મારી નજીક આવતા જ નથી. હું તો આ જગતમાં (આકાશ અને ધરતી વચ્ચે) એકલી જ છું. તેથી બીજા કોઈને પણ કોઈ જગ્યાએ જોતી જ નથી.

બોલાં થી તો બોલાઈ, તો અડાં પસાઈએ તૂં ।

નિદ્ર ઈલમ યા ઈસક, તો ડિંનો અચે મૂં ॥ ૧૨ ॥

આપ બોલાવો છો ત્યારે હું બોલી શકું છું અને આપની તરફ જોવાનો હુકમ કરો છો ત્યારે હું જોઈ લઉં છું. આ રીતે નિદ્રા, જ્ઞાન અથવા પ્રેમ પણ આપ આપો છો ત્યારે તે મને પ્રાપ્ત થાય છે.

જે ચઓ ત બોલિયાં, નતાં માંઠ કરે રહાં ।

જે ઉપાઓથા દિલમેં, સે તો રે કેકે યુઆં ॥ ૧૩ ॥

આપ કહો છો ત્યારે જ હું બોલું છું. નહિ તો ચૂપ રહી જાઉં છું. આપ મારા હૃદયમાં જે ભાવો ઉત્પન્ન કરો છો તેને હું આપના સિવાય બીજા કોને કહું ?

હંદ ન રખ્યો કિતઈ, જેસે કરિયાં ગાલ ।
તો ડેખારી ડિસ તોહિજી, સે લખેં તોહિજા ભાલ ॥ ૧૪ ॥

આપે અન્ય કોઈ સ્થાન જ નથી રાખ્યું કે જેને હું વાત કરું. આપે મને આપની દિશા દેખાડી છે, જેથી હું લાખ લાખ ઉપકાર માનું છું.

મૂં અવગુણ ડિઠાં પાંહિજા, ગુણ ડિઠમ પિરમ ।
સે બેઓ જમારો ગેંદે, ઉમેદ એ રિયમ ॥ ૧૫ ॥

મેં મારા પોતાના અવગુણો તથા આપના ગુણો જોયા છે. જો કે આપના ગુણો ગાતાં ગાતાં મારું આયુષ્ય પૂરું થવા આવ્યું તેમ છતાં આપના ગુણો ગાવાની ઈચ્છા ચાલુ રહી જ છે.

તો ઉમેદૂં પુજાઈયું, જે જો ન્હાએ સુમાર ।
હે તો પાંણ મંગાઈએ, તૂંહી ડિયન હાર ॥ ૧૬ ॥

આપે મારી તમામ ઈચ્છાઓ પૂરી કરી છે તેની કોઈ ગણતરી કરાય તેમ નથી. સત્ય તો એ જ છે કે, મંગાવનારા પણ આપ છો અને આપનારા પણ આપ જ છો.

લાડ કોડ તો હથમેં, સંગ યા સાંજાએ ।
જડે તડે તૂંહીં ડિએ, બેઓ કોએ ન કિતઈ આએ ॥ ૧૭ ॥

અમારો પ્રેમ (લાડ), હર્ષ, આપનો સંબંધ તથા આપની ઓળખાણ એ તમામ આપના હાથમાં છે. જ્યારે પણ કંઈક આપો છો, તો આપ જ આપો છો. આપના સિવાય બીજા કોઈ પણ કોઈ જગ્યાએ નથી જ.

જડે આંણીને ઓડડા, તડે પેરે ડિંને લજજત ।
હે ડિંનો અયે સભ તોહિજો, મૂંકે બુઝાઈએ સૌ ભત ॥ ૧૮ ॥

આપ જ્યારે પણ, મને આપની નજીક બોલાવો છો, તે પૂર્વે જ આપ આપના મિલનની મજા કરાવો છો. એ બધું આપના આપવાથી જ પ્રાપ્ત થાય છે. આ બાબત આપે સેંકડો પ્રકારે સમજાવી છે.

જું બુઝાઈએ મૂંહકે, ડે તૂં મેહેર કરે ।
જે ન ઘુરાં તો કંને, ત કો આએ બેઓ પરે ॥ ૧૯ ॥

આપે મને જે રીતે સમજાવી છે, એને કૃપા પૂર્વક આપો. જો હું આપની પાસે ન માગું તો બીજા કોની પાસે માગું ?

હે તો સિખાઈ મૂં સિખઈ, કો ન ઘુરાં ધણી ગરે ।
મૂં થેયું હજારું હુજતૂં, જડે તો ડિંનો સંગ કરે ॥ ૨૦ ॥

આ તો આપના શીખવ્યા પ્રમાણે શીખું છું કે, હું મારા પોતાના ધણી પાસે કેમ માગું ? જ્યારે આપે જ સંબંધ બાંધી દીધો છે, ત્યારે મેં તો આપની પાસે હજારો વાર મારો પોતાનો અધિકાર માગ્યો છે (દાવો કર્યો છે).

સંગડો ડિઠમ બેસક, મંઝાં તોહિજે ઈલમ ।
ત ચુઆંથી હુજતૂં, જે ચાઈએથો ખસમ ॥ ૨૧ ॥

આપે આપેલા જ્ઞાન દ્વારા મેં આપના સંબંધની ઓળખાણ કરી છે. તેથી અધિકાર સાથે કહું છું કે,

આપ જ મારા સ્વામી કહેવાવ છો.

હાંણે ચાહ ડિએથો લિદકે, ત દિલ કરેથો ચાહ ।

અપાર મિઠાઈયું તોહિજ્યું, જે ડિંને પાંણ હથાંએ ॥ ૨૨ ॥

આપ હૃદયમાં ઈચ્છા ઉત્પન્ન કરો છો ત્યારે જ અમારા હૃદયમાં ઈચ્છા ઉત્પન્ન થાય છે. આપ આપના કરકમલો દ્વારા જે કાંઈ આપો છો તેમાં આપની અપાર મધુરતા હોય છે.

મહામત ચોએ મેહેબૂબજી, હે સુણજ દિલ ધરે ।

હાંણે હેડી ડિજમ હિંમત, જાં લગી રહાં ગરે ॥ ૨૩ ॥

મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી કહે છે કે, હે પ્રિયતમ ધણી ! આ વાત હૃદયપૂર્વક સાંભળો. હવે મને એવી શક્તિ આપો કે જેથી હું આપના ગળે નિરંતર વળગેલી જ રહું (અર્થાત્ દિવ્ય પરમધામ અને ધામધણીનું અખંડ સુખ હરહંમેશ મેળવતી જ રહું.)

પ્રકરણ ૪ કુલ ચોપાઈ ૧૨૯

શ્રી દેવચંદ્રજીનું મિલન અને વિયોગ

સાંગાએ થિંદમ ધામ સંગજી, તડે ઘુરંદિસ લાડ કરે ।

દમ ન છડિયાં તોહકે, લગી રહાં ગરે ॥ ૧ ॥

જ્યારે પરમધામના સંબંધની ઓળખાણ થઈ ગઈ છે તો હું આપની પાસે પ્રેમપૂર્વક માગું છું. હવે હું એક ક્ષણ માટે પણ આપને છોડીશ નહિ અને હંમેશાં આપના ગળે વળગેલી જ રહીશ.

જાસીં સંગ ન સાંગાએ, ત રૂહ કેડી સાંજાએ ।

હે ગાલ્યૂં થિયન સભ મથિયું, ત કીં લાડ કરે ઘુરાંએ ॥ ૨ ॥

જ્યાં સુધી સંબંધની ઓળખ (ખબર) નથી ત્યાં સુધી આત્માની ઓળખ કેવી રીતે થશે ? એ બધી વાતો અમારી પર વીતી રહી છે, તો પણ હું આપની પાસે પ્રેમપૂર્વક શી રીતે માગી શકું ?

હે સભ સાંજાયું તો હથ, લાડ સાંગાએ યા સંગ ।

કૌલ ફેલ યા હાલ જો, તો હથમેં નૌ અંગ ॥ ૩ ॥

આપણો પ્રેમ, પરિચય તથા સંબંધ તે બધી બાબતોની સંપૂર્ણ ઓળખ આપના હાથમાં છે. અમારાં વચન, કર્મ તથા પરિસ્થિતિ સહિત નવે અંગો આપના જ હાથમાં છે.

પેરો કેયાં જા ગાલડી, સા રૂહકે પૂરી લગી ।

હિક તો રે કો ન કિતઈ, હે તોહિજે ઈલમેં સક ભગી ॥ ૪ ॥

આપે આ પૂર્વે જે વાતો કરી હતી તે મારા આત્માને સ્પર્શી ગઈ છે. ખરેખર, એક આપના સિવાય કોઈ જગ્યાએ, કોઈ પણ નથી. આપના આ તારતમ જ્ઞાનથી તમામ શંકાઓ મટી ગઈ છે.

તો ઘર ન્યારો દુની સે, થેયમ તોસે સંગ ।

આસમાન જિમી જે બિયમેં, મૂંકે તો ધારા સભ રંજ ॥ ૫ ॥

મારો આપની સાથે સંબંધ થયો છે, પરંતુ આપનું ઘર તો આ સંસારથી પાર (ન્યારું) છે. આ જગતમાં (ઘરની અને આકાશ વચ્ચે) મને આપના સિવાય બધું દુઃખ જ દુઃખ દેખાય છે.

ઘણા ડીંહ ધારિમ કુફરમેં, કર કૂડે સે સંગ ।

કંને સુણી સંગ તોહિજો, લગી ન રૂહ જે અંગ ॥ ૬ ॥

જૂઠી વસ્તુઓનો સાથ કરીને મેં આ મિથ્યા જગતમાં ઘણા દિવસો વીતાવ્યા છે. આપના સંબંધની વાત પણ કાનથી તો સાંભળી લીધી હતી પરંતુ આત્મા સુધી પહોંચી ન હતી.

હે દિલ આઈમ તેહેકીક, જે હેકલી થિયાં આંઊં ।

ત ખિલ્લે કૂડે મૂંહ સે, થિએ દમ ન અઘાંઊં ॥ ૭ ॥

હવે હૃદયમાં એક વાત નક્કી થઈ ગઈ છે કે, જો હું એકલી થઈ જાઉં તો આપ ખુશ થઈને આનંદપૂર્વક મને મળશો. અને હું એક ક્ષણ માત્ર માટે પણ આપનાથી દૂર રહીશ નહિ.

હે તાં પાંણે પધરી, જે આંઊં હેકલી થિયાં ।

તડે કીં ન અયે તો દિલમેં, જે આંઊં હિન કે સુખ ડિયાં ॥ ૮ ॥

આ તો આપને સ્પષ્ટ છે કે, જો હું એકલી થઈ જાઉં તો, આપના હૃદયમાં એ ભાવ કેમ ના પ્રગટે કે હું આ (ઈન્દ્રાવતી)ને સુખ આપું.

થિયાં હેકલી હિન રંજમેં, મથાં અભ તરે થી ભૂં ।

ઈ હાલ પસાં પાંહિજો, ત કીં છડે હેકલી મૂં ॥ ૯ ॥

અહીં (આ જગતમાં) તો ઉપર આકાશ અને નીચે ધરતી છે. આવા દુઃખ રૂપી સંસારમાં જો હું એકલી થઈ જાઉં તો મારી એવી સ્થિતિને જોઈને આપ મને એકલી કેવી રીતે છોડી શકશો ?

ધણી મૂંહજે અરસજા, યુઆં મૂં હેકલી જો હાલ ।

જાં આંઊં ગડજા બિછડિસ, સા કરિયાં આંસે ગાલ ॥ ૧૦ ॥

હે મારા ધામના ધણી ! હું એકલી થઈ જવાથી મારી જે દશા થઈ છે તેનું વર્ણન કરું છું. હું જે રીતે, સદ્ગુરુ રૂપે પધારેલા આપને મળી અને વળી પાછી વિખૂટી પડી ગઈ તે વાત આપને કહું છું.

આંઊં હુઈસ ધણી જે કદમોં, તડે સંગ ન સાંગાએ ।

યેયાંઊં ધણી ભતિએં, પણ થીયમ ન સાંજાએ ॥ ૧૧ ॥

હું જ્યારે સદ્ગુરુ ધણીનાં ચરણોમાં હતી, ત્યારે મને મારા સંબંધની ઓળખ ન હતી. મને તેમણે વિવિધ રીતે સમજાવી તેમ છતાં મને ઓળખ ન જ થઈ.

તડે ધણિએં મૂંકે ચયો, જે બ જણ્યૂં આઈન ।

ખિલ્લેથ્યૂં ન્હારે રાંદ અડાં, તાંજે સાંગાઈન ॥ ૧૨ ॥

ત્યારે સદ્ગુરુ ધણીજીએ મને કહ્યું કે, આ ખેલ (જગત)માં બે શ્રેષ્ઠ સખીઓ આવી છે. તેઓ

જગતના ખેલને જોઈને હસી રહી છે. કદાચ (તમારા પ્રયત્નથી) તેમને પિછાણ થઈ પણ જાય. (અર્થાત્ તેઓ જાગૃત થઈ પણ જાય.)

રૂહઅલ્લાએ ઈ ચયો, પાંણ ન્હારે કઢ્યું તિન ।
પાંણસે ન્હારે ન કઢ્યું, આંઊં હુઈસ ગાલમેં હિન ॥ ૧૩ ॥

શ્રી શ્યામાજી સ્વરૂપ સદ્ગુરુ ધણીજીએ આ રીતે કહ્યું, તમે સ્વયં તેમને શોધી કાઢો. તેમણે પોતાની જાતને શોધીને જાગૃત ન કર્યા. હું સદ્ગુરુજીનાં એ વચનો સાથે સંમત થઈ ગઈ.

પાંણ બખત હલ્લણજે, યાદ કેયાંઊં મૂંકે ।
ચેયાંઊં ઈ જેડિત કે, જે કોઠે અચો હિનકે ॥ ૧૪ ॥

સદ્ગુરુ ધણીએ પરમધામ જતી વખતે મને યાદ કરી અને એ (વાલબાઈ, રતનબાઈ વગેરે) સખીઓને કહ્યું કે, આ (ઈંદ્રાવતી)ને બોલાવીને લઈ આવો.

અચી આંઊં પેરે લગી, તડે મૂંકે ચેયાંઊં ઈ ।
રૂહ તોજીહિ રોએથી, આંઊં પેયાં અરસમેં કીં ॥ ૧૫ ॥

મેં આવીને જ્યારે સદ્ગુરુજીનાં ચરણોમાં પ્રણામ કર્યા ત્યારે તેમણે મને આ રીતે કહ્યું, ” તારો આત્મા રડી રહ્યો છે. તને રડતી મૂકીને હું પરમધામમાં કેવી રીતે પ્રવેશ કરું ?

દર માધા અરસ જે, આંઊં રોંદી પસાં હિત ।
તે મૂં તોકે કોઠઈ, આંઊં હલ્લી ન સગાં તિત ॥ ૧૬ ॥

હું તને પરમધામના દરવાજા આગળ રડી રહેલી જોઈ રહ્યો છું. મેં તમને એટલા માટે બોલાવ્યા છે કે, (તને રડતી મૂકીને) હું પરમધામ જઈ શકતો નથી.

મૂંકે ચેયાંઊં પધરો, સા સુઈ ગાલ સભન ।
પર કેર પડડે ઈસારતૂં, સંદિયું હિન દોસન ॥ ૧૭ ॥

તેમણે (સદ્ગુરુએ) મને આ રીતે સ્પષ્ટ કહ્યું. તે બધી વાતો સૌએ સાંભળી. પરંતુ એ બન્ને સખીઓ (સુંદરબાઈ તથા ઈન્દ્રાવતી)ની સાંકેતિક વાતોને બીજું કોણ સમજે ?

કરે મેડો ચેયાંઊં મીઠી ભતેં, પણ આંઊં નિદ્ર મંઝ ।
પણ મૂં કીં ન પડડયો, સર છડે ઉડ્યા હંજ ॥ ૧૮ ॥

મિલન સમયે તેમણે મને જુદી જુદી રીતે મીઠી મીઠી વાતો કહી. પરંતુ તે સમયે હું અજ્ઞાન રૂપી નિદ્રામાં હતી. હું કંઈ પણ સમજી શકી નહિ. (અને) સદ્ગુરુ રૂપી હંસ, ભવસાગર રૂપી સરોવરને છોડીને ઊડી ગયો. (અર્થાત્ સદ્ગુરુ અંતર્યામી થઈ ગયા.)

ઈ થીયસ આંઊં હેકલી, ભોંણાં ડોરીંદી બેઈ ।
ધણીએ જા મૂંકે ચઈ, તાંજે ન્હારે કઢાં સેઈ ॥ ૧૯ ॥

આ રીતે હું એકલી થઈ ગઈ છું અને હવે બન્ને સખીઓ (સાકુંડલ અને સાકુમાર)ને શોધતી શોધતી ફરું છું. સદ્ગુરુ ધણીએ મને જે રીતે કહ્યું હતું, કદાચ હું તેમને શોધી કાઢું !

ડોરીંદે જે લધિમ, અરવા કે હજાર ।
કિન જાણ્યો ઘર નૂરજો, કે નૂર ઘર પાર ॥ ૨૦ ॥

આ રીતે શોધતાં શોધતાં હજારો આત્માઓ મળી ગયા. તે પૈકીના કેટલાક આત્માઓએ અક્ષરધામને પોતાનું ઘર માન્યું. અને બીજી કેટલીકે (થોડીકે) અક્ષરધામથી પાર આવેલા પરમધામને પોતાનું ઘર માન્યું.

હિનીમેં જે બે ચયું, સુંદરબાઈ સિરદાર ।
સે પણ થેયું નિદ્ર મેં, તિંની સુધ ન સાર ॥ ૨૧ ॥

બ્રહ્મસૃષ્ટિઓમાં શિરોમણિ સુંદરબાઈએ જે બે શ્રેષ્ઠ આત્માઓ માટે કહ્યું હતું તેઓ પણ હજુ સુધી નિદ્રામાં જ છે. તેમને કોઈ પણ પ્રકારની જાણકારી નથી.

તિંની બી મેં હિકડી, અચી ગડઈ મૂં ।
જે હાલ આએ હિનજો, સે જાણેથો સભ તૂં ॥ ૨૨ ॥

તે બન્ને આત્માઓમાંથી એક (સાકુંડલ સખી) આવીને મને મળી. તેમની જે સ્થિતિ (હાલ) છે તેને આપ જાણો છો.

આંઊં બેઠિસ હિનજે ઘરમેં, મૂંકે રખ્યાઈ ભલી ભત ।
કેયાંઈ સભે બંદગી, જાણી તોહિજો નિસબત ॥ ૨૩ ॥

હું તેમના (સાકુંડલ) ઘરમાં બેઠી છું. તેમણે મને ખૂબ જ સારી રીતે રાખી છે. તેમણે મને આપની સંબંધી જાણીને (આપનું જ સ્વરૂપ સમજીને) મારી સર્વપ્રકારે સેવા કરી છે.

હિક હિનજે દિલ મેં, દ્રઢાવ બડો ડિઠમ ।
હાંણે માધા હથ તોહિજે, પણ હિતરો પેરો કેયાં પિરમ ॥ ૨૪ ॥

મેં એક માત્ર એના (સાકુંડલ) જ હૃદયમાં મજબૂત મક્કમતા જોઈ. હવે આગળની વીતક આપના હાથમાં છે. હે ધણી ! મેં પ્રારંભમાં આટલું જ કર્યું છે.

ચેયમ હાલ હિનજો, જાહિક મૂં ગડઈ ।
મૂં વેઓ જમારો ડોરીં દે, હુન બી પણ ખબર સુઈ ॥ ૨૫ ॥

મને જે એક (સાકુંડલ) સખી મળી છે. હું તેની સ્થિતિનું વર્ણન કરી રહું છું. એ બન્નેને શોધતાં શોધતાં મારું પૂરું આયુષ્ય વીતી ગયું. હવે બીજી (સાકુમાર) એ પણ આ સમાચાર (આપનો સંદેશ) સાંભળી લીધા છે.

હે બએ જણ્યું મિડી કરે, મૂં કેથ્યું ન્હારીન ।
હુન અસિધેં ઈ ન બિચારયો, હો મૂં લાએં દુખ ધારીન ॥ ૨૬ ॥

(તેને ખબર છે કે), આ બન્ને (ઈન્દ્રાવતી અને સાકુંડલ) મળીને મને શોધી રહી છે. પરંતુ તે બેભાન (સાકુમાર) સખીએ એટલો પણ વિચાર નહિ કર્યો કે, તેઓ બન્ને મારે માટે કેટલું દુઃખ સહન કરી રહી છે.

હો હલ્લણ કે ઉતાવરયું, અરસ ઉપટે દર ।

હે કીં રેહેદયું રંજ મેં, હુન બિસરી ન્હાએ ખબર ॥ ૨૭ ॥

તે (સાકુંડલ સખી) ઘેર (પરમધામ) જવા ઉતાવળ કરી રહી છે. પરમધામનાં દ્વાર ખુલ્લી ગયા પછી તે આ દુઃખમય સંસારમાં શી રીતે રહી શકશે ? પરંતુ તે બીજી (સાકુમાર) સખી એવી રીતે ભૂલી ગઈ છે કે તેને કોઈ પણ પ્રકારનું ભાન જ રહ્યું નથી.

તે લાએં પિરમ આંઊં હેકલી, મૂં બી ન ગડજી કાંએ ।

જે તોજો દર ઉપટે, મૂજયું આસડિયું પુજાએ ॥ ૨૮ ॥

તેથી હે ધણી ! હું એકલી જ છું. મને એવી બીજી સખી ક્યાંય મળી નહિ જે આપના ધામના દરવાજા ખોલીને મારી ઈચ્છા પૂર્ણ કરે.

પિરમ હાંણે પાંણ બિયમેં, તૂંહીં આઈએ તૂં ।

સે તૂં જાંણે સભ કીં, હે તો સુધ ડિંની મૂં ॥ ૨૯ ॥

હે ધણી ! હવે આપ અને મારી વચ્ચે માત્ર આપ જ છો. આ બધું આપ જાણો પણ છો. એ અંગેનું ભાન પણ મને આપે જ કરાવ્યું છે.

ધણી તૂં પસેથો પાંણઈ, અને કુછાઈએથો પાંણ ।

જા કરે ગાલ રે ઈસક, સા દાનાઈ સભ અજાંણ ॥ ૩૦ ॥

હે ધણી ! આપ જાતે જ જોઈ રહ્યા છો અને આપ પોતે જ મારા વડે આ પ્રમાણે બોલાવી રહ્યા છો. જે આત્મા પ્રેમ સિવાય માત્ર વાતો જ કરે છે. તેની તે ચતુરાઈ અજ્ઞાનતાપૂર્ણ છે.

દમ મેં યુઆં આંઊં હેકલી, દમ મેં ગડજિમ બેઈ ।

દમ મેં મેડો રૂહન જો, ન્હારિયાં થી ત્રેઈ ॥ ૩૧ ॥

હું એક ક્ષણ માટે કહી રહી છું કે હું એકલી જ છું. બીજી ક્ષણે કહું છું કે, મને બીજી સખી મળી ગઈ છે. એક ક્ષણ પછી બ્રહ્માત્માઓ (સખીઓ)ના મિલનની પણ વાત કરું છું અને ત્રીજી સખી (સાકુમાર)ને શોધું છું.

દમ મેં આંઊં બાંઝાઈદી, દમ મેં હિત નાહિયાં ।

દમ મેં ભાઈયાં મૂંરથી, તોકે થીરાઈયાં ॥ ૩૨ ॥

હું એક ક્ષણે વ્યાકુલ થઈ જાઉં છું. બીજી જ ક્ષણે મને અનુભવ થાય છે કે હું અહીં નથી. બીજી ક્ષણમાં મને નક્કી થાય છે કે, આ બધી (ઘટનાઓ)ના મૂળમાં આપ જ છો.

ફિરી પસાંજા પાંણ અડાં, ત કરિયાં કાંધ સે દાનાઈ ।

તડે અચી લિકાંથી તો તરે, યુઆં હે ડિંની ધણીજી આઈ ॥ ૩૩ ॥

ફરીથી હું મારી તરફ જોઉં છું તો મને લાગે છે કે હું મારા ધણી સાથે ચતુરાઈ કરી રહી છું. હવે હું આપને શરણે આવી ગઈ છું. ત્યારે મને સમજાય છે કે આ ચતુરાઈ પણ આપની જ આપેલી છે.

ધણી મૂજી ગાલિનજી, સે સભ તોકે આએ જાંણ ।

અવલ બિચ આખર લગ, તો ડિંનો અચે પાંણ ॥ ૩૪ ॥

હે ધણી ! આપને, મારી આ તમામ વાતોની જાણકારી છે. આદિ, મધ્ય તથા અંત સુધીની તમામ બાબતો, મને, આપે આપેલી હોવાથી જ પ્રાપ્ત થઈ છે.

હે તો ડિંન્યું પાણઈ, ગાલ્યું મૂંકે કરણ ।

પણ જાસીં ડિંએ ન ઈસક, દર ખુલે ન રે વરણ ॥ ૩૫ ॥

આપની સાથે આટલી વાત કરવાની શક્તિ પણ આપે જ આપી છે. પરંતુ હે પ્રિયતમ ! જ્યાં સુધી આપ આપનો પ્રેમ નહિ આપો (આપ કૃપા નહિ કરો) ત્યાં સુધી, આપના સિવાય પરમધામનાં દ્વાર ખૂલશે નહિ.

ઈ હાલ ડિંને ધણી મૂંહકે, જીં ગભુરાંણી મત ।

જાં તો ઈસક ન આઈયો, તાં કુછાંથી સૌ ભત ॥ ૩૬ ॥

હે ધણી ! આપે મારી એવી હાલત કરી દીધી છે કે જેમ એક બાળકની બુદ્ધિ હોય છે. જ્યાં સુધી આપનો પ્રેમ પ્રાપ્ત નહિ થાય (અંકુરિત નહિ થાય) ત્યાં સુધી હું આવી રીતે જ બોલતી રહીશ.

માઠ કરે પણ ન સગાં, બંધાંજા બોલે ।

સભ જાણેથો રૂહજી, યુઆં કુજાડો દિલ ખોલે ॥ ૩૭ ॥

હું ચૂપ પણ રહી શક્તી નથી અને બોલું છું તો બંધાઈ જાઉં છું. આપ આપની અંગનાની તમામ વાતો જાણો જ છો પછી હૃદય ખોલીને (બીજું) શું કહું ?

બેઓ કો ન પસાં કિતઈ, સભ અંગ તાંણીન તો અડૂં ।

જે હાલ પુજાઈએ પુંનિસ, હાંણે કો ન કરિએ હેકલી મૂં ॥ ૩૮ ॥

હું આપના સિવાય કોઈને પણ ક્યાંય જોતી નથી. મારાં તમામ અંગો આપના પ્રત્યે જ આકર્ષાયેલાં છે. આપે મને જે સ્થિતિએ પહોંચાડી, હું ત્યાં પહોંચી ગઈ છું. હવે મને એકલી શા માટે છોડો છો ?

જે તૂં કરિએ હેકલી, ભાઈએ ગડજાં આંઝીં ।

સે તાં તોહિજી સિખાઈલ, ત પાઈયાંથી ધાંઝીં ॥ ૩૯ ॥

જો આપ મને એકલી પાડી દેશો તો, આપ જાણો જ છો કે હું આપને અંતરથી મળી લઈશ. આ પણ આપનું જ શીખવેલું છે. તેથી હું પોકાર પાડી રહી છું.

હે જે કરાઈયું ગાલિયું, એહી કૌલ ફેલ જે હાલ ।

હિન મજલકે ઓડડી, મૂંકે કેઈએ નૂરજમાલ ॥ ૪૦ ॥

આપે મારી પાસે જે વાતો કરાવી છે, તેને અનુરૂપ મારું મન, વચન અને કર્મ હોવું જોઈએ. હે ધામધણી ! હવે આપે મને એ ભૂમિકાની નજીક પહોંચાડી છે.

પિરી ડિએથો જે દિલમેં, સા માધાઈ કરિયાં પુકાર ।

સે સભ તૂંડીં કરાઈએ, તો હથ કાર ગુજાર ॥ ૪૧ ॥

હે ધણી ! આપ મારા હૃદયમાં જે ભાવો ઉત્પન્ન કરાવો છો તે જ પ્રમાણે હું આપની આગળ પોકાર કરું છું. તે સંપૂર્ણ કાર્ય આપ જ કરાવી રહ્યા છો. કારણ કે સંપૂર્ણ કારોબાર આપના જ હાથમાં છે.

લાડ કોડ આસા ઉમેદૂં, રૂહેં સભ દિલમેં આઈન ।

પણ તૂં જે તાણિએ પાંણ અડૂં, ત તોકે એ ભાઈન ॥ ૪૨ ॥

બધા આત્માઓના હૃદયમાં લાડ, પ્યાર, હર્ષ, આશા અને ચાહના છે. જો આપ તેમને આપની તરફ આકર્ષશો તો તેઓ આપને ઓળખી લેશે.

હે ગાલ ન મૂંજે હથમેં, જે કીં કરિએ સે તૂં ।

તાંજે તૂં ન ખેંચિએ, ત હે રંજ સભે મૂં ॥ ૪૩ ॥

આ કાર્ય (બાબત) મારા હાથમાં નથી. જે કંઈ પણ કરો છો તે આપ જ કરો છો. કદાચ આપ તેમને આપના પ્રત્યે આકર્ષિત નહિ કરો તો તેનાથી મને જ સંપૂર્ણ કષ્ટ થશે.

બેઓ કિત ન જરે જેતરો, સભ હથ તોહિજે હુકમ ।

જે તિર જેતરી મૂં દિલમેં, સભ જાણોથો પિરમ ॥ ૪૪ ॥

બધું જ આપના આદેશને આધીન છે. તે સિવાય કોઈ પણ જગ્યાએ કશું જ નથી. મારા હૃદયમાં જે લેશ માત્ર પણ ભાવ છે, હે પ્રિયતમ ધણી ! તેને પણ આપ જાણો છો.

કડે કંદાં સો ડીંહડો, અસાં રૂહેં જો સંગ ।

હે હુજતૂં કરિયાં લાડમેં, જું સાફ થિએ મૂં અંગ ॥ ૪૫ ॥

હે ધણી ! અમારા બધા જ બ્રહ્માત્માઓના મિલનનો દિવસ અમોને ક્યારે દેખાડશો ? આ દાવો પણ હું લાડમાં જ કરી રહી છું. જેનાથી (મિલનથી) મારું અંગ-પ્રત્યંગ પવિત્ર થઈ જશે.

દિલમેં તૂં ઉપાઈએ, મંગાઈએ પણ તૂં ।

મૂંજ રૂહ કે ગાલિયૂં, જે મિઠયૂં સુણાઈએ મૂં ॥ ૪૬ ॥

મારા હૃદયમાં ઈચ્છા પણ આપ જ ઉત્પન્ન કરો છો અને મારી પાસે માગણી પણ આપ જ કરાવો છો. મારા આત્માને મધુર વાતો પણ હવે આપ જ સંભળાવો છો.

તૂં ચાઈએ કર સુણાઈએ, સભ ઉમેદૂં તો હથ ।

ધણી મૂંહજે ધામજા, તૂં સભની ગાલેં સમરથ ॥ ૪૭ ॥

હવે આપ જ પ્રેમ રાખીને અમોને સંભળાવો, કેમ કે, અમારી બધી ઈચ્છાઓ આપના હાથમાં છે. હે મારા ધામના ધણી ! આપ સર્વ રીતે સમર્થ છો.

મૂં ચયો ભૂં આસમાન બિય, આંઊં હેકલી આઈયાં ।

જું ન અચે દિલમેં ખતરો, સે માધાઈથી લાહિયાં ॥ ૪૮ ॥

મેં આપને પ્રાર્થના કરી કે, પૃથ્વી અને આકાશ વચ્ચે (ચૌદે લોકમાં) હું એકલી જ છું. મારા મનમાં કોઈ પણ શંકા ઉત્પન્ન ન થાય તે માટે હું તેને પ્રથમથી જ દૂર કરવા ઈચ્છું છું.

બિયું રૂહેં હિન અરસજયું, સેતાં આજિજ પાંણે ।
હે મંઝ રૂઅન રાતો ડીંહ, મૂજી રૂહડીથી જાંણે ॥ ૪૯ ॥

પરમધામના અન્ય આત્માઓ તો પોતાને અસહાય (ગરીબ) માને છે. તેઓ આ ખેલમાં રાત-દિવસ રડી રહ્યા છે. મારો આત્મા (તેમની એ દશાને) જાણે છે.

જે આંઊં ન્હારિયાં રૂહન અડું, પસી ઈનીજો હાલ ।
રૂઅન અયે મૂંહકે, સે તૂં જાંણે નૂરજમાલ ॥ ૫૦ ॥

જ્યારે હું એ આત્માઓ તરફ જોઉં છું તો તેમની દશાને જોઈને મને રડવું આવે છે. હે ધણી ! આપ તેને સારી રીતે જાણો છો.

આંઊં બી બટ ભાઈયાં તિનકે, જા ઉપટે અરસ દર ।
કાંધ લાડ પારનજયું, મૂંકે ડે ખબર ॥ ૫૧ ॥

હું તે અન્ય આત્માઓને મારી નજીક ત્યારે જ સમજીશ જ્યારે તેઓ પરમધામના દરવાજા ખોલી દે. હે ધણી ! મારા લાડને પૂરવા માટે મને એ સમાચાર અવશ્ય આપવાની કૃપા કરો.

ત કીં ચુઆં બી તિનકે, જે મૂં અડાં પસી રોએ ।
ત ચુઆંથી હેકલી, મૂં બટ બી ન કોએ ॥ ૫૨ ॥

તે આત્માઓને હું અન્ય (બીજા) શી રીતે કહું, જેઓ મારી તરફ જોઈને રડી રહ્યા છે. તેથી તો કહું છું કે હું એકલી છું. મારી પાસે બીજી કોઈ નથી.

પસાં બાંઝાઈદયું હિનકે, મૂ અયે બાઝાંણ ।
ઈ દર ઓડી કાંધ અડું, થેયમ બધંદી તાંણ ॥ ૫૩ ॥

તેમને રોતી-તડફડતી જોઈને હું પણ વ્યાકુળ થાઉં છું. તેથી હે ધણી ! આપના દરવાજા પાસે આવીને હું તેમના તરફ વિશેષ આકર્ષાઉં છું.

હે સભ મેહેર ધણીયજી, ડિએથો રૂહ અંદર ।
હે પણ આઈમ ભરોસો કાંધજો, જાં જાંણે તીં કર ॥ ૫૪ ॥

એ બધી આપ ધામધણીની જ કૃપા છે, જે આપ મારા (આત્મા) પર વારંવાર કરી રહ્યા છો. મને મારા પ્રિયતમ ધણી પ્રત્યે પૂર્ણ વિશ્વાસ છે. આપ જેવું ઈચ્છો તેવું જ કરો.

જે મૂં કરિએ હેકલી, બિય આસમાને ભૂં ।
જે આંઊં પસાં પાંણકે હેકલી, સે સભ કરિએથો તૂં ॥ ૫૫ ॥

જો આપ મને ધરતી અને આકાશ વચ્ચે એકલી રાખશો તો હું મારી જાતને એકલી જ જોઈશ. એ બધું આપ જ કરવાવાળા છો.

જે તૂં જગાઈએ ઈલમ સે, ત પસાંથી હેકલી પંણ ।
જે કીં કરિએ સંગ લાડજો, ત થીયમ તો અડું તાંણ ॥ ૫૬ ॥

આપ મને તારતમ જ્ઞાન દ્વારા જાગૃત કરો છો તેથી હું મારી જાતને એકલી હોવાનો અનુભવ કરું છું. જો આપ પ્રેમનો સંબંધ વધારશો તો હું આપના તરફ આકર્ષિત થઈ જઈશ.

કરે હેકલી ગડજે, સભ તોહિજે હથ ધણી ।

મૂં ચેયું ઉમેદૂં બડિયું, જે તૂં ન્હારિએ નેણ બણી ॥ ૫૭ ॥

આપ મને એકાંતમાં (એકલીને) મળો. હે ધણી ! આ બધું આપના હાથમાં છે. જો આપ દૃષ્ટિ ખોલીને જોશો તો (આપને જણાશે કે) મેં મારી મહત્ત્વની અપેક્ષા વ્યક્ત કરી છે.

બેઈ કિત ન જરે જેતરી, કાંએ ન રખિએ ગાલ ।

હે તેહેકીક મૂંજી રૂહકે, કેઈએ નૂરજમાલ ॥ ૫૮ ॥

મેં બીજી કોઈ ઈચ્છા લેશમાત્ર પણ રાખી નથી. હે ધણી ! આપે મારા આત્માને આ નક્કી કરાવી દીધું છે.

યુઆંથી રૂહ મૂંહજી, સે પણ આઈમ ભૂલ ।

મૂંજી આંઊં ત યુઆં, જે હુઆં બિય અરસ અસલ ॥ ૫૯ ॥

‘મારો આત્મા કહે છે’ આ રીતે (આ નશ્વર જગતમાં કહેવું પણ ભૂલ છે.) હું મારો (આત્મા) ત્યારે જ કહી શકું કે જ્યારે હું અખંડ પરમધામમાં હોઉં.

હિત ન્હાએ બિય બેહી કરે, આંઊં કીં યુઆં મૂંકે પાંણ ।

કેઈ થેઈ સભ તોહિજી, સે સભ તોકે આએ જાંણ ॥ ૬૦ ॥

આ નાશવંત જગતમાં બેસીને, પોતાને (અવિનાશી સમજીને) ‘હું’ કેવી રીતે કહું ? આ પણ આપની પ્રેરણાથી જ થયું છે. એ બધું આપને વિદિત (જાણમાં) જ છે.

હે પણ ગાલ્યું લાડજ્યું, કરિએથો સભ તૂં ।

તો રે તોહિજી ગાલિનજી, દમ ન નિકરે મૂં ॥ ૬૧ ॥

આ લાડ - પ્યાર ભરી વાતો પણ આપની પ્રેરણાથી જ કહી રહી છું. આપની પ્રેરણા વગર મારાથી આપની વાત જરા પણ થઈ શકતી નથી.

આસા ઉમેદૂં જે હુજતૂં, સભ તૂંહીં ઉપાઈએ ।

મૂંજે મોંહેં તેતરી નિકરે, જેતરી તૂં ચાઈએ ॥ ૬૨ ॥

મારી આશા-અભિલાષા તથા દાવો પણ આપ જ ઉત્પન્ન કરો છો. મારા મોઢેથી એટલી જ વાતો નીકળે છે, જેટલી આપ ઈચ્છો છો.

ચઈ ચઈ યુઆં કેતરો, સભ દિલજી તૂં જાંણે ।

તો રે આઈયાં હેકલી, સભ જાંણેથો પાંણે ॥ ૬૩ ॥

હું કહી કહીને પણ કેટલું કહું ? મારા હૃદયની તમામ વાતો આપ જાણો છો. આપના વગર હું એકલી જ છું. એ બધું પણ આપ જ જાણો છો.

મહામત યોએ મેહેબૂબજી, હે ડિંની તો લગાએ ।

તૂં જાગે અસીં નિદ્રમે, જાંણે તીંય જગાએ ॥ ૬૪ ॥

મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી કહે છે કે, હે પ્યારા ધણી ! આપે અમોને આ માયા સાથે લગાડી દીધાં છે. આપ જાગૃત છો અને અમે નિદ્રામાં છીએ. આપને જેમ ઠીક લાગે તેમ આપ અમને જાગૃત કરો.

બ્રહ્મસૃષ્ટિની ચાલચલગત

ધણી મુંહજી રૂહજા, ગાલ કરિયાં કોડ કરે ।
આઈન ઉમેદૂં લાડજયું, અચી કરિયાં ગરે ॥ ૧ ॥

હે મારા આત્માના ધણી ! હું પ્રસન્નતાપૂર્વક વાત કરી રહી છું કે, મને આપના લાડ-કોડ પ્રાપ્ત કરવાની અભિલાષા છે. તેને હું પરમધામમાં આવીને જ પૂર્ણ કરીશ.

રૂહેં બિહારે રાંદમેં, પાંણ બેઠા પરડેહ ।
સુધ ન્હાએકે રૂહકે, રાંધ ન અચે છેહ ॥ ૨ ॥

આપે આપની અંગનાઓને નશ્વર જગતના ખેલમાં બેસાડી અને આપ પોતે પરદેશ (પરમધામ)માં બેઠા છો. તે આત્માઓને (માયામાં) કશું જ ભાન નથી. કેમ કે આ ખેલનો કિનારો જ જડતો નથી.

અસાં મથે આઈયો, પિરિયન જો ફુરમાન ।
મૂક્યો આં રસૂલકે, ડિયન રૂહન જાણ ॥ ૩ ॥

આવા નાશવંત ખેલમાં મને આપનો સંદેશ મળ્યો. આપે પોતાના આત્માઓના સમાચાર આપવા માટે સંદેશવાહક (રસૂલ)ને મોકલ્યો.

લિખ્યો આં ફુરમાનમેં, રમૂજેં ઈસારત ।
ભતી ભતી જયું ગાલિયું, સભ અરસજી હકીકત ॥ ૪ ॥

તે સંદેશ (કુરાન)માં આપે કેટલાક વિશેષ સંકેતો મોકલ્યા છે અને પરમધામના સંબંધમાં જાતજાતની માહિતી (જાણકારી) પણ મોકલી છે.

તો ચેયો રસૂલ કે, તૂં થીયજ હુનમેં અમીન ।
ડિજ તૂં મૂર નિસાનિયું, જું અચે રૂહેં યકીન ॥ ૫ ॥

આપે આપના સંદેશવાહકને કહ્યું કે, તમે બ્રહ્માત્માઓના આગેવાન થઈને તેમને પરમધામનો સંકેત (જાણકારી) આપો. જેથી તે આત્માઓને વિશ્વાસ થઈ જાય.

રૂહેં લગ્યું જડે રાંદમેં, બિસર બેઓ ઘર ।
આસમાન જિમી જે બિય મેં, અરસ બકા ન કે ખબર ॥ ૬ ॥

બ્રહ્માત્માઓ જ્યારે (આ જૂઠા) ખેલમાં મગ્ન બની ગયા ત્યારે પોતાના મૂળઘર પરમધામને જ ભૂલી ગયા. ઘરતી અને આકાશ વચ્ચે અર્થાત્ આ જગતમાં કોઈને પણ અખંડ પરમધામની જાણકારી રહી નહિ.

તડે મૂકિયાં રૂહ પાંહિજી, જા અસાંજી સિરદાર ।
કુંજી મૂકિયાં અરસજી, ઉપટન બકા દાર ॥ ૭ ॥

ત્યારે આપે આપની અંગના શ્રી શ્યામાજીને મોકલ્યાં, તેઓ અમારા બધા જ બ્રહ્માત્માઓના શિરોમણિ છે. તેમની સાથે પરમધામના દરવાજા ખોલવાની ચાવી (તારતમ જ્ઞાન) પણ મોકલી છે.

રૂહેં પસી મૂં દ્રિયૂં, રઈ ન સગે રે રાંદ ।
કાં ન બિચારે પાંણ કે, મૂં સિર કેહો કાંધ ॥ ૮ ॥

એ બ્રહ્માત્માઓને આ જૂઠા ખેલમાં ડૂબેલા જોઈને હું ગભરાઈ ગઈ, કે એઓ તો ખેલ વગર રહી શકતા નથી. તે પૈકી કોઈ પણ વિચાર નથી કરતા કે, મારા મસ્તક પર કેવા પરમાત્મા છે. અર્થાત્ મારા ધણી કોણ છે ?

બડી રૂહ રૂહન કે, ચઈ સમજાઈન ।
પાંણ ન્હાયું હિન રાંદજ્યૂ, ઘર બકામેં આઈન ॥ ૯ ॥

શ્રી શ્યામાજીએ આ આત્માઓને વારંવાર ઉપદેશ આપીને સમજાવ્યા કે, આપણે આ નશ્વર ખેલના (જીવ) નથી. આપણું ઘર અખંડ પરમધામ છે.

કે કેયાંઊં રાંદજ્યૂં ગાલિયૂં, સમજન કે સૌ ભત ।
કાંધેં મૂકી મૂકે કોઠણ, જાંણી આંજી નિસબત ॥ ૧૦ ॥

તેઓએ બ્રહ્માત્માઓને સમજાવવા માટે આ ખેલની વાતો વિવિધ રીતે (સેંકડો રીતથી) કરી અને કહ્યું, ધામધણીએ પોતાનો સંબંધ જાણીને તમને બોલાવવા માટે મને મોકલી છે.

બડી રૂહ ચોએ આં કારણ, મૂં હેડો કેઓ પંધ ।
લખે ભતેં સમજાઈયૂં, પણ હિયો ન અચે હંદ ॥ ૧૧ ॥

શ્રી શ્યામાજીએ કહ્યું, મેં તમારે માટે જ આ રસ્તો (આટલે દૂર સુધીનો) લીધો છે. આ પ્રમાણે તેમણે લાખ લાખ રીતે સમજાવી પરંતુ હૃદયમાં પરમધામની વાત અંકિત જ ન થઈ.

આંઊં આઈસ આંકે કોઠણ, ઉપટે બકા દર ।
આસમાન જિમી જે બિચમેં, જા કેકે ન્હાએ ખબર ॥ ૧૨ ॥

શ્રી શ્યામાજીએ બીજું પણ કહ્યું, હું તમને બોલાવવા માટે આવી છું. પરમધામના દરવાજા ખોલી દીધા છે. તેની ખબર પૃથ્વી અને આકાશ વચ્ચે બીજા કોઈને પણ નથી.

બડી બડાઈ આંજી, પસો કેહેડો પાંહિજો ઘર ।
હે કૂડા કૂડી રાંદમેં, છડે કાયમ વર ॥ ૧૩ ॥

તમારો મહિમા અપાર છે. જુઓ આપણું ઘર (પરમધામ) કેવું છે ? આપણા અખંડ ઘર પરમધામને તથા ધામધણીને છોડીને તમે ખોટી રીતે આ મિથ્યા ખેલમાં મગ્ન થઈ ગયાં છો.

કે કરે રાંદજ્યૂં ગાલિયૂં, ફિરી ફિરી ફના ડુખ ।
પાંહિજા કાયમ અરસજા, કે કોડી દેખાસ્યાઈ સુખ ॥ ૧૪ ॥

આ રીતે તેમણે નાશવંત જગતના દુઃખરૂપી ખેલની અનેક વાતો કરી અને પોતાના અખંડ ઘર પરમધામનાં અપાર સુખો બતાવ્યાં.

તોહેં રૂહેં ન છડીન રાંદકે, કાં નિદ્રડી લગઈ ઈન ।
કડે થી ન હેડી ફકડી, મથાં હિન રૂહન ॥ ૧૫ ॥

તેમ છતાં આત્માઓ આ નાશવંત ખેલને છોડતા નથી. ધામધણીએ તેમને કેવી નિદ્રામાં ડૂબાડી

દીધાં છે. એ આત્માઓની આવી હાંસી ક્યારેય પણ થઈ ન હતી.

આંઊં પુકારિયાં ઈની કારણ, પણ ઈની કેહો ડો ।

આંઊં પણ બંધિસ રાંદમેં, કરિયાં કુજાડો ॥ ૧૬ ॥

હું તેમને માટે પોકાર પાડી રહી છું. પરંતુ તેમનો દોષ પણ શું છે ? શું કરું, હું પણ ખેલમાં આવીને બંધાઈ ગઈ છું.

હિક લધિમ ગાલ પિરનજી, ચુઆં સભે જેડિન ।

જા લગાઈલ હિન હકજી, સા ન છૂટે પર કિન ॥ ૧૭ ॥

મેં આ ખેલમાં પણ ધામધણીની એક વાત (રહસ્ય) મેળવી લીધી છે. હવે હું બધા આત્માઓને એ જ કહેતી ફરું છું. જે માયાને ધામધણીએ સ્વયં અમારી સાથે લગાડી દીધી છે તે બીજા કોઈથી પણ છૂટી શકતી નથી.

મૂં ઉમેદૂં પિરનજયું, લધિમ ભલી પર ।

સુયમ મોહાં સજણે, જા ખિલવતથી ઘર ॥ ૧૮ ॥

ધામધણી પાસેથી અભિલાષાઓ (આ માયામાં પણ) સારી રીતે પૂર્ણ થઈ છે. મેં આપણા પ્રિયતમ ધણી (સદ્ગુરુ)ના મુખારવિંદ વડે પરમધામ મૂલમિલાવામાં થયેલા પ્રેમ સંવાદ વિષે પણ સાંભળી લીધું છે.

પરુડિમ પિરન જી, હેજા ડેખાસ્યાઈ રાંદ ।

અસાં મથેં ખિલણ, કેઈએ કુડન કે કાંધ ॥ ૧૯ ॥

મેં પ્રિયતમ ધણી (સદ્ગુરુ) પાસેથી સમજી લીધું કે, આ ખેલ આપણને શા માટે દેખાડવામાં આવ્યો છે. હકીકતમાં તો આપણી હાંસી કરીને ખુશ થવા માટે જ ધામધણીને આ ખેલ બનાવ્યો છે (રચ્યો છે.)

ઈસક ધણી જે દિલ જો, પેરો ન લધોં પાંણ ।

ત ડિખાસ્યાઈ રાંદમેં, ઈસકજી પેહેચાન ॥ ૨૦ ॥

આપણે શરૂઆતમાં ધામધણીના હૃદયના પ્રેમનું મહત્ત્વ જાણ્યું ન હતું. તેથી ધામધણીએ આ ખેલ દેખાડીને (તેમના) પ્રેમની ઓળખાણ કરાવી છે. (પ્રેમનું મહત્ત્વ સમજાવ્યું છે.)

મૂં તેહેકીક આયો દિલમેં, અગરો ધણી ઈસક ।

ડિઠમ અરસ ખિલવતમેં, સા રહી ન જરો સક ॥ ૨૧ ॥

હવે મારા હૃદયમાં દૃઢ થયું કે ધામધણીનો પ્રેમ અધિક છે. પરમધામ-મૂલ મિલાવામાં (આ બાબતે) જે જોયું હતું તેમાં જરા પણ શંકા નથી.

મૂં ઉમેદૂં દિલમેં, ધણી સે ધારણ ।

કો ન હોન ઉમેદૂં ધણી કે, મૂંજા લાડ પારણ ॥ ૨૨ ॥

મને આપણા પ્રિયતમ ધણી પાસે કંઈક માંગવાની હાર્દિક અભિલાષા છે, તો પછી પ્રિયતમ ધણીને મારાં લાડ પૂર્ણ કરવાની ઈચ્છા કેમ નહિ હોય ?

તરસે દિલ મૂંહજો, જાણે કડે ધણી પસાં ।
ત કીં ન હૂન કાંધ કે, મિડન ઉમેદૂં અસાં ॥ ૨૩ ॥

હું આપણા પ્રિયતમ ધણીનાં દર્શન ક્યારે પ્રાપ્ત કરીશ, તે માટે મારું હૃદય વ્યાકુલ થઈ રહ્યું છે. તો પ્રિયતમ ધણીને પણ મને મળવાની ભાવના કેમ નહિ હોય ? (અવશ્ય હશે)

દિલ થિએ મિડન ધણીયસે, જે મૂં ઈસક ન હંડ ।
કાંધ પૂરે ઈસકસે, તિન આએ સૌ ગણી ચઢ ॥ ૨૪ ॥

મને પ્રિયતમ ધણીને મળવાની હાર્દિક ઉત્કંઠા તો થાય છે. પરંતુ મારામાં પ્રેમનું કોઈ ઠેકાણું નથી. ધામધણી પોતે જ પ્રેમથી પરિપૂર્ણ છે. તેમને તો (મને મળવાની ઈચ્છા મારા કરતાં) સો ગણી વધારે છે.

પણ હે ગાલ્યૂં આઈન રાંદજ્યૂં, તે મૂંકે સિકાઈએ ।
પાંણ ઈસક ડેખારે લાડમેં, મૂંકે કુડાઈએ ॥ ૨૫ ॥

પરંતુ એ બધી વાતો ખેલની છે. તેથી આપ મને અધિક તલસાવી રહ્યા છો. આપ અત્યંત લાડથી આપનો પ્રેમ દેખાડીને મને વ્યાકુલ બનાવી રહ્યા છો.

મૂં ઉમેદૂં દિલ મેં, ધણી જ્યૂં ગડજણ ।
લાડ પારણ અસાંહિજા, આઈન અગરયૂં સજણ ॥ ૨૬ ॥

મારા હૃદયમાં આપણા ધણીને મળવાની અભિલાષા છે. પરંતુ મારાં લાડ પૂર્ણ કરવા માટે ધામધણીના હૃદયમાં પણ અનેક ગણી ચાહના છે.

અંઈ સુણેજા જેડિયૂં, યુઆં ઈસકજી ગાલ ।
હે સુધ ન અસાં અરસમેં, ધણી સાહેબી કમાલ ॥ ૨૭ ॥

હે બ્રહ્માત્માઓ ! સાંભળો, હું પ્રેમની વાત કરી રહી છું. પરમધામમાં આપણને એ જ્ઞાન ન હતું કે ધામધણીની સાયબી કેટલી વિશિષ્ટ અને અધિક છે.

ન સુધ કેહેડો કાદર, ન સુધ કેહેડી કુદરત ।
ન સુધ અરસ કાયમ જી, ન સુધ હક નિસબત ॥ ૨૮ ॥

આપણને એ જ્ઞાન પણ ન હતું કે, ધામધણી પોતે કેટલા સમર્થ છે અને તેમની કલા કેવી છે. આપણને પરમધામની અખંડતાનું પણ ભાન ન હતું ને આપણા પ્રિયતમ ધણીના સંબંધની પણ ઓળખાણ ન હતી.

સુધ ન સુખ કાંધજા, સુધ ન ધણી ઈસક ।
સુધ ન અસાં લાડજી, કેહેડા પારે હક ॥ ૨૯ ॥

આપણને પ્રિયતમ ધણીના પરમ આનંદ તથા અખંડ પ્રેમનું ભાન ન હતું. આપણને એ પણ ભાન ન હતું કે, ધામધણી આપણાં લાડ કેવી રીતે પૂર્ણ કરે છે.

સુધ ન આસા ઉમેદ, સુધ ન પ્રેમ પ્રીત ।
સુધ ન અરસ અરવાહોં કે, ધણી રખિયૂં કેહી રીત ॥ ૩૦ ॥

આપણને આપણી આશા, અભિલાષા, પ્રેમ તથા પ્રીતિનું ભાન ન હતું. એ જ્ઞાન પણ ન હતું કે ધામધણી પોતાની અંગનાઓ (પરમધામના આત્માઓ)ને કેવી રીતે રાખે છે.

હેજે હિતરું ગાલિયું, કેયું ઈસક જે કારણ ।

લાડ કોડ આસા ઉમેદું, રૂહન જ્યું પારણ ॥ ૩૧ ॥

આ આટલી વાતો (ખેલની રચના તથા બ્રહ્માત્માઓને તેમાં મોકલવા) પણ પ્રેમ માટે જ કરી છે. બ્રહ્માત્માઓનાં લાડ, પ્રેમ, પ્રસન્નતા તથા ઈચ્છાઓ પૂર્ણ કરવા માટે જ આ ખેલની રચના થઈ છે.

જેહેડો ધણી પાંહિજો, તેહેડી તેહેજી રાંદ ।

લાડ કોડ ઈસકજા, તેહેડાઈ પારે કાંધ ॥ ૩૨ ॥

ધામધણી જેટલા મહાન છે, તે જ રીતે તેમનો ખેલ પણ એટલો જ મહાન છે. તેઓ એ રીતે અંગનાઓના લાડ, પ્રેમ તથા પ્રસન્નતાની અભિલાષા પૂર્ણ કરે છે.

વડી ગાલ ધણીયજી, લગી મથે આસમાન ।

આંઊં રે પાણી ભૂં સૂકીયમેં, ખાધિમ ડુબ્યું પાંણ ॥ ૩૩ ॥

ધામધણીની વાત જ ધણી મોટી છે. તે ઊંચે આકાશને સ્પર્શી લે છે. પરંતુ હું અહીં પાણી વગરની (પ્રેમવગરની) સૂકી ભૂમિ પર ગોથાં લગાવી રહી છું.

જા સઊર કરિયાં રૂહસે, ત નિપટ ગરઈ ગાલ ।

યુઆં હિત હિન મૂંહ સે, મૂંજો ખસમ નૂરજમાલ ॥ ૩૪ ॥

હું હૃદયપૂર્વક વિચાર કરીને જોઉં છું તો આ વાત ખૂબ જ મહત્ત્વની જણાય છે. હું આ નશ્વર જગતમાં નશ્વર જીભ દ્વારા કહી રહી છું કે, અક્ષરાતીત પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્મા મારા સ્વામી છે.

અંઈ ગાલ સુણેજા જેડિયું, મૂં ચરઈ જ્યું ચંગી ભત ।

ગાલ કંદે ફટી ન મરાં, કે કાંધ સે નિસબત ॥ ૩૫ ॥

હે આત્માઓ ! મારા જેવી ઘેલીની વાતને તમે સારી રીતે સાંભળો. આ વાત કહેતાં તત્કાળ મારો દેહ કેમ છૂટી જતો નથી ? મારો સંબંધ કયા ધણી સાથે છે ?

લાડ કોડ આસા ઉમેદું, આંઊં યુઆં મૂં માફક ।

પારણ વારો મૂં ધણી, કાયમ અરસ જો હક ॥ ૩૬ ॥

હું તો લાડ, પ્યાર, આશા તથા અભિલાષાની વાત પણ મારી (લૌકિક) ક્ષમતા પ્રમાણે જ કરું છું. પરંતુ તેને પૂર્ણ કરનાર મારા ધણી તો અખંડ પરમધામના છે.

જે આંઈ ગાલ બિચારિયો, રૂહેં મેડો કરે ।

ત રહી ન સગો કિએ રાંદમેં, હે કૂડા વજૂદ ધરે ॥ ૩૭ ॥

જો તમે બધા આત્માઓ મળીને આ વાત પર વિચાર કરશો તો માલૂમ પડશે કે આપણે આ નાશવંત જગતમાં શરીર ધારણ કરીને રહી શકતાં નથી.

સહૂર ડિયણ મૂં હિયો, કઠણ કેયાંઊં નિપટ ।

નતાં બિચાર કંદે હિક હરફજો, ફટી પોએ ન ઉફટ ॥ ૩૮ ॥

આપણને આ જ્ઞાન આપવા માટે જ તેમણે આપણા હૃદયને કઠોર બનાવ્યાં છે. નહિ તો આ વિષયમાં માત્ર એક શબ્દનો પણ વિચાર કરતાં મારું શરીર તરત જ છૂટી ન જાત ?

સભ અંગ ડિંનાડિં કઠણ, ત રહ્યો વંજે આકાર ।

નતાં સુણી બિચારી હે ગાલિયું, કીં રહે કાંધા ધાર ॥ ૩૯ ॥

(ધામધણીએ આપણાં) તમામ અંગોને કઠોર બનાવી દીધાં છે, તેથી આ શરીર ટકી રહ્યું છે. એ સિવાય આ વાતોને સાંભળીને કે તેના પર વિચાર કરીને કોઈ પણ અંગના ધણી વગર રહી શકે નહિ.

ઈલમ ડિંનાડિં પાંહિજો, મય નિપટ બડો બિચાર ।

બકા ન ચૌડે તબકેં, સે ડિંનો ઉપટે દાર ॥ ૪૦ ॥

હે ધણી ! આપે, અમોને આપનું જ્ઞાન આપ્યું છે. જેમાં ચોક્કસપણે ઘણો સાર ભરેલો છે. આ ચૌડે લોકમાં કોઈ પણ અખંડ પરમધામના વિષે જાણતું ન હતું. આ જ્ઞાનથી તેનાં (પરમધામનાં) દ્વાર ખોલી દેવામાં આવ્યાં છે.

બિહારે તે બિચમેં, જો બકા વતન ।

કરે નિસબત હિન કાંધ સે, અસલ કાયમ રૂહ તન ॥ ૪૧ ॥

આ દિવ્ય જ્ઞાને અમોને અખંડ પરમધામના મૂલમિલાવામાં બેઠેલા હોવાનો અનુભવ કરાવ્યો, જ્યાં અમારી પર આત્મા બિરાજમાન છે અને એવા ધામધણી સાથે અમારો સંબંધ બતાવી દીધો.

હેઈલમ એહેડો આઈયો, સભ દિલજી પૂરણ કરે ।

હેઈ ઈસક મેડે કાંધ સે, ઘર પુજાએ નૂર પરે ॥ ૪૨ ॥

આ એવું બ્રહ્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું છે કે, તે હૃદયની તમામ ઈચ્છાઓ પૂર્ણ કરે છે. એ તારતમ જ્ઞાનરૂપી પ્રેમ આપીને પ્રિયતમ ધણીની મુલાકાત કરાવે છે અને અક્ષરથી પાર અક્ષરાતીતના પરમધામમાં પહોંચાડે છે.

રૂહે પાંણ ન બિચારિયું, હિન ઈલમ સંદો હક ।

સે કીં ન કરે પૂરી ઉમેદ, જે મેં ન્હાએ સક ॥ ૪૩ ॥

અમે બ્રહ્માત્માઓએ આના પર વિચાર પણ ન કર્યો કે, આ તારતમ જ્ઞાન પણ શ્રી રાજજીનું છે તો પછી તે અમારી ઈચ્છાઓ કેમ પૂર્ણ નહિ કરે ? (અર્થાત્ કરશે જ) તેમાં કોઈ શંકા જ નથી.

ધણી પાંહિજો પાંણ કે, બિચારણ ન ડે ।

કેકે ડીંહ હિન રાંદ મેં, કરેથો રખણ કે ॥ ૪૪ ॥

પ્રિયતમ ધણી પોતે અમોને આ જ્ઞાન પર વિચાર કરવા દેતા નથી. એટલા માટે કે તેઓ આપણને કેટલાક દિવસો સુધી આ ખેલમાં રાખવા ઈચ્છે છે.

મૂંકે અકલ ન ઈસક, સે પટ ખોલ્યાઈ પાંણ ।

ઉઘાડયું અંખ્યું રૂહજયું, થેયમ સભે સુજાણ ॥ ૪૫ ॥

મારામાં બુદ્ધિ પણ ન હતી અને પ્રેમ પણ ન હતો. હે ધણી ! આપે જ અજ્ઞાનનો પડદો ખોલીને મારા આત્માની દૃષ્ટિ ખોલી દીધી જેથી મને સંપૂર્ણ જાણકારી મળી.

નતા કેર આંઊં કેર ઈલમ, આંઊં હુઈસ કે હાલ ।

પુજાઈએ હિન મજલકે, મૂં ધણી નૂરજમાલ ॥ ૪૬ ॥

નહિ તો હું કોણ છું ? આ જ્ઞાન શું છે ? મારી શી દશા છે ? મને તેની પણ ખબર ન હતી. મારા પ્રિયતમ ધણીએ જ મને આ ભૂમિકામાં પહોંચાડી છે.

આંઊં હુઈસ કબીલે કે ઘર, હી ગંદો વજૂદ ધરે ।

થેયમ ધણી નૂરજમાલ ઘર, જે દર નૂર અયે મુજરે ॥ ૪૭ ॥

હું તો નાશવંત શરીર ધારણ કરીને આ જગતના કુટુંબ-પરિવારના ઘરમાં બેઠી હતી. આપ (સદ્ગુરુ)ની કૃપાથી જ મને ખબર પડી કે, મારા ધણી અક્ષરાતીત પરમધામના સ્વામી છે, જેમના દરવાજે દરરોજ અક્ષરબ્રહ્મ દર્શન કરવા આવે છે.

બાહેર મંઝ અંતર, સભની હંદે ઈસક ।

રૂહ અલ્લા ડિખારઈ, બડી દોસ્તી હક ॥ ૪૮ ॥

પરમધામની બહાર, વચ્ચે તથા અંદર (શરીર, હૃદય તથા અંતરાત્મામાં) સર્વત્ર પ્રેમ છલોછલ છે. શ્રી શ્યામાજીએ પોતે સદ્ગુરુ રૂપે આવીને (આ જગતમાં પણ) ધામધણી સાથેની મૈત્રીનાં દર્શન કરાવ્યાં છે.

મૂં ફિરાક હિન ધણી જો, મૂંઆં અગરો હિન ધણી કે ।

આંઊં બેઠિસ ધણી નજર મેં, સિધી ન ગડજાં તે ॥ ૪૯ ॥

ધામધણીનો વિયોગ, જેટલો મને વ્યાકુળ કરી રહ્યો છે, તેનાથી પણ અનેક ગણો તેમને સતાવી રહ્યો છે. હું ધામધણીની દૃષ્ટિ સન્મુખ બેઠી છું પરંતુ તેમને પ્રત્યક્ષ મળી શકતી નથી.

મૂં ફિરાક ધણી ન સહે, મૂંકે બિહાર્યાઈ તરે કદમ ।

ધણી પાંહિજી રૂહન રે, રઈ ન સગે હિક દમ ॥ ૫૦ ॥

ધામધણી મારો વિયોગ સહી શકતા નથી. તેથી તેમણે મને તેમનાં શ્રી ચરણોમાં રાખી છે. મારા ધણી પોતાની અંગનાઓ વગર એક ક્ષણ પણ રહી શકતા નથી.

મૂં ધણી રે ધારઈ, મૂંજી સભ ઉમર ।

ઈસક ધણી યા મૂંહજો, પસજા પટંતર ॥ ૫૧ ॥

મેં એવા કૃપાળુ ધણી વિના જ સંપૂર્ણ આયુષ્ય નકામું વેડફી નાખ્યું. મારા અને ધામધણીના પ્રેમનું અન્તર તમે પોતે જોઈ લો.

મહામત ચોએ મેહેબૂબ જી, અસાં ઈસક બેવરો ઈ ।

મૂંજે આંજે દિલજી, આંઊં કંદિસ અરજ બેઈ ॥ ૫૨ ॥

મહામતિજી કહે છે કે હે, પ્રિયતમ ધણી ! અમારા પ્રેમનું વિવરણ આ પ્રકારનું છે. હવે હું મારા તથા આપના હૃદયના વિવરણ માટે બીજી પ્રાર્થના કરું છું.

પ્રકરણ ૬ કુલ ચોપાઈ ૨૪૫

ઝઘડાનું પ્રકરણ

વલહા જે આંઁ તોકે વલહી, ગિની બિઠે તરે કદમ ।

હે મૂં દિલ ડિની સાહેદી, તૂં મૂં રે રહે ન દમ ॥ ૧ ॥

હે પ્રિયતમ ધણી ! જો હું આપની પ્રિય અંગના છું અને આપે મને આપનાં ચરણોમાં બેસાડી રાખી છે, તો મારું હૃદય સાક્ષી પૂરે છે કે, આપ મારા વગર એક પલ પણ રહી શકતા નથી.

ડિની બી સાહેદી ઇલમ, ત્રી તોહિજે ઇસક ।

ચોથી સાહેદી રસૂલ, બિયૂં કે સાહેદિયૂં હક ॥ ૨ ॥

(તે માટે) બીજી સાક્ષી આપના તારતમ જ્ઞાને આપી છે. ત્રીજી સાક્ષી આપના પ્રેમે આપી અને ચોથી સાક્ષી રસૂલ મહંમદ પાસેથી મળી. આ પ્રકારે (વિભિન્ન ગ્રંથો દ્વારા) અનેક સાક્ષીઓ પ્રાપ્ત થઈ છે.

તોહિજે ઇલમેં મૂંકે ઈ ચયો, હી રાંદ કેઈ આં કારણ ।

લાડ કોડ આસા ઉમેદૂં, સે સભેઈ પારણ ॥ ૩ ॥

આપના જ્ઞાને (તારતમ જ્ઞાન) મને એવું કહ્યું, આ ખેલ તમારે માટે બનાવવામાં આવ્યો છે. તેમાં તમારાં લાડ, હર્ષ, આશા, અભિલાષા વગેરે તમામ પૂર્ણ કરવામાં આવશે.

બેઈ ન જરે જેતરી, તોહિજે દિલમેં ગાલ ।

લાડ ઉમેદૂં રૂહ દિલજયૂં, સે તૂં પૂરે નૂરજમાલ ॥ ૪ ॥

અમારા લાડને પૂર્ણ કરવા સિવાય આપના હૃદયમાં બીજી કોઈ લેશ માત્ર ઈચ્છા નથી. બ્રહ્માત્માઓના હૃદયની ઈચ્છાઓ તો આપ જ પૂર્ણ કરો છો.

હે ચિયમ તિર જેતરી, આઈન અલેખે અપાર ।

અસાં સિકણ રહે કે ગાલજી, સભ તૂંહીં કરણહાર ॥ ૫ ॥

આ તો મેં આપને તલભાર જ કહ્યું છે. અમારી ઈચ્છાઓ તો અસંખ્ય અને અપાર છે. હવે અમે કઈ ઈચ્છા માટે તલપતાં રહીશું જ્યારે આપ બધું જ કરનારા (બધી જ ઈચ્છાઓ પૂરી કરનાર) છો.

કાંધ કે તૂં હે પડૂતર, હિન રાંદમેં બેહી ।

નતાં બડા લાડ મૂંહજા, કી પારીને સેઈ ॥ ૬ ॥

હે ધણી ! આ ખેલમાં બેસીને આપ મને જવાબ આપો નહિ તો મારા વિશેષ લાડને આપ કેવી રીતે પૂર્ણ કરશો ?

હુઈયૂં આસા ઉમેદૂં બડિયૂં, સે થકયૂં બિય હિત ।

મૂં અડાં પસો ન સુંણો ગાલડી, હાંણે આંઁ યુઆં કે ભત ॥ ૭ ॥

આ ખેલમાં મારી મસમોટી ઈચ્છાઓ છે. તે તમામ તેવીને તેવી જ રહી ગઈ છે. આપ ન તો મારી સામે જોઈ રહ્યા છો કે ન તો મારી વાત સાંભળી રહ્યા છો હવે હું આપને કઈ રીતે કહું ?

તૂં કીં પારીને બડિયું, જે હિતરી ન થિએ તોહ ।

ફિરી ફિરી મંગાએ ન ડિએ, હે કે સિર ડિયાં ડોહ ॥ ૮ ॥

જો તમારાથી આટલું અમથું કાર્ય પણ થતું નથી તો આપ મારી મોટી મોટી અભિલાષાઓ શી રીતે પૂર્ણ કરશો ? વારંવાર માગવા છતાં આપ આપતા નથી તો હું કોને દોષ આપું ?

હિક મંગાં દીદાર તોહિજો, બી મિઠડી ગાલ સુણાએ ।

કાંધ મૂંહજા દિલ ડેઈ, મૂંસે હિત ગાલાએ ॥ ૯ ॥

એક તો હું આપનાં દર્શન ઈચ્છું છું, બીજું આપ મને આપની મીઠી વાત સંભળાવો. હે મારા ધણી ! આપ મારી સાથે અહીં હૃદયપૂર્વક વાત કરો.

હાંણે વડ્યું ઉમેદૂં અગિયાં, કીં પૂસ્યું કંને કાંધ ।

હાંણે પેરે લગી મંગાં એતરો, પાએ ગિચીમેં પાંધ ॥ ૧૦ ॥

હે ધણી ! મારી મોટી મોટી અભિલાષાઓ છે. તેને આપ શી રીતે પૂર્ણ કરશો ? હું ખોળો પાથરીને, આપનાં ચરણોમાં લાગી (દંડવત પ્રણામ કરી)ને આટલું જ માગું છું.

હે ગાલ આએ થોરડી, કીં હેડી બડી કેઈએ ।

આંઊં કડીં ન રહાં દમ તો રે, સે બિસરી કીં વેઈએ ॥ ૧૧ ॥

આ તો ધણી નાની સરખી વાત છે. તેને આટલી મોટી શા માટે બનાવી રહ્યા છો. હું આપના સિવાય પલ માત્ર પણ રહી શક્તી નથી, એ વાતને આપ કેવી રીતે ભૂલી ગયા છો ?

મૂંકે કુછાઈએ નિદ્રમેં, તૂં પાંણ જાગેથો ।

જે બાંઝાઈએ મૂં વલહા, તતો ઈસક અયે ડો ॥ ૧૨ ॥

આપ મને ભ્રમરૂપી નિદ્રામાં નાખીને આવું કહેવરાવી રહ્યા છો અને આપ સ્વયં જાગૃત છો. હે પ્રિયતમ ધણી ! જો આપ મને આ રીતે વ્યાકુળ બનાવશો તો આપનો પ્રેમ દોષપૂર્ણ માનવામાં આવશે.

તૂં ભાઈયું બેઠયું મૂં કંને, માધાં મૂં નજર ।

જે દિલ હિંનીજા ન્હારિએ, ત હે વિલખેથ્યું રે વર ॥ ૧૩ ॥

આપ જાણો છો કે, બ્રહ્માત્માઓ મારી સામે નજીક જ બેઠા છે. તેમનાં હૃદયને જોઈશું તો (જણાશે કે) તેઓ પોતાના સ્વામી વિના વ્યાકુલ બની રહ્યા છે.

હિક લેખેં મૂં ન્હારિયો, મૂં ન્હાએ ગુન્હેજો પાર ।

ત રૂસી રહે મૂંસે વલહો, મૂંકે કરે ગુન્હેગાર ॥ ૧૪ ॥

એક હિસાબથી (એક રીતે) મેં જોયું તો જણાયું કે, મારા અપરાધોનો કોઈ પાર નથી. હે પ્રિયતમ ધણી ! તો શું મને દોષિત બનાવીને આપ મારાથી રૂઠેલા રહેશો ?

અંઈ બિયારે ન્હારજા, આંહિજે મોંહજા વેંણ ।

તાંજે અસી બિસરયાં, ત પણ આંહિજા સેંણ ॥ ૧૫ ॥

હે ધણી ! આપે, આપના મોઢે કહેલાં વચનો પર તો વિચાર કરી જુઓ. કદાચ અમે તે વચનોને

ભૂલી પણ જઈએ. તો પણ અમે આપના સ્વજન તો છીએ જ.

મૂંકે ઈલમ ડેઈ પાંહિજો, કેઈએ ખબરદાર ।

સે ન્હારિમ જડે સહૂરસે, ત કાંધ આંઊં ન ગુન્હેગાર ॥ ૧૬ ॥

આપે મને આપનું જ્ઞાન આપીને જાગૃત કરી. તે તારતમ જ્ઞાન વડે વિચારી જોઉં છું તો હે પ્રિયતમ ધણી ! હું દોષિત નથી.

ધણી તો ડિંની નિદ્રડી, તે બિસરયા સભ કીં ।

જું નયાએ તીં નચિયું, કુરો કરિયું અસીં ॥ ૧૭ ॥

હે ધણી ! આપે નિદ્રા આપી ત્યારે અમે બધું ભૂલી ગયાં. આપે જેવું નાચાવ્યાં તેવું જ અમે નાચતાં રહ્યાં. હવે અમે તેનાથી વધારે શું કરી શકીએ ?

અસાં ઈસક નિદ્રડી બિસારિયો, અચી મએ હિન રાંદ ।

ઈસક તોહિજો ડિખારિયો, પસ મૂંહજા કાંધ ॥ ૧૮ ॥

હે મારા પ્રિયતમ ધણી ! જુઓ, આ નશ્વર ખેલમાં આવીને આ ભ્રમરૂપી નિદ્રાએ, અમારા પ્રેમને ભુલાવી દીધો અને આપનો જ પ્રેમ દેખાડી દીધો.

તનડા અસાંજા તો કંને, પણ દિલડા અસાંજા કિત ।

સે કીં ફિકર ન કરયો, કે હાલ મૂંહજો ચિત ॥ ૧૯ ॥

અમારું તન (પર આત્મા) આપના ચરણોમાં છે. પરંતુ અમારાં હૃદય (ચિત્ત વૃત્તિ) ક્યાં છે ? તેના પર આપ કેમ વિચાર નથી કરતા કે અમારાં હૃદય (ચિત્ત)ની શી દશા થઈ રહી છે ?

ડુખડા ન ડિસે આકાર, દિલડા ડુખ પસન ।

સે ડુખ ડિસે દિલ રાંદમેં, ડુખ ન બકામેં તન ॥ ૨૦ ॥

અમારું તન તો દુઃખ નથી જોઈ રહ્યું, માત્ર હૃદય જ દુઃખનો અનુભવ કરી રહ્યું છે. અમારું હૃદય આ નશ્વર ખેલમાં દુઃખ જોઈ રહ્યું છે. પરમધામમાં રહેલાં તન (પર આત્મા)ને તો કોઈ દુઃખ જ નથી.

દિલ અસાંજા સોંણેમેં, સે થા ડુખ પસન ।

સે પસોથા નજરોં, જે ગુજરે દિલ રૂહન ॥ ૨૧ ॥

અમારાં હૃદય સ્વપ્નવત્ જગતમાં છે તે દુઃખ જોઈ રહ્યાં છે. આપ આપની પોતાની દૃષ્ટિથી જોઈ જ રહ્યા છો કે, બ્રહ્માત્માઓના હૃદય પર શું વીતી રહ્યું છે.

ડિંની અસાંકે નિદ્રડી, ઈસક ન રઈ સાંજાએ ।

આં જાગંદે પ્યારયું પાંહિજયું, તો ડિંન્યું કીં ભુલાએ ॥ ૨૨ ॥

આપે અમને એવી નિદ્રા આપી કે અમને પ્રેમનો પરિચય જ ન રહ્યો. પરંતુ આપે સ્વયં જાગૃત હોવા છતાં પણ પોતાના પ્રિય આત્માઓને શી રીતે ભૂલી ગયા ?

ડોહ ન અચે સુતડે, જાગંદે મથેં ડો ।

અસીં ડુખ ડિસું આં ડિસંદે, કીં ચોંજે આસિક સો ॥ ૨૩ ॥

સૂતેલા લોકોને દોષ લાગતો નથી. દોષ તો જાગૃત લોકોને જ લાગે છે. આપની નજર સમક્ષ અમે દુઃખનો અનુભવ કરીએ તો પછી આપ જેવા પ્રેમી (આશિક) ને શું કહેવું ?

સે કીં બિયાર ન કર્યો, બડો આંજો ઈસક ।

માસૂક કેયાં રૂહન કે, કો ન ભજો અસાંજી સક ॥ ૨૪ ॥

આપે એ વિચાર કેમ ન કર્યો કે, આપનો પ્રેમ અધિક ચઢિયાતો (મોટો) છે. આપે આપના આત્માઓને પ્રિયતમા (માશૂકા) કહ્યા છે તો આપ અમારી શંકાઓ કેમ દૂર કરતા નથી ?

આસિક ન્હારે નજરેં, માસૂક બિઠો રોએ ।

હેડી કડે ઉલટી, આસિક સે ન હોએ ॥ ૨૫ ॥

પ્રિયતમ પોતાની નજરે જોતા રહે અને પ્રિયતમા રડતી રહે એવી ઊલટી રીત, પ્રિયતમ તરફથી તો કદાપિ હોતી જ નથી !

મૂંજા લાડ કોડ પારણજા, આં સિર સભ મુદાર ।

ડિંએ ડોહ અસાંકે, જે અસાં સુધ ન સાર ॥ ૨૬ ॥

અમારાં લાડ-પ્યારની ઈચ્છાઓને પૂર્ણ કરવાની જવાબદારી આપના ઉપર છે. પરંતુ આપ અમોને દોષ દઈ રહ્યા છો. જ્યારે અમોને કંઈ તો સારા નરસાનું ભાન જ નથી.

મૂંકે ઈલમેં ચયો ભલી પેરેં, કોએ ન્હાએ ડોહ રૂહન ।

કેયો થ્યો સભ કાંધજો, અસીં સભ મંઝ ઈજન ॥ ૨૭ ॥

તારતમ જ્ઞાને મને સારી રીતે સમજાવી દીધું છે કે, આમાં બ્રહ્માત્માઓનો કોઈ દોષ નથી. ધામધણીનું જ કરેલું થાય છે, અમે સૌ તો તેમની આજ્ઞાને આધીન છીએ.

ઈસક બંદગી યા ગુણા, સે સભ હથ હુકમ ।

રાંદ કારિએ નિદ્રમેં, હિત કેહો ડોહ અસાં ખસમ ॥ ૨૮ ॥

પ્રેમ, પ્રાર્થના (ઉપાસના) અથવા દોષ એ બધું આપના હુકમને આધીન છે. અમે તો નિદ્રા (અજ્ઞાન)માં આ રમત રમી રહ્યાં છીએ. હે ધણી ! તેમાં અમારો શો દોષ છે !

બેસક ડિંને ઈલમ, જગાયા દિલ કે ।

ઈલમ ન પુજે રૂહસી, સભ હથ હુકમ જે ॥ ૨૯ ॥

આપે શંકા રહિત જ્ઞાન આપીને અમારા હૃદયને જાગૃત કર્યું પરંતુ તારતમ જ્ઞાન પણ આત્મા સુધી પહોંચતું નથી. તે બધું આપના જ હુકમને આધીન છે.

રૂહસી પુજી ન સગે, આયો ન્હાએમેં ઈલમ ।

જા સઝીર કરિયાં ઈલમ, ત હિત જરો ન રે હુકમ ॥ ૩૦ ॥

આ નાશવંત જગતમાં અવતરેલું તારતમ જ્ઞાન પણ આત્મા સુધી પહોંચી શકતું નથી. જો તારતમ જ્ઞાન પર વિચાર કરીએ છીએ તો સમજાય છે કે, આપના હુકમ સિવાય કશું જ નથી.

જે કીં કેયો સે હુકમેં, સે હુકમ આં હથ થેઓ ।

હિક જરો રે તો હુકમેં, આએ ન કોએ બેઓ ॥ ૩૧ ॥

આ જે કંઈ પણ થયું છે, તે આપના હુકમથી જ થયું છે અને તે હુકમ આપના હાથમાં છે. ખરેખર, આપના હુકમ સિવાય બીજું કંઈ જ નથી.

તો કેયો સે થેયો, તો કેયો થિએથો ।
થીંદો સે પણ તો કેયો, તો રે કિત ન કો ॥ ૩૨ ॥

આપે જે કર્યું છે તે જ બન્યું છે અને આપના કર્યા પ્રમાણે (આપની ઈચ્છા પ્રમાણે) જ થઈ રહ્યું છે. ભવિષ્યમાં પણ આપના કહ્યા પ્રમાણે જ થશે. આપના વગર કોઈ પણ જગ્યાએ કંઈ પણ નથી.

તેહેકીક મૂં ઈ બુઝિયો, મૂંકે બુઝાઈ તો ઈલમ ।
થેયો થિએથો જે થીંદો, સે હલ ચલ સભ હુકમ ॥ ૩૩ ॥

મેં આ ચોક્કસ સમજી લીધું છે અને આપના જ્ઞાને પણ મને એ સમજાવ્યું છે કે, જે બન્યું છે. જે બની રહ્યું છે અને જે બનશે તે તમામ હિલચાલ આપના હુકમને જ આધીન છે.

એહેડો બડો મૂં ધણી, કો ન ન્હારિએ સંભારે ।
વેણ સુણાઈએ વલહા, મૂં સામોં ન્હારે ॥ ૩૪ ॥

મારા પ્રિયતમ ધણી ! આપ કેટલા મહાન છો. તેમ છતાં મને યાદ કરીને મારી તરફ કેમ જોતા નથી ? હે મારા પ્રિયતમ ! મારી તરફ જોઈને મને મધુર વચનો સંભળાવો.

ધણી કો ન કર્યો મૂં દિલજી, આંઊં અટકાંથી હિન ગાલ ।
તૂં પુજે સભની ગાલિએ, આંઊં કીં તરસાં હિન હાલ ॥ ૩૫ ॥

હે ધણી ! આપ મારા હૃદયની ઈચ્છાને શા માટે પૂર્ણ કરતા નથી ? હું આ વાતમાં ગૂંચવાઈ રહી છું. આપ તો બધી રીતે સમર્થ છો તો પછી હું આવી દશામાં કેમ વ્યાકુળ થઈ રહી છું ?

જે આંઊં મંગાં સઊર મેં, તાંજે મંગાં બેઅકલ ।
લાડ સભે તો પારણ, જે અચે મૂંજે દિલ ॥ ૩૬ ॥

હું વિચારપૂર્વક માગું કે વિચાર્યા વગર માગું. પરંતુ આપ મારા હૃદયમાં ઉત્પન્ન થતાં તમામ લાડ પૂર્ણ કરો.

દિલ ચાહે મૂં હિકડી, કો ન પારિએ લખ ગુણી ।
તૂં કીં લિકે મૂંહથી, તૂં જેડો મૂં ધણી ॥ ૩૭ ॥

ભલા ! મારું હૃદય ભલે એક ઈચ્છા કરતું હોય પરંતુ આપ અનેક પ્રકારે તે પૂર્ણ કેમ કરતા નથી ? આપ મારા આટલા (મોટા) સમર્થ ધણી છો તો પણ મારાથી શા માટે છુપાઓ છો ?

આંઊં ધણિયાણી તોહિજી, મૂં ઘર અરસ અજમ ।
મૂં કોડ્યું ઉમેદૂં બડિયું, તૂં તેયાં કોડ ગણ્યું કો ન ડિયમ ॥ ૩૮ ॥

હું આપની અંગના છું. મારું ઘર પરમધામ છે. મારા હૃદયમાં મોટી મોટી કરોડો ઈચ્છાઓ છે. તેને આપ કરોડો ગણી વધારે કરીને શા માટે પૂર્ણ કરતા નથી ?

તો ભાયો હે ઉમેદૂં મગંદ્યું, નયું નયું દિલ ધરે ।
હિન જિમી ન દ્રાપદ્યું, આંઊં ડીંદુસ કીંય કરે ॥ ૩૯ ॥

આપ જાણો જ છો કે, આપની આ અંગના પોતાના હૃદયમાં નવી નવી ઈચ્છાઓ ધારણ કરીને

માગતી જ રહેશે. આ નશ્વર જગતમાં કોઈ પણ ક્યારેય તૃપ્ત થયું નથી. (તેથી આપ પણ વિચાર કરતા હશો કે) હું એમની ઈચ્છાને શી રીતે પૂર્ણ કરું ?

હેડો જાંણી દિલ મેં, પેરોઈ ઢંકે દ્વાર ।
ન કીં સુણાઈએ ગાલડી, ન કીં ડિએ દીદાર ॥ ૪૦ ॥

આપે પોતાના હૃદયમાં આવું વિચારીને પ્રથમથી જ આપનાં દ્વાર બંધ કરી દીધાં છે. તેથી (આપ) આપનાં મધુર વચનો સંભળાવતા નથી અને દર્શન પણ કરાવતા નથી.

તે દર ઢંકે મૂરજો, અસાં અંખેં કંને ડિંને પટ ।
તો ભાયોં ઘુરંદયૂં ઘણી પરે, બેઠો જાંણી બટ ॥ ૪૧ ॥

તેથી આપે પ્રથમથી જ અમારી આંખો તથા કાનોમાં પડદા નાખીને અમારા મૂળ દરવાજા બંધ કરી દીધા છે. આપ જાણો જ છો કે, ‘મારી નજીક બેસીને પણ તે તો માંગતી જ રહેશે.’

રૂહેં હિન જિમીય મેં, દ્રાપે ન કે ભત ।
ઈ જાંણી લિકે મૂંહથી, હિયડો કેઆં સખત ॥ ૪૨ ॥

બ્રહ્માત્માઓ આ નાશવંત જગતમાં કોઈ પણ રીતે તૃપ્ત નહિ થઈ શકે. આવું જાણીને આપ આપના હૃદયને કઠોર બનાવીને, મારાથી છુપાઈ રહ્યા છો.

હે પટ ડિસી મૂં ન્હારિમ, ઉમેદ ન આસા કાંએ ।
જગાઈએ તે બખત, મથાં ડિંને ડીંહ પુજાએ ॥ ૪૩ ॥

આ પડદો જોઈને મેં વિચાર કર્યો કે, હવે કોઈ આશા કે અભિલાષા પૂર્ણ નહિ થાય. આપે અમોને એવા સમયે જાગૃત કર્યા કે જ્યારે ઘેર જવાનો દિવસ આવી ગયો છે.

મૂં ઘર અરસ અજીમ, નૂરજમાલ મૂં કાંધ ।
લાડ પારણ મૂંહજા, મૂં કારણ કેઈ રાંદ ॥ ૪૪ ॥

મારું ઘર દિવ્ય પરમધામ છે અને અક્ષરાતીત પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્મા મારા સ્વામી છે. મારા લાડ પૂર્ણ કરવા માટે આ ખેલ બનાવ્યો છે.

તો ઈલમ ચયો લાડ પારીંદો, તેમેં સક ન કાંએ ।
જે જે ભતેં મૂં ન્હારિયો, ઈલમેં સભે ડિંની પુજાએ ॥ ૪૫ ॥

આપના દ્વારા આપવામાં આવેલા તારતમ જ્ઞાન વડે ખબર પડી કે આપ અમારાં બધાં લાડ પૂર્ણ કરશો તેમાં કોઈ શંકા નથી. મેં વિવિધ રીતે જોયું છે કે, આ જ્ઞાને તમામ કાર્યો પૂર્ણ કર્યા છે.

પણ હિત અચી ઈલમ અટક્યો, જે કડી ન અટકે કિત ।
મૂં ન્હારે ન્હારે ન્હારિયો, ત અચી અટક્યો હિત ॥ ૪૬ ॥

પરંતુ અહીં પહોંચીને આપનું જ્ઞાન (તારતમ જ્ઞાન) પણ અટકી ગયું છે, જે ક્યાંય પણ અટકતું ન હતું. મેં વિવિધ રીતે જોયું તારતમ જ્ઞાન પણ અહીં આવીને અટકી ગયું છે.

હિત ડોહ ન કોએ ઈલમજો, ન કીં ડોહ બિચાર ।
હે ઘુંડી તોહિજે હુકમ જી, સા છુટે ન કાંધા ધાર ॥ ૪૭ ॥

આમાં તારતમ જ્ઞાનનો પણ કોઈ દોષ નથી અને વિચાર (કરવાનો)નો પણ કોઈ દોષ નથી. આ

ગૂંચ પણ આપના જ આદેશની છે તે આપના સિવાય કેવી રીતે ઉકેલી શકે ?

ગાલ ગુઝાંદર ઈ થેઈ, તૂં પાંણઈ જાંણે ।
હે ગુઝયૂં ગાલ્યૂં તો રે, કેકે ચુઆં હાંણે ॥ ૪૮ ॥

આ એવી ગૂઢ વાતો છે તેને આપ પોતે જ જાણો છો. હવે હું એ વાતો આપના સિવાય (બીજા) કોને કહું ?

તૂં ધણી મૂં ઈસકજો, તૂં ધણી સઊર ઈલમ ।
તૂં ધણી વતન રૂહજો, હે ગુઝ કેકે ચુઆં ખસમ ॥ ૪૯ ॥

આપ મારા પ્રેમના પણ સ્વામી છો અને મારા વિવેક-જ્ઞાનના પણ સ્વામી છો. એટલું જ નહિ, આત્માઓના મૂળ ઘર (પરમધામ)ના પણ સ્વામી છો. તેથી આ ગૂઢ વાતો હું (આપના સિવાય બીજા) કોને કહું ?

સિકાએ સિકાએ મૂંહકે, કો દ્રજંદો દ્રજંદો ડિએ ।
લાડ મગંદ્યૂં રાંદમેં, તો અટકે ઈ હિએ ॥ ૫૦ ॥

મને તડપાવી તડપાવીને, ઉપરથી ડરતાં ડરતાં (પ્રેમ) કેમ આપી રહ્યા છો. મેં આ ખેલમાં આપનો લાડ માગ્યો છે. તેથી આપનું હૃદય થોભી રહ્યું છે (તેથી અટકી અટકીને આપી રહ્યા છો).

હિક બડો મૂંકે અચરજ, મૂંજા લાડ પારીને કીંહ ।
મૂંકે જગાએ મંગાઈએ ડિયણકે, મથાં પુજાઈએ ડીંહ ॥ ૫૧ ॥

મને ઘણું જ આશ્ચર્ય થઈ રહ્યું છે કે, આપ આ લાડ શી રીતે પૂર્ણ કરશો ? આપે મારા લાડને પૂર્ણ કરવા માટે (પ્રેમ અર્પવા માટે) જ મને જાગૃત કરીને, મારી પાસે આ મંગાવડાવ્યું છે અને હવે પરમધામ જવાનો સમય આવી ગયો.

રાંદ ડિખારિએ ઉમેદ કે, જગાઈએ લાડ પારણ ।
વિલખાઈએ સુણન વેણ કે, રૂઆં દીદાર કારણ ॥ ૫૨ ॥

અમારી ઈચ્છાઓ પૂર્ણ કરવા માટે જ આપે આ ખેલ દેખાડ્યો અને અમારા લાડને પૂર્ણ કરવા માટે અમને જાગૃત કર્યા, પરંતુ આપ આપનાં મધુર વચનો સંભળાવવા માટે અમને તડપાવી રહ્યા છો અને હું આપનાં દર્શન કાજે રોઈ રહી છું.

કાંધ ઉમેદૂં બડિયૂં, મૂં દિલમેં થો પાઈએ ।
ધણી પાંહિજે ડોહ કે, મૂં મોહાં થો ચાઈએ ॥ ૫૩ ॥

હે પ્રિયતમ ! આપ મારા હૃદયમાં મોટી મોટી ઈચ્છાઓ ઉત્પન્ન કરાવો છો અને (તેને પૂર્ણ ન કરીને) પોતાના દોષો મારા દ્વારા કહેવડાવો છો.

આંઊં પણ દ્રજંદી, ન ડિયાં આંકે ડો ।
બંગ પાંહિજો પાંણઈ, મૂં મોહાં ચાઈએ થો ॥ ૫૪ ॥

હું પણ ડરું છું કે, આપને દોષ ન આપું પરંતુ આપ મારે મોંઢે આપના દોષ કહેવડાવવા ઈચ્છો છો.

તોબા તોબા કરિયા,જિન ભુલાં ચુકાં હાંણા ।
હલ્લાં ધણી જે હુકમેં, જાં સુખ ભાઈએ પાંણા ॥ ૫૫ ॥

હું બચાવો, બચાવોના પોકાર પાડી કહું છું કે, હવે મારાથી કોઈ ભૂલ ન થઈ જાય. હું મારા ધણીના આદેશને આધીન રહીને ચાલવા ઈચ્છું છું. જેથી આપ હંમેશાં ખુશ રહો.

પેરો હુઈ ગાલ કૌલજી, થેઈ થીંદી સભ ચોયમ ।
દ્રજાં ચોંદે અગરી, જાં ન અચે દિલ પિરમ ॥ ૫૬ ॥

પહેલાં તો આપના વચનો (વાચદા)ની વાત હતી. આપના કથન પ્રમાણે તે પૂર્ણ થયાં છે અને થશે જ પરંતુ વધારે કહેતા હું રું છું. ક્યાંક આપને ખોટું ન લાગી જાય.

કૌલ ફેલજી વહી વેઈ, હાંણે આઈ મથેં હાલ ।
હાંણે કુછણ મુકાબિલ, હિત હલ્લે ન અગરી ગાલ ॥ ૫૭ ॥

વચન અને કર્મ (કથની અને કરણી)નો સમય વીતી ગયો છે. હવે મન:સ્થિતિ (પરિસ્થિતિ)ને યોગ્ય દિશા આપવાનો સમય આવી ગયો છે. હવે હું આપની સમક્ષ કાંઈક કહેવા ઈચ્છું છું. પરંતુ અહીં વધુ વાત ચાલતી નથી.

ધણોં દ્રપ ભૂલ ચૂકજો, હી હકજી ખિલવત ।
સચો રચે સચસે, ભૂલ ન હલ્લે હિત ॥ ૫૮ ॥

મને ભૂલ-ચૂકનો ભારે ડર લાગે છે. કારણ કે આ આપનું જ એકાંત સ્થળ (મૂલ મિલાવા) છે. જ્યાં હું છું. સત્ય સત્યમાં જ (આત્મા, પરમાત્મામાં) મળે છે. અહીં કોઈ ભૂલ ચાલતી નથી.

ઈલમ પાંહિજો ડેઈ કરે, મૂંકે રોસન તો કેઈ ।
ત ઝોડો કરિયાં કાંધસે, બિચ રાંદજે બેહી ॥ ૫૯ ॥

આપે આપનું તારતમ જ્ઞાન આપીને મારા હૃદયમાં અજવાળું કર્યું છે. તેથી હું આ નાશવંત ખેલમાં રહીને મારા પ્રિયતમ ધણી (આપ)ની સાથે ઝઘડો કરું છું.

તોહીજે ઈલમેં આંઝિં સિખઈ, ગિડમ વકીલી સભન ।
મૂંજો ઈતબાર સભની, આયો તોહિજી રૂહન ॥ ૬૦ ॥

આપના જ્ઞાનથી જ હું શીખી છું અને મેં બધાનાં વતી વકીલાત કરવાની જવાબદારી લીધી છે. આપના તમામ આત્માઓએ મારામાં વિશ્વાસ મૂક્યો છે.

દાવો મૂંજો યા રૂહનજો, સભની બટાં આંઝિં ।
આંઝિં ગુઝ જાંણાં સભ તોહિજી, કીં પેર ડિએ પાંઝિં ॥ ૬૧ ॥

મારો કે અન્ય આત્માઓનો દાવો કેમ ના હોય, પરંતુ હું બધાના તરફની વકીલ છું. હું આપનાં તમામ ગૂઢ રહસ્યો જાણું છું. હવે આપ શા માટે પીછેહઠ કરો છો ?

ખિલવત જાંણાં અરસજી, કૌલ ફેલ હાલ અસલ ।
તોજી ગુઝ ન રહી કાં મૂંહથી, દાવો તો મૂં બિચ અદલ ॥ ૬૨ ॥

પરમધામ મૂલમિલાવાની કથની (વચન) કરણી (કર્મ) તથા રહેણી (મનસ્થિતિ)ના વિષે હું જાણું છું. આપની કોઈપણ ગુપ્ત વાત મારાથી છૂપી રહી નથી. તેથી આ દાવો તો મૂળભૂત રીતે આપની

અને મારી વચ્ચે ન્યાયનો છે.

તૂં સયો તૂં ગાલ્યું સચ્યું, અને સયો તો હલ્લણ ।
મૂં તો દાવો સરે સચજો, ઝલ્યમ સયો દાવન ॥ ૬૩ ॥

આપ સાચા છો, આપની વાતો સાચી છે અને આપનો વ્યવહાર પણ સાચો છે. મારો અને આપનો દાવો પણ સત્ય ન્યાય માટે છે અને મેં સાચા પ્રિયતમ (આપ)નો જ પાલવ પકડ્યો છે.

તૂં સચા સચ ગાલાઈજ, સચ બોલાઈજ મૂં ।
સચ દાવો સચ સાહેદ, સચ જાંણે સભની સચા તૂં ॥ ૬૪ ॥

આપ સાચા છો, આપની વાતો સાચી છે અને આપ મારી પાસે સત્ય બોલાવો પણ છો. દાવો પણ સાચો છે. સાક્ષી પણ સત્ય છે અને બધા જાણે છે કે આપ તમામ રીતે સત્ય જ છો.

હિન ન્હાએકે કેઈએ સચ, જે હિત આચા સચા પાંણ ।
મૂંસે સચ કો ન કરિએ, મૂંજા સચડા સેણ સુજાંણ ॥ ૬૫ ॥

આ નાશવંત જગતને પણ આપે અખંડ (સત્ય) કરી દીધું છે, કારણ કે અમે સત્ય આત્માઓ અહીં આવ્યા છીએ. હે મારા સત્ય અને સર્વજ્ઞ પ્રિયતમ ધણી ! આપ મારી સાથે સત્ય ન્યાય કેમ કરી રહ્યા નથી ?

જોર અસાંસે કો કરિએ, જડે આઈ ગાલ સરે ।
સેઈ સયો અમીન, જે સચી ગાલ કરે ॥ ૬૬ ॥

જ્યારે ન્યાયની વાત સામે આવી ગઈ ત્યારે મારી સાથે જોર-જુલમ શા માટે કરી રહ્યા છો ? સાચા શિરોમણિ (ન્યાયધીશ) તે છે, જે સત્ય વાત કરે છે.

પાંણ ચાઈએ નાલો હક, બેઓ તો નામ રેહેમાન ।
આંઊં મંગાં હક પડૂતર, મૂંકે ડે મેહેરબાન ॥ ૬૭ ॥

આપ તો નામથી પણ સત્ય કહેવાવ છો. આપનું બીજું નામ દયાળુ પણ છે. હે કૃપાળુ ધામધણી ! હું આપની પાસે સત્ય જવાબ માંગી રહી છું. કૃપા કરીને સત્ય ઉત્તર આપો.

સચા સયો મૂંકે રસૂલ, મથે સચ અદલ ।
મૂં સયો દાવો દોસસે, સચડાથી મુકાબિલ ॥ ૬૮ ॥

આપે સત્ય ન્યાય માટે, આપના સાચા સંદેશવાહકને મોકલ્યો. મારો દાવો પણ એક સાચા પ્રેમી (પ્રિયતમ) સાથે છે. તેથી આપ સત્યની સામે આવી જાવ.

તેહેકીક ન્યા અસાંહિજો, ડોહ આયો મથે કાંધ ।
પણ તોરોથ્યો તો હથ મેં, તે મૂંજો હલ્લે ન મએ રાંદ ॥ ૬૯ ॥

અમારો ન્યાય તો ચોક્કસપણે એ જ છે કે, દોષ આપના ઉપર જ આવે છે. પરંતુ પૂર્ણ સત્તા આપના હાથમાં છે. તેથી આ ખેલમાં મારું કંઈ નથી ચાલતું.

સરો સચ સાહેબજો, હિત સયો હલ્લણો હક ।
હે કૂડા કાજી રાંદમેં, ભાઈએ કરિયાં હિન માફક ॥ ૭૦ ॥

આ તો સત્ય પરમાત્માનું ન્યાયાલય છે. તેથી અહીં સત્ય જ ચાલે છે. આપ એ વિચારો (જાણો)

છો કે, આ મિથ્યા જગતમાં જૂઠા ન્યાયાધીશોની માફક હું પણ અહીંની રીત મુજબ જૂઠો ન્યાય કરું.

એહેડી હિન અદાલત, આંઊં કરણ કીં ડિયાં ।

હે દાવો તો મૂં બિય જો, સચડો મૂંજો મિયાં ॥ ૭૧ ॥

હું આ ન્યાયાલયમાં એવું શી રીતે થવા દઉં. આપ મારા સાચા સ્વામી છો અને આ દાવો (ઝઘડો) મારી અને આપની વચ્ચેનો છે.

હાંણે દાઈ મુદઈ બે જણાં, જા મુકાબિલ ન હૂન ।

તૂં બેઠો મથેં તોરો ગિંની, હે બેઠ્યું હિકલ્યું રૂન ॥ ૭૨ ॥

હવે વાદી અને પ્રતિવાદી બન્ને જણ જ્યાં સુધી સામ-સામા ન હોય ત્યાં સુધી શી રીતે ન્યાય થશે ? આપ તો આપની સત્તાની સાથે પરમધામમાં બેઠા છો અને આપની આ અંગના એકલી બેઠી બેઠી રડી રહી છે.

સિકાં સડાં દીદારકે, બી સુણન કે ગાલ ।

મૂં વજૂદ નાસૂતમેં, તૂં ધણી બકા નૂરજમાલ ॥ ૭૩ ॥

હું આપનાં દર્શન માટે તથા મીઠી વાતો સાંભળવા માટે વ્યાકુળ છું. મારું શરીર તો આ નાશવંત જગતમાં છે અને આપ પોતે પરમધામમાં બિરાજમાન છો.

ભગો પણ તૂં ન છુટે, મંગાં હક નિયાય ।

સરો ઘુરે સચ સભની, યા ગરીબ યા પાતસાહ ॥ ૭૪ ॥

આપ ભાગી જઈને પણ મારાથી છુટકારો મેળવી શકશો નહિ. હું સાચો ન્યાય માગું છું. ગરીબ હોય કે તવંગર હોય, ન્યાય તો બધા જ માગતા હોય છે.

સરે સચ ન્હારજે, હે જો સરો સુભાન ।

ભોણેં ભજંદો મૂંહથી, પાંણ ચાઈએ રેહેમાન ॥ ૭૫ ॥

ન્યાયને સચ્ચાઈથી જોવો જોઈએ. આપ તો સાચા ન્યાયાધીશ છો. આપ તો દયાના સાગર કહેવડાવીને મારાથી નાસતા ફરો છો.

મૂં ઈલમ ખટાઈ તોહિજે, સે ભાઈયાં તોહિજા આસાન ।

તોકે બંધો મૂં રાંદમેં, કીં છુટે ભગો સુભાન ॥ ૭૬ ॥

આપના દ્વારા આપવામાં આવેલા તારતમ જ્ઞાને જ મને જીતાડી છે, આથી હું આપનો ઉપકાર માનું છું. આથી મેં આ ખેલમાં આપને બાંધી રાખ્યા છે. હે ધણી ! હવે આપ ભાગીને શી રીતે છુટકારો મેળવશો ?

આંઊં ઝલ્લે ઊભી નિયાકે, હલ્લાણ ન ડ્યાં અહક ।

મૂં કંને જોર સરે ઈલમજો, મૂં તોકે ખટ્યો બેસક ॥ ૭૭ ॥

હું ન્યાયને પકડીને ઊભી છું. જૂઠને ચાલવા નહિ દઉં. મારી પાસે તારતમ જ્ઞાન અને સાચા ન્યાયની શક્તિ છે. (મને વિશ્વાસ છે કે) મેં ચોક્કસ જ આપને જીતી લીધા છે.

જે નિયા સાંમોં ન્હારિએ, ત પટ ન રખે દમ ।

ત હક કે ઈ ન્હારજે, હલ્લાએ હક હુકમ ॥ ૭૮ ॥

જો ન્યાયની દૃષ્ટિથી જોઈએ તો આપે મારી સાથે ક્ષણમાત્ર માટે પણ પડદો (અંતર)ના રાખવો જોઈએ. જો સચ્ચાઈ તરફ જોઈએ તો સર્વત્ર આપનો જ હુકમ ચાલે છે.

સરો તોરો હો અદલ, નિયા થિએ તિત ।

હે ગાલ્યૂં ગુઝાંદર અરસજ્યૂં, કિયાં કઢાં ગુહાઈ હિત ॥ ૭૯ ॥

જ્યાં નિયમ પ્રમાણે ન્યાય થાય છે ત્યાં જ સાચો ન્યાય સંભવી શકે છે. આ તો પરમધામનું ગૂઢ રહસ્ય છે. (જેને માટે હું લડી રહી છું) હું અહીં ક્યાંથી સાક્ષી લાવું ?

હિત સાહેદ તૂંહીં તોહિજો, ખિલવતમેં ન બેઓ ।

જે બંગ હોએ મૂંહજો, સે મૂંજે સિર ડેઓ ॥ ૮૦ ॥

અહીં તો આપ જ અમારા સાક્ષી છો. કારણ કે મૂલમિલાવામાં બીજું કોઈ છે જ નહિ. જો મારી કોઈ ભૂલ (થતી) હોય તો તેને મારા માથા પર નાખી દો.

ઝોડો કરિયાં કાંધ સે, જે તો ઝોડાઈ ।

તૂં દાઈ તૂં મુદઈ, હિત તૂંહીં ગુહાઈ ॥ ૮૧ ॥

હું મારા ધણી સાથે ઝઘડો કરું છું તો તે પણ આપ જ કરાવો છો. ખરેખર અહીં વાદી-પ્રતિવાદી અથવા સાક્ષી પણ આપ જ છો.

ભોંણેં લિકંદો મૂંહથી, આએ નિયા ગાલ ઘણી ।

લાડ કોડ મંગાં તો કંને, અચ મુકાબિલ મૂં ઘણી ॥ ૮૨ ॥

જ્યારે ન્યાયની વિશેષ વાત સામે આવી તો આપ મારાથી છુપાઈને ફરી રહ્યા છો. હું આપની પાસે પ્રેમપૂર્વક લાડ માગી રહી છું. હે મારા ધણી ! મારી સામે આવો.

તાંજે મુકાબિલ ન થિએ, મૂંથી છુટે ન કીં ।

પાંણ વતન બિંનીજો હિકડો, તૂં મૂંહજો પિરી ॥ ૮૩ ॥

જો આપ મારી સામે નહિ આવો તો પણ આપ મારાથી કોઈ પણ રીતે છુટકારો પામશો નહિ. કારણ કે આપણું બન્નેનું ઘર તો એક જ (પરમધામ) છે અને આપ મારા પ્રિયતમ છો.

તૂં સચો ધણી મૂં સિર, તોકે પુજાં મય રાંદ ।

લાડ પારાઈયાં પાંહિજા, તૂં મૂં સિર સચો કાંધ ॥ ૮૪ ॥

મારા ઉપર સાચા ધણી (આપ)ની છત્રછાયા છે. તેથી હું આ ખેલમાં પણ આપના સુધી પહોંચી શકી. હું અહીં મારો લાડ પૂરો કરીશ. કારણ કે મારા ઉપર આપના જેવા ધણીની છત્રછાયા છે.

આંઊં ધણિયાંણી તોહિજો, ડે તૂં મૂંજ રે અંગ ।

મૂં મુએ પુઠી જે ડિએ, હે કેડી નિસબત સંગ ॥ ૮૫ ॥

હું આપની અંગના છું તેથી મારા જીવતાં જ મારો સ્વીકાર કરો. (મને આપના ચરણે લો). જો મૃત્યુ પછી આપે મને સ્વીકારી તો એ આપણો કેવો સંબંધ ગણાશે ? (માનવામાં આવશે ?)

લાડ કોડ સભે ત પરે, જે મૂંસે ગડજે હિત ।
બડો સુખ થિએ સાથકે, મંગાં જાંણી નિસબત ॥ ૮૬ ॥

આપ મને અહીં મળશો ત્યારે જ મારા લાડ-પ્યાર પૂર્ણ થઈ જશે. તેનાથી બધા બ્રહ્માત્માઓને અપાર હર્ષ થશે. તેથી હું આપણો સંબંધ સમજીને આપની પાસે આ માગું છું.

સચી સાંજાએ તૂં કરિએ, સમરથ તૂં સુજાણ ।
સંગ જાંણી કરિયાં લાડડા, ડિંને છુટે મેહેરબાન ॥ ૮૭ ॥

આપે જ મને સાચી ઓળખાણ કરાવી છે. આપ જ પ્રવીણ અને સમર્થ સ્વામી છો. આ સંબંધને જાણીને હું આપની પાસે લાડ (પ્રેમ) માગી રહી છું. હે દયાળુ ! હવે તો તે આપીને જ છૂટકારો પામી શકશો.

તૂં મેહેબૂબ લાડો કાંધ મૂં, ચૌડે તબકે સુઈ નિસબત ।
હાંણે લિકેથો કે ગાલકે, લાડ જાહેર મંગે મહામત ॥ ૮૮ ॥

આપ મારા અત્યંત પ્રિય સ્વામી છો. ચૌડે બ્રહ્માંડના લોકોએ આપણા એ સંબંધને સાંભળ્યો છે. (જાણે છે) હવે આપ કઈ વાત માટે છુપાઈ રહ્યા છો ? ઈન્દ્રાવતી (પ્રાણનાથ) આપની પાસે પ્રત્યક્ષ લાડ-પ્યાર માગી રહી છે.

મૂં દુલહિન કે જાહેર તો કેઈ, મૂં દુલહા જાહેર તૂં થેઓ ।
પાંહિજયૂં રૂહે જાહેર તો કેયૂં, તો રે આએ ન કો બેઓ ॥ ૮૯ ॥

આપે મને આપની અંગના રૂપે પ્રગટ કરી છે અને આપ મારા પ્રિયતમ ધણીના રૂપે પ્રગટ થયા છો. આપે બધા આત્માઓને પણ (બ્રહ્માંડના રૂપે) પ્રગટ કર્યા છે. હવે આપના સિવાય અમારા માટે અન્ય કોઈ જ નથી.

તૂં લજ કરિએ કેહજી, યા અરસ તાંજે હિત ।
તો નિસબત અસાં સે, બેઓ કોએ ન પસાં કિત ॥ ૯૦ ॥

પરમધામમાં કે આ ખેલમાં આપ શાનો સંકોચ કરી રહ્યા છો. આપનો સંબંધ તો અમારી સાથે છે. મને અન્ય તો કોઈ દેખાતું જ નથી.

આંઈ ચોંદા તૂં કીં ધુરે, હિન ન્હાએમેં લાડ ।
આંઊં ત ધુરાં તો લગાઈ, હિનમેં હુકમેં ડે સ્વાડ ॥ ૯૧ ॥

આપ કહેશો કે તમે આ નશ્વર જગતમાં લાડ-પ્રેમ શા માટે માગી રહ્યા છો ? આપે અન્ય આત્માઓને પણ મારી સાથે જોડી દીધા છે. તેથી હું આપનો પ્રેમ-લાડ માગી રહી છું. હવે આપ આપના આદેશ દ્વારા અમને આનંદ પમાડો.

અસીં આયાસીં રાંદમેં, ત લાડ મંગૂં મય હિંન ।
અસીં કીં કીં ડિસૂં હિનકે, આંઈ ઈની પસેજા જિંન ॥ ૯૨ ॥

અમે આ ખેલમાં આવ્યાં છીએ તેથી આ જ ખેલમાં જ આપની પાસેથી લાડ-પ્યાર માગીએ છીએ. અમે આ ખેલને થોડો થોડો જોયો (મહત્ત્વ આપ્યું) છે. પરંતુ આપ તેને જોશો નહીં (મહત્ત્વ આપશો નહિ.)

આંઈ લજ કંદા ઈનજી, ત આં પણ લગી એ ।

આંકે પણ એ ન છૂટી, ગિંની વેઈ અસાં કે જે ॥ ૮૩ ॥

આપ આ માયાથી સંકોચ અનુભવો છો. તો શું આપને પણ તે માયા વળગી ગઈ છે ? શું આ માયા આપનાથી પણ છૂટી નથી, જે અમને ખેંચીને લઈ ગઈ છે.

હાંણે હિતચૂં ગાલ્યૂં કો કરચો, કો ઝોડો વધારચો ।

હે ઝોડો સભે ત ચુકે, જે અસાંજા લાડ પારચો ॥ ૮૪ ॥

હવે આપ આટલી બધી વાતો શા માટે કરી રહ્યા છો ? બિન જરૂરી ઝઘડા શા માટે વધારી રહ્યા છો ? આ ઝઘડો તો ત્યારે જ સમાપ્ત થશે, જ્યારે આપ અમારા લાડ-પ્રેમ પૂર્ણ કરશો.

તૂં કિતેઈ ભગો ન છુટે, અરસમેં મૂં માંધ ।

લાડ પારાઈયાં પાંહિજા, પુજ પલ્લો પાંધ ॥ ૮૫ ॥

પરમધામમાં તો આપ કોઈ પણ રીતે મારી આગળથી છૂટી શકશો નહિ. કારણ કે હું આપનો પાલવ (જામો) પકડીને પણ મારા લાડ (અપેક્ષા) પૂર્ણ કરી લઈશ.

અંઈ કિતેઈ છુટી ન સગે, આંઊં કિએં ન છડિયાં આં ।

મહામત ચોએ મૂં દુલહા, પાર સઘરા લાડ અસાં ॥ ૮૬ ॥

આપ ક્યાંય છૂટી શકશો નહિ. હું કોઈ પણ રીતે આપને છોડીશ નહિ. મહામતિજી કહે છે કે, હે મારા પ્રિયતમ ધણી ! આપ અમારા તમામ લાડ-કોડ પૂર્ણ કરો.

પ્રકરણ ૭ ચોપાઈ ૩૪૧

બાબ જાહેર થિયણજા

રૂહ અલ્લા ડિંન્યૂં નિસાનિયૂં, જે લિખ્યૂં મય ફુરમાન ।

સે સભ મિડાએ દાખલા, કરે ડિંનાઊં પેહેયાન ॥ ૧ ॥

શ્રી શ્યામાવતાર સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ કુરાન વગેરે ધર્મગ્રંથોમાં જે સંકેતો બતાવ્યા છે, તે સૌની ઉદાહરણ સહિત (સમજાવીને) અમોને ઓળખાણ કરાવી દીધી છે.

નતાં કેર રાંદ કેડી આએ, હે રૂહેં કો જાંણે ।

ડિયણ અસાંકે સુખડા, તો ઉપાઈએ પાંણે ॥ ૨ ॥

નહિ તો બ્રહ્માત્માઓ શી રીતે જાણી શકે કે આ ખેલ શું છે અને કેવો છે ? ખરેખર તો અમને બ્રહ્માત્માઓને સુખનો અનુભવ કરાવવા માટે જ, પોતે શ્રી રાજજીએ તેને (ખેલ) ઉત્પન્ન કર્યો છે.

ન કીં જાણું રાંદ કે, આં દિલ ઉપાઈ પાંણ ।

ડિયણ અસાંકે સુખડા, હે દિલમેં આઈમ જાંણ ॥ ૩ ॥

અમે તો આ ખેલને જાણતી પણ ન હતી. આપે જ તેને અમારા હૃદયમાં ઉત્પન્ન કર્યો છે. અમોને સુખ આપવા માટે જ આપના હૃદયમાં, (અમોને તે ખેલ દેખાડવાનો) આ વિચાર આવ્યો છે.

હે જા હિત રાંદડી, કેઈયાં અસાં કારણ ।

ત અસાંકે કીં પસાઈએ દુખડા, અસીં આયાસીં ન્હારણ ॥ ૪ ॥

જો આ ખેલ અમારા માટે બનાવ્યો છે અને અમે તેને જોવા માટે આવ્યાં છીએ, તો પછી અમોને દુઃખ જ શા માટે બતાવી રહ્યા છો ?

કેયાંગિં બડી રાંદડી, કાગર મૂક્યો કીં હિત ।

ડિયણ સાહેદી સભની, લિખ્યા લખેં ભત ॥ ૫ ॥

આવડો મોટો ખેલ બનાવીને, અહીં (અમારા પ્રગટ થવાના સંદેશા રૂપે) જુદાં જુદાં શાસ્ત્રોને શા માટે મોકલ્યાં ? તમામ બ્રહ્માત્માઓને સાક્ષી આપવા માટે આપે તે, લાખ પ્રકારે (બધા જ ધર્મગ્રંથોમાં) લખીને મોકલ્યા છે.

પાંણ કેયાં કો પધરો, ઉપટે બકા દર ।

મૂકિયાં રૂહ અરસજી, ડેઈ સંડેહો કુંજી કાગર ॥ ૬ ॥

આપ પરમધામનાં દ્વાર ખોલીને, સ્વયં શા માટે પ્રગટ થયા ? પરમધામનાં વિશેષ આત્મા શ્રી શ્યામાજીને પણ આપે જ પરમધામનો સંદેશ તથા તારતમ જ્ઞાન રૂપી ચાવી આપીને મોકલ્યાં છે.

માંધાં જણાયા સભકે, ડિયણ કે યકીન ।

ઈંદો રબ આલમજો, સભ કંદો હિક દીન ॥ ૭ ॥

અમારા આગમન પૂર્વે જ આપે સર્વને વિશ્વાસ આપવાને માટે જગતના વિભિન્ન ધર્મ ગ્રંથો વડે જણાવી દીધું કે સંપૂર્ણ વિશ્વના સ્વામી પરમાત્મા આવશે અને એક ધર્મની સ્થાપના કરશે.

હિન જિમીમેં પાતસાહી, કંદો ચારીસ સાલ ।

ચઈ ખુંટે પુંના કાગર, જાહેર કેયાંગિં ગાલ ॥ ૮ ॥

તેઓ આ જગતમાં આવીને ચાલીસ વર્ષો સુધી રાજ્ય કરશે. આ સંદેશ ચારેબાજુ પહોંચી ગયો અને એ વાત જાહેર પણ થઈ ગઈ.

અસીં આયા આંજે હુકમેં, મંઝ લૈલત કદર ।

સૌ સાલ રખ્યા ઢંકઈ, જાહેર કેયાં આખર ॥ ૯ ॥

આપની આજ્ઞા પ્રમાણે અમે બ્રહ્માત્માઓ આ મહિમાવંતી રાત્રિ (લૈલતુલકદ્ર)માં આવી ગયા. આ સંદેશને સો વર્ષ સુધી (શ્રી દેવચંદ્રજીના જન્મથી માંડીને હિજરી સનની ગણતરી પ્રમાણેનાં સો વર્ષ સુધી) છુપાવી રાખ્યો અને છેવટે (વિ.સં. ૧૭૩૫)માં પ્રગટ કર્યો.

હજાર સાલ દુનીજા, સો હિકડો ડીંહ રબજો ।

સે ડીંહ રાત બએ ગુજર્યા, કેયાં જાહેર રોજ ફરદો ॥ ૧૦ ॥

કુરાન પ્રમાણે, દુનિયાનાં હજાર વર્ષનો પરમાત્માનો એક દિવસ થાય છે (અને સો વર્ષની રાત્રિ થાય છે.) એ રીતે એક દિવસ અને એક રાત વ્યતીત થયા પછી કાલનું પ્રભાત (ફરદાએ રોજ કયામત) અર્થાત્ તારતમ જ્ઞાનના પ્રભાતને પ્રગટ કર્યું.

સા કુંજી કાગર મૂં ડેઈ, ઉપટે બકા દર ।

મૂં ગડ્યૂં સે ગિંની આઈસ, રૂહેં છતે ઘર ॥ ૧૧ ॥

મેં શ્રી શ્યામાજી પાસેથી તારતમ જ્ઞાનની આ ચાવી તથા ધર્મગ્રંથોનું જ્ઞાન લઈને પરમધામનાં દ્વાર ખોલ્યાં છે. મને જે જે બ્રહ્માત્માઓ મળ્યા તેમને લઈને હું છત્રસાલ (સાકુંડલ)ના ઘેર આવી ગઈ.

મૂં ધણી જાહેર થેઓ, દીન દુની સુરતાન ।
ગાલ સુઈ સભની, હિંદૂ મુસલમાન ॥ ૧૨ ॥

મારા પ્રિયતમ ધણી વિશ્વ, બ્રહ્માંડ તથા તમામ ધર્મોના સમ્રાટ રૂપે આ જગતમાં પ્રગટ થઈ ગયા. હિંદુ તથા મુસલમાન સહિત સમસ્ત સંસારના લોકોએ એ વાત સાંભળી.

બડી રાંદ ડિખારિએ, અસાં વડ્યૂં કરે ।
ત પસૂં બડાઈ અંબિએ, જે સભ દુનિયાં સઈ ફિરે ॥ ૧૩ ॥

આપે અમોને મહત્ત્વ, (વડપણ) આપીને મોટો ખેલ દેખાડ્યો છે. જ્યારે આપનો હુકમ અહીં ચાલવા લાગશે ત્યારે હું તેને (વડપણ) મારી પોતાની નજરે જોઈશ.

પેરાં કાગર કે મૂકે, યકીન ડિયણ કે સભન ।
સે નિસાન પુંના સભની,કેયાં રાંદમેં રોસન ॥ ૧૪ ॥

આપના આગમનનો વિશ્વાસ આપવા માટે આપે પ્રથમથી જ અનેક ધર્મ ગ્રંથો દ્વારા પોતાનો સંદેશ મોકલ્યો. તેની ભવિષ્યવાણીનાં તમામ સંકેત (ચિહ્ન) અહીં પ્રાપ્ત થઈ ગયાં છે અને ખેલમાં બધાને ખબર પડી ગઈ છે.

હે રોસન સભે પસી કરે, અસાં દાવો થેયો તોસે ।
તાંજે મુકાબિલ ન થિએ, ત આંઊં પલ્લો પુજાં કે ॥ ૧૫ ॥

આપના આગમનની જાણકારીનાં ચિહ્નો પ્રત્યક્ષ રીતે જોઈને હું આપની સાથેના અધિકારથી કહું છું કે, જો આપ પ્રત્યક્ષ નહિ થાવ તો હું કોનો પાલવ (જામો) પકડીશ ?

તાંજે મૂં ફૂડી કરિએ, ત હિતરો કુજાડે કેકે ।
ત હેડા કાગર સભની, કુરે કે લિખે ॥ ૧૬ ॥

જો આપ મને જ જૂઠી સાબિત કરવા ઈચ્છો છો તો પછી આટલું બધું શા માટે કર્યું ? આ ધર્મગ્રંથો દ્વારા આપનો સંદેશ શા માટે મોકલ્યો ?

જે મૂં ફૂડી કરિએ, ત ભલેં ફૂડી કર ।
તો પાંહિજો નાલો ડેઈ, કો લિખે કાગર ॥ ૧૭ ॥

જો આપ મને જૂઠી સાબિત કરવા ઈચ્છો છો તો ભલે તેમ કરો, પરંતુ આપે પોતાના નામે આટલા બધા સંદેશા શા માટે મોકલ્યા ?

પટ અરસ અજમજો, મુરાઈ કીં ઉઘાડે ।
જે મૂં કોઠિએ લિકંદી, ત આંઊં કો ન અયાં લિકે ॥ ૧૮ ॥

આપે (તારતમ જ્ઞાન દ્વારા) પ્રથમથી જ પરમધામના દરવાજા શા માટે ખોલી દીધા ? જો આપ મને (એકલીને) છૂપી રીતે બોલાવશો તો હું (એકલી) છૂપી રીતે શા માટે ન આવું ?

એહેડી હુઈ તો દિલમેં, ત મૂંકે જાહેર કો કેઈએ ।
ઈલમ ડેઈ મૂં મંઝ બેડી, વેણ બડા કો કહે ॥ ૧૯ ॥

જો આપના મનમાં એવી વાત હતી તો મને (મહામતિ રૂપે) શા માટે પ્રગટ કર્યો ? મને તારતમ

જ્ઞાન આપીને તથા મારા હૃદયમાં બિરાજમાન થઈને, મારા દ્વારા આવડાં મોટાં મોટાં વચનો શા માટે કહેવરાવ્યાં ?

કોઈ તોકે વેણ વિગો ચોએ, ત સે આંઊં સહાં કી ।

મૂં સાહેદ્યૂં સભ તોહિજ્યૂં, ગીડ્યૂં મૂર મુરાઈ ॥ ૨૦ ॥

જો કોઈ આપના વિષે ઊલટાં વચનો કહે તો હું તેમને શી રીતે સહન કરું ? હું તો પ્રથમથી જ આપે આપેલી સાક્ષી લઈને ચાલી રહી છું.

ડેઈ લુદંની ઈલમ, મૂંકે પરી પરી સમઝાઈએ ।

કો હેડ્યૂં ગાલ્યૂં મૂં મુહાં, દુનિયામેં કરાઈએ ॥ ૨૧ ॥

આપે મને તારતમ જ્ઞાન આપીને અનેક પ્રકારે સમજાવ્યો. આ રીતે આ જગતમાં મારા મુખ દ્વારા આવી મોટી મોટી વાતો શા માટે કહેવડાવી ?

સભ જોર પાંહિજો ડેઈ કરે, મૂંકે કંમર બંધાઈએ ।

બાકી રે કમ થોરડે, મૂંકે કો અટકાઈએ ॥ ૨૨ ॥

આપે આપની પૂરી શક્તિ (આવેશનું બળ) મને આપીને મારી હિંમત (સાહસ) વધારી. હવે તો થોડું જ કાર્ય બાકી રહી ગયું છે. તે માટે મને શા માટે રોકી રાખ્યો છે ?

જે ન થિએ મુકાબિલ મૂંહસે, થિએ કમ હિન બેર ।

ત હિંની તોહિજે કાગરેં, પાંણ કે સયો ચોંદા કેર ॥ ૨૩ ॥

મારે આ જ સમયે આપનું કામ છે. જો આપ મારી સામે નહિ આવો તો આપના આ ધર્મગ્રંથોમાં કહેલા સંકેતો જોઈને મને કોણ સાચો કહેશે ?

લાડ અસાંજા રાંદમેં, તો પૂરા સભ કેયાં ।

જાહેર તો મુકાબિલેં, હિતરે બંગ રેયાં ॥ ૨૪ ॥

આ ખેલમાં આપે અમારાં તમામ લાડ પૂર્ણ કર્યા છે. હવે આપ પોતે સન્મુખ આવી જાવ. બસ, હવે આટલું જ બાકી રહ્યું છે.

મૂં હિએ સલ્લે અગિયૂં ગાલ્યૂં, સે વલહા કુરો ચુઆં ।

સુંદરબાઈ હલ્લી વિલખંદી, પણ સે કંને કીં ન સુઆં ॥ ૨૫ ॥

મારા હૃદયમાં પહેલાંની અનેક વાતો ખટકી રહી છે. હે પ્રિયતમ ! હું આપને શી રીતે સમજાવું ? સુંદરબાઈ (શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજ) પણ રડતી રડતી ચાલી ગઈ. શું આપે તેમની વાતો, કાનથી ના સાંભળી ?

સુંદરબાઈ જે વખતમેં, માયાએ બડા ડુખ કિંના ।

ભતી ભતી વિલખઈ, હે કિસી ડુખડા કિંના ॥ ૨૬ ॥

શ્રી સુંદરબાઈ (દેવચંદ્રજી મહારાજ)ના સમયે, માયાએ તેમને અનેક કષ્ટ આપ્યાં, આવાં વિપરીત દુઃખો જોઈને તેઓ ભારે વ્યાકુળ થયાં.

આંઊં પણ હુઈસ હુખમેં, પણ ન સાંગાએમ આંસે ।

મૂં બેખબરી ન જાણયો, સે તો હાંણે હિએ ચઢાયા જે ॥ ૨૭ ॥

હું પણ એવાં દુઃખોથી દુઃખી થઈ. પરંતુ તે વખતે આપની સાથે મારો પરિચય ન હતો. અજ્ઞાનતાને લીધે હું તે વાતોને સમજી પણ ના શકી. આપે મારા હૃદયમાં એ દુઃખો જડી દીધાં છે.

ઉલટયો આં કાગર મેં, લિખ્યો સુંદરબાઈ જો ડો ।

તે કાગર ન બાંચયો, પણ મૂં પાંહિજે કંને સુંઓ ॥ ૨૮ ॥

તેનાથી ઊલટું એ સંદેશપત્રમાં સુંદરબાઈના દોષોનો ઉલ્લેખ છે. મેં તે પત્ર વાંચ્યો નથી. પરંતુ કાનથી સાંભળ્યો છે.

સે હુખ સહ્યા અસાં રાંદમેં, તાંજે સેઈ ડિએ આખર ।

સે પણ ચાડિયાં સિર મથેં, ત સેહેંદો હિયો નિખર ॥ ૨૯ ॥

અમે આ ખેલમાં તે દુઃખ સહન કરી રહ્યાં છીએ. જો આપ અમને, છેવટે પણ એ જ દુઃખો આપશો તો તેને પણ માથે ચઢાવીશું. મારું કઠોર હૃદય તેને પણ સહન કરી લેશે.

તે લાંઁ ઘણો કો ચુઆં, તોકે સભ માલુમ ।

સે સભ તોહિજે હુકમેં, અસાં કેયાં કમ ॥ ૩૦ ॥

તેથી વધારે શું કહું ? આપને બધી ખબર છે. અમે આપના આદેશથી જ તમામ કાર્યો કર્યા છે.

જે સૌ ભેરાં આંઊં બિસરઈ, ત પણ આંહિજા સેંણ ।

પસ તૂં હિએ પાંહિજે, જે તો ચયા વેંણ ॥ ૩૧ ॥

જો હું સો વાર પણ ભૂલી ગઈ તો પણ હું આપની જ અંગના છું. આપ આપના હૃદયથી વિચારો કે, આપે અમને કેવાં વચનો કહ્યાં છે.

હે પણ કંદે ગાલ્યૂં લાડજ્યૂં, તાંજે બિસરાંથી ।

સંગ જાંણી મૂંર જો, થિએથી ગુસ્તાંગી ॥ ૩૨ ॥

આ લાડ-પ્રેમની વાતો કરતી વખતે કદાચ મારાથી ભૂલ થઈ જાય છે. આ પણ આપણા મૂળસંબંધને જોઈને જ મારાથી ધૃષ્ટતા થઈ જાય છે.

હાંણે જે કરિએ હેતરી, જાં જેડિયૂં સભે પસન ।

કર સયા અચી મુકાબિલો, સુખ થિએ અસાં રૂહન ॥ ૩૩ ॥

હવે આપ આટલું તો કરો જેથી તમામ બ્રહ્માત્માઓ આપનાં દર્શન કરી લે. આપ પ્રત્યક્ષ અમારી સામે ઉપસ્થિત થઈ જાઓ. જેથી અમે તમામ બ્રહ્માત્માઓને સુખ મળી જાય.

હાંણે નિપટ આએ થોરડી, સુણ કાંધ મૂંહજી ગાલ ।

ડેઈ દીદાર ગાલ્યૂં કર, મૂં વર નૂરજમાલ ॥ ૩૪ ॥

હે મારા સ્વામી ! મારી કેટલીક વાતો સાંભળો. હવે તો ચોક્કસ થોડી જ વાતો બાકી રહી ગઈ છે. આપ મારા અક્ષરાતીત ધામધણી છો. મને દર્શન આપીને મારી સાથે કેટલીક વાતો કરો.

હાંશે જે લાડ અસાંજા, બ્યા સયા જે પારીને ।

મૂં તેહેકીક આંઝો તોહિજો, મૂંકે નિરાસ ન કંને ॥ ૩૫ ॥

હવે અમારા સાચા લાડ-પ્રેમને પૂરાં કરો. ચોક્કસ મને આપનામાં જ પૂર્ણ વિશ્વાસ છે. મને આપ નિરાશ નહિ કરો.

તૂં પારીને ઉમેદૂં બડિયું, અસાંજયું તેહેકીક ।

પણ તે લાંઝે થી વિલખાં, મથાં આયો કૌલ નજીક ॥ ૩૬ ॥

આપ અમારી મહત્ત્વકાંક્ષાઓને જરૂર પૂર્ણ કરશો જ, પરંતુ હું એટલા માટે વ્યાકુળ થઉં છું કે, આપનાં વચનો પ્રમાણે આત્મ-જાગૃતિ (મૂળ ઘેર જવા)નો સમય નજીક આવી પહોંચ્યો છે.

તૂં થી ધણી મુકાબિલ, કો રખે થોરડે બંગ ।

મૂં ગિન્યું સાહેદયું, તોહિજયું, કે કેયમ દુની સે જંગ ॥ ૩૭ ॥

હે ધણી ! આપ અમારી સામે આવી જાઓ. થોડી પણ કસર શા માટે રહેવા દો છો ? મેં આપની સાક્ષીઓ આપીને આ જગત સાથે અનેક પ્રકારનાં યુદ્ધો કર્યા છે.

પોરયા તાં સભ ઈદા, સભ સચી ચોંદા સે ।

જે અસાં બેઠે અયે દુનિયાં, જે કીં ડિસૂં રાંદ એ ॥ ૩૮ ॥

પાછળથી તો તમામ લોકો (આપની છત્રછાયામાં) આવી જશે અને સાચી વાતો કરવા લાગશે. જો અમારા અહીં રહેવાથી જ સંસારના લોકો આપના દર્શન માટે આવી જાય તો અમે આ ખેલને કંઈક અંશે જોયો છે, એવું લાગશે.

હિતરો ત આઈમ તેહેકીક, પોએ મૂં ગાલ સચી સભ ચોંદા ।

અસાં હલ્લે પોરયાં, હથડા ઘણું ગોહોંદા ॥ ૩૯ ॥

એટલું તો મને ચોક્કસ લાગે છે કે, પાછળથી તમામ લોકો મારી વાતને સાચી માનશે અને મારા ગયા પછી હાથ ધસતા રહી જશે. (પશ્ચાત્તાપ કરશે.)

પણ અસલ પાંહિજી ગિરોમેં, જા રૂહઅલ્લા ચઈ ।

સકુમારબાઈ ગડવી, અજાં સા પણ ન્હાર સઈ ॥ ૪૦ ॥

પરંતુ શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજે કહ્યું હતું તે પ્રમાણે અમારા બ્રહ્માત્માઓના સમુદાયમાં સાકુમારબાઈ મળશે, પરંતુ તે હજુ સુધી મળી નથી.

નતાં કમ સભ પૂરો કેયો, અને કરિએ પણ થો ।

કંને પણ તેહેકીક, સે પૂરો આંઝો આએ તો ॥ ૪૧ ॥

આપે એ સિવાયનાં તમામ કાર્યો પૂર્ણ કર્યા છે અને કરી પણ રહ્યા છો, ભવિષ્યમાં પણ ચોક્કસ કરશો જ. તેનો મને પૂર્ણ વિશ્વાસ (ભરોસો) છે.

મહામત ચોએ મૂં વલહા, તોસે કરિયાં લાડ કોડ ।

કેયમ ગુસ્તાંગી રાંદમેં, જે તો બંધાઈ હોડ ॥ ૪૨ ॥

શ્રી મહામતિજી કહે છે કે, હે મારા સ્વામી ! હું આપની સાથે પ્રસન્નતાપૂર્વક લાડ-પ્યાર કરું છું. આ ખેલમાં મેં જે બેઅદબી કરી છે, તે માટે પણ આપે જ સાહસ કરાવ્યું છે.

માર્કડનું દેષાંત

ચઈ સુંદરબાઈ અસાં કે, મારકંડ જ હકીકત ।

ઈ દરથી આંકે ખોલિયાં, આંજ પણ ઈ બીતક ॥ ૧ ॥

શ્રી સુંદરબાઈએ અમને માર્કન્ડેય ઋષિનું ઉદાહરણ આપતાં કહ્યું હતું, આ વૃત્તાન્ત હું તમારી સમક્ષ પ્રગટ કરું છું. તમારું વૃત્તાન્ત પણ કંઈક એવા પ્રકારનું છે.

નિમૂનો મારકંડ જો, ચયો સુંદરબાઈ ભલી ભત ।

સુકદેવ આંદો આં કારણ, હેજે પસોથા હિત ॥ ૨ ॥

શ્રી સુંદરબાઈએ માર્કન્ડેય ઋષિનું ઉદાહરણ સારી રીતે સમજાવ્યું કે, શ્રી શુકદેવજીએ તમારા માટે જ શ્રીમદ્ભાગવતમાં આ વૃત્તાન્ત લખ્યું છે. તમે પણ એ જ રીતે અહીં આ ખેલ જોઈ રહ્યા છો.

જે કીં ગુજર્યો મારકંડ કે, બિય જિમી હિન અભ ।

સે ગુઝ દિલજો નિદ્રમેં, ડિઠો નારાયણજી સભ ॥ ૩ ॥

આ જગતમાં (પૃથ્વી અને આકાશ વચ્ચે) માર્કન્ડેય ઋષિના જીવનમાં જે ઘટના બની, તે સમયે તેમની નિદ્રાવસ્થામાં તેમણે પોતાના હૃદયમાં જે કાંઈ જોયું (અનુભવ્યું), તેને ભગવાન નારાયણે પણ જોયું.

ડેખારી નારાયણ જી, માયા મારકંડ કે ।

જે કીં ડિઠો રિખી નિદ્રમેં, સભ ચઈ નારાયણજી સે ॥ ૪ ॥

ભગવાન નારાયણે માર્કન્ડેય ઋષિને માયા દેખાડી. ઋષિએ માયામાં જે કાંઈ જોયું તેને ભગવાન નારાયણે તેમને કહી સંભળાવી.

અસીં પણ બેઠાં આં અગિયાં, નિદ્રડી ડિંની આં અસાં ।

હેજા ડિસોંથા નિદ્રમેં, સે કુરો ખબર ન્હાએ આં ॥ ૫ ॥

હે ધામધણી ! અમે બ્રહ્માત્માઓ પણ આપની સમક્ષ બેઠા છીએ. આપે જ અમારા પર નિદ્રાનું આવરણ નાખ્યું છે. અમે આ નિદ્રામાં જે કાંઈ જોઈ રહ્યાં છીએ, તેની શું આપને ખબર નથી ?

ધણી બેઠા આયો બિયમેં, સભ નજરમેં પાએ ।

અસાં દિલજી કો ન કર્યો, આંજે દિલમેં તાં આએ ॥ ૬ ॥

આપણને બધાને આપની નજરમાં રાખીને આપ ધણી અમારી વચ્ચે બેઠા છો. હવે આપ અમારા હૃદયની ઈચ્છા શા માટે પૂર્ણ કરતા નથી ? તેને પૂર્ણ કરવા ઈચ્છા તો આપના હૃદયમાં છે.

અસાં દિલજયૂં ગાલિયૂં, સે કુરો આં ડિઠયૂં ન્હાએ ।

સે કીં આંઈ સહોથા, જે વિલખણ થિએ અસાંએ ॥ ૭ ॥

અમારા હૃદયની વાતો (ભાવના)ને શું આપ જાણતા નથી ? અમને (આપના દર્શન માટે) વ્યાકુળતા થઈ રહી છે તેને આપ કેવી રીતે સહન કરી રહ્યા છો ?

આંઈ બેઠા સુણો ગાલિયૂં, અસાં કે કો વિધેં દિલ લ્હાએ ।

કો ન કરિએ મૂં દિલજી, આંજે દિલમેં કેહી આએ ॥ ૮ ॥

આપ બેઠા બેઠા અમારી વાતો સાંભળી રહ્યા છો. (તેમ છતાં) આપે અમોને આપના હૃદયથી શા

માટે દૂર કરી દીધા છે ? આપ અમારા હૃદયની ઈચ્છાને કેમ પૂર્ણ કરતા નથી ? આપના હૃદયમાં શું છે ?

મારકંડ માયા મંઝાં, જડે કિઓં ન નિકરી સગે ।

તડે ગિડાઈ રિખી કે પાંણમેં, મંઝ પેહી મારકંડ જે ॥ ૯ ॥

માર્કન્ડેય ઋષિ જ્યારે માયામાંથી કોઈપણ રીતે છૂટી ન શક્યા ત્યારે ભગવાન નારાયણે તેમના હૃદયમાં પ્રવેશીને તેમને પોતાનામાં સમાવી લીધા (એકાકાર કર્યા).

અસાં જા ડિઠી રાંદડી, આંઈ પસી તેહેજો સૂલ ।

મૂંકે અસાં કે ફુરમાન, હથ પાંહિજે નૂરી રસૂલ ॥ ૧૦ ॥

આપણે જે ખેલ જોઈ રહ્યાં છીએ, તેનાં દુઃખો જોઈને રસૂલ (પયગંબર) મારફતે (આપે) પોતાનો સંદેશ મોકલ્યો.

લખેં ભતેં લિખિયાં, કે ઈસારતેં રમૂજેં ।

સભ હકીકત મૂકિયાં, ભાઈએ માન કિઓં સમઝે ॥ ૧૧ ॥

આપે આપના સંદેશમાં અનેક (લાખો પ્રકારનાં) ગૂઢ રહસ્યો તથા સંકેત લખીને મોકલ્યા છે. તેનું સંપૂર્ણ વૃત્તાંત આપે એટલા માટે મોકલ્યું કે, બ્રહ્માત્માઓ કદાચ તે જોઈને સમજી જાય.

પોએ મૂકિયાં રૂહ પાંહિજી, જા અસાંજી સિરદાર ।

કુંજી આંણે અરસ જી, ખોલ્યાઈ બકા દ્વાર ॥ ૧૨ ॥

તે પછી આપે બ્રહ્માત્માઓના શિરોમણિ શ્રીશ્યામાજીને સદ્ગુરુ શ્રીદેવચંદ્રજીના સ્વરૂપે મોકલ્યા. તેમણે તારતમ જ્ઞાન રૂપી ચાવી લાવીને અખંડ પરમધામના દરવાજા ખોલી નાખ્યા.

જે નિસાનિયૂં ફુરમાનમેં, સે ડિંનાઈ સભ નિસાન ।

સુંદરબાઈ કે ભતેં, કરે ડિંનાઊં પેહેચાન ॥ ૧૩ ॥

તેમણે આપના સંદેશ (વિભિન્ન ધર્મગ્રંથો)નાં તમામ ગૂઢ રહસ્યો તથા સંકેતો સ્પષ્ટ કર્યા. આ રીતે સુંદરબાઈએ અમોને જુદી જુદી રીતે ઓળખાણ કરાવી.

ઈ યુઆં અઊં કેતરો, અલેખે આઈન ।

બિંની કૌલ મિડી કરે, ડિંનાઊં દ્રઢ યકીન ॥ ૧૪ ॥

હું આ પ્રસંગનું ક્યાં સુધી વર્ણન કરું ? આ તો અવર્ણનીય છે. તેમણે વેદ તથા ક્તેબ બન્ને ગ્રંથોની ભવિષ્યવાણીને સામેલ કરીને અમને વિશ્વાસ આપ્યો.

દિલડા અસાંજા જાગયા, પણ પુજે ન રૂહસીં ।

સે હુકમ હથ આંહિજે, હલ્લે ન અસાં જો કીં ॥ ૧૫ ॥

આનાથી અમારા હૃદય તો જાગૃત થયાં પરંતુ (આ જ્ઞાન) આત્મા સુધી ન પહોંચ્યું. આ બધું આપના હુકમને આધીન છે. એમાં અમારું કાંઈ ચાલતું નથી.

મારકંડ જે દિલજી, સભ નારાયણજી ચઈ ।

જડે યાદ ડિંની મારકંડ કે, તડે હિક દમ નિદ્ર ન રઈ ॥ ૧૬ ॥

માર્કન્ડેય ઋષિના હૃદયની તમામ વાતો ભગવાન નારાયણે કહી. તેમણે જ્યારે માર્કન્ડેયને પોતાના સ્વરૂપની યાદ અપાવી ત્યારે ક્ષણવારમાં જ તેમની ઊંઘ ઊડી ગઈ.

ઉડી વેઈ મારકંડ કે, નિદ્રડી કંદે બિચાર ।

તોહે સુધ અસાં ન થિએ, જે ડિંનાઊં ઉપટે દ્વાર ॥ ૧૭ ॥

(ભગવાન નારાયણ દ્વારા, પોતાના સ્વરૂપનું સ્મરણ કરાવ્યાથી) તેમનાં વચનો પર વિચાર કરતાંની સાથે જ માર્કન્ડેયની ઊંઘ ઊડી ગઈ. પરંતુ પરમધામના દરવાજા ખુલ્લી જવા છતાં પણ અમને તો કોઈ પણ પ્રકારની જાણકારી નથી.

તો ડિસંદે આંઊં બિલખાં, સભ સુધ ડિંની આં હિત ।

વલહા યાદ અજાં કો ન અયે, કો ડિંના હિયડો સખત ॥ ૧૮ ॥

જો કે આપે અમને તમામ પ્રકારની જાણકારી આપી છે તો પણ હું આપની નજર સમક્ષ તલપી રહી છું. હે પ્રિયતમ ધણી ! આપ હજુ પણ કેમ યાદ નથી આવતા ? આપે મારા હૃદયને શા માટે કઠોર બનાવી દીધું છે ?

ધણી મૂંહજે ધામજા, અંઈ ચઓ કરિયાં તીં ।

અસાં કે હિંન રાંદમેં, મુઝાએ રખ્યાં કીં ॥ ૧૯ ॥

હે મારા ધામના ધણી ! આપ જેવું કહેશો તેવું જ હું કરીશ. અમને આ ખેલમાં શા માટે જકડી રાખી છે.

ગાલ મિઠી વલહા, સુણાએ ડેખાર ધામ ।

દીદાર ડેયમ પાંહિજો, મૂં અંગડે થિએ આરામ ॥ ૨૦ ॥

હે પ્રિયતમ ધણી ! હવે અમોને આપની મધુરવાણી સંભળાવીને પરમધામનાં દર્શન કરાવો. તથા આપનાં દર્શન આપો, જેથી મારા અંગેઅંગમાં ટાકડ વળી જાય.

આંઊં યુઆં બે કેહકે, તૂં મૂંહજો ધણી આઈએ ।

તૂં સુણી ઈ કો કરિએ, ઈ બાર બાર કો ચાઈએ ॥ ૨૧ ॥

આપ મારા ધણી છો તેથી હું બીજા કોને કહું ? આ બધું સાંભળીને પણ આપ આવું શા માટે કરો છો ? મારી પાસે વારંવાર શા માટે કહેવરાવો છો ?

સુંદરબાઈએ જે ચયો, મૂં દિલ પણ ડિંની ગુહાએ ।

સભ ગાલ્યૂં અસાં જે દિલજ્યૂં, ધણી તો ખબર સભ આએ ॥ ૨૨ ॥

સુંદરબાઈએ જે વાતો કહી છે, તેની સાક્ષી મારા હૃદયે પણ આપી છે. હે ધણી ! આપને અમારા હૃદયની તમામ વાતોની જાણકારી છે.

હે ગાલિયૂં આંઈ ડિસી કરે, કીં માંઠ કરે રહો ।

અરસ સંગ સારે કરે, આંઈ બિછોહા કીં સહો ॥ ૨૩ ॥

આ બધું જોઈને પણ આપ શા માટે મૌન થઈ ગયા છો ? અમોને પરમધામનો સંબંધ બતાવીને આપ અમારો વિયોગ શી રીતે સહન કરી રહ્યા છો ?

અરસ અસાંકે વિસર્યો, અને વિસર્યા તો કદમ ।

પણ તો કો સંગ વિસાર્યો, કીં વિસારિયાં ખસમ ॥ ૨૪ ॥

અમે પરમધામને પણ ભૂલી ગયાં અને આપનાં ચરણોને પણ ભૂલી ગયાં. પરંતુ આપે આપણો સંબંધ શા માટે ભુલાવી દીધો છે. આપ શી રીતે ભૂલી ગયા છો ?

દિલડો અરસ સંગ જો, અસાં મથાં કીં લાથાં ।

પુકારીદે ન ન્હારિઓ, અસાં બિય હેડી કો પાતાં ॥ ૨૫ ॥

અમારા હૃદયનો પરમધામ સાથેનો જે સંબંધ છે તેને અમારાથી શા માટે અળગો કર્યો ? પોકાર પાડવા છતાં પણ આપ અમારી સામે જોતા નથી. આપણી વચ્ચે એવું અંતર શા માટે રાખ્યું છે ?

કિતે વેયું હો ગાલિયું, જે અરસ બિય કેયું ।

તાંજે અસીં વિસર્યા, આંકે વિસરી કીં વેયું ॥ ૨૬ ॥

તે વાતો હવે ક્યાં ચાલી ગઈ, જે આપે પરમધામ (મૂલ મિલાવા)માં કરી હતી ? કદાચ અમે ભૂલી પણ ગયાં. પરંતુ આપ શી રીતે ભૂલી ગયા ?

કરિયાં ગુસ્તાંગી બડિયું, પણ હિયડો ચાયો તોહિજો ચએ ।

જે મું જગાએ સામો ન્હારિયો, ત મું રૂહડી કીં રએ ॥ ૨૭ ॥

મેં ઘણી ઉદ્વિગ્ન કરી છે. પરંતુ હૃદયમાં આપની પ્રેરણા સમાયેલી હોવાથી જ એવું કરી રહી છું. જો મને જાગૃત કરી આપ મારી સામે જોશો તો મારો આત્મા આ દેહમાં શી રીતે રહી શકે ?

ચરઈ થી ચુઆં થી, જિન દુખે જો મુંહસે ।

તો ડિખારિયો હિક તોહકે, આંઊં ચુઆં બે કેહકે ॥ ૨૮ ॥

હું તો ઘેલી થઈને આ વાતો કહી રહી છું. આપ તેનાથી દુઃખી ના થશો. કારણ કે આપે મને માત્ર આપનાં જ દર્શન કરાવ્યાં છે. તેથી હું બીજા કોને કહું ?

ચંગી ભલી આઈયાં, ચરઈ તે ચુઆં ।

ભૂલે ચુકે વેણ નિકરે, જિન દુખે જો મુઆં ॥ ૨૯ ॥

આમ તો હું ઘણી જ ચતુર છું. તેમ છતાં મારી જાતને એટલા માટે ઘેલી કહી રહી છું કે, મારાથી ભૂલે-ચૂકે કોઈ અયોગ્ય વચન નીકળી જાય તો પણ આપ મારાથી દુઃખી ન થાવ.

ઈ કરે વિહારયાં, હિતરી પણ ન સહાં ।

ત કીં ઘુરંદિસ લાડડા, કીં પારીને અસાં ॥ ૩૦ ॥

આપે અમને એવી સ્થિતિમાં મૂકી દીધા, તો પણ આપ અમારું એટલું કહેલું પણ સહન નથી કરી શકતા ? તો પછી હું આપની પાસે શી રીતે લાડ-પ્યાર માગું ? અને આપ અમારાં લાડ શી રીતે પૂર્ણ કરશો ?

બિઆ લાડ મું વિસર્યા, પસી તોહિજો હાલ ।

ન કીં ડિએ દીદાર, ન કીં સુણાઈએ ગાલ ॥ ૩૧ ॥

આપની આ સ્થિતિ જોઈને હું અન્ય લાડ-પ્યાર (માગવાનું) જ ભૂલી ગઈ છું. આપ દર્શન પણ આપતા નથી અને મીઠી વાણી પણ સંભળાવતા નથી.

તોકે આંઁ ન પસાં, ન કીં સુણાઈએ ।

હિતરો પણ ન થેયમ, ત વિઆ કેરા લાડ મંગાં ॥ ૩૨ ॥

હું આપને જોઈ શકતી નથી અને આપની વાણી પણ સાંભળી શકતી નથી. આપનાથી આટલું પણ થતું નથી તો પછી હું બીજાં લાડ શી રીતે માગું ?

મંગાં જાણી સંગડો, જે તો ડેખાયો ।

હાંણે બિય બેહી સભ જગાઈએ, હાંણે કાર્યું કો કાર્યો ॥ ૩૩ ॥

આપે મને જે સંબંધ દર્શાવ્યો છે, તેના આધારે જ હું આપની પાસે માગી રહી છું. હવે આપ અમારી વચ્ચે બેસીને અમને જાગૃત કરો. અમારી પાસે આ પોકાર કેમ કરાવી રહ્યા છો ?

મંગાંથી પણ દ્રજંદી, મૂં મથાં હેડી થેઈ ।

હે સગાઈ નિસબત, આંકે વિસરી કીં બેઈ ॥ ૩૪ ॥

મારા પર એવું વીતી રહ્યું છે કે હું આપની પાસે માગતાં પણ ડરું છું. આપણા આ સંબંધને આપે શી રીતે ભુલાવી દીધો ?

મૂંકે નિદ્રડી વિસારિઓ, પણ તૂં કીં વિસારિએ ।

તો દિલ સે કો ઉતારિયું, હી બાર બાર કો ચાઈએ ॥ ૩૫ ॥

મને તો ભ્રમરૂપી નિદ્રાએ બધું જ ભુલાવી દીધું પરંતુ આપ શી રીતે ભૂલી ગયા છો ? આપે મને આપના હૃદયથી શા માટે દૂર કર્યો અને મારી પાસે વારંવાર આ કેમ કહેવરાવો છો ?

હેડી ઘુંડી દિલમેં, કીં પાએ બેઠો પાંણ ।

આંઁ કડીં ન રહાં દમ તો રે, હેડી કો કરે મૂં સે હાંણ ॥ ૩૬ ॥

આપ આપના હૃદયમાં એવી ગાંઠ વાળીને કેમ બેઠા છો ? હું પલભર પણ આપના વગર રહી શકતી નથી. હવે આપ મારી સાથે આવું શા માટે કરી રહ્યા છો ?

મૂં મથાં હેડી કો કેઈએ, કેહેડો આઈમ ડો ।

જે ગાલ હોએ આં દિલમેં, સે મૂં માંધાં કો ન કઠો ॥ ૩૭ ॥

આપ મારી ઉપર આવું શા માટે કરી રહ્યા છો ? મારો શો દોષ છે ? આપના હૃદયમાં જે કંઈ વાત હોય તે મને શા માટે કહેતા નથી ?

અગેં સુંદરબાઈ હલ્લઈ, રોંદી કર કરંદી ।

હાંણે મૂંસે ઈ કો કર્યો, કરે હેડી મેહેરબાનગી ॥ ૩૮ ॥

પહેલાં સુંદરબાઈ પણ વ્યાકુળ બનીને રડતી રડતી ચાલી ગઈ. એવી કૃપા કરીને હવે મારી સાથે પણ એવું કેમ કરો છો ?

માંધાં ડિખારઈ રાંદ રાતમેં, હાંણે જાહેર કેયાં ફજર ।

હે ગાલિયું કેયું સભ મેહેરજયું, સા લાથાંઁ કીં નજર ॥ ૩૯ ॥

પ્રથમ (વ્રજ તથા રાસમાં) તો રાત્રે બેલ દેખાડ્યો. હવે આત્મજાગૃતિનું પ્રભાત થયું, એ બધું આપની કૃપાથી જ બન્યું છે. હવે (આ સમયે) આપની દૃષ્ટિથી દૂર કેમ કરી રહ્યા છો ?

હાંણે જું જાણે તીં મૂં કર, પણ બદલ મૂંહજો હાલ ।

તીં કર જું પસાં તોહકે, જું સુણિયાં મિઠડી ગાલ ॥ ૪૦ ॥

આપને જે ઠીક લાગે તે કરો. પરંતુ મારી દશા બદલી નાખો. આપ એવો ઈલાજ કરો જેથી હું આપને જોઈ શકું અને આપની મધુરવાણી સાંભળી શકું.

કેડા બંજાં કેકે યુઆં, બિઓ કો ન ડિખારે હંદ ।

તૂં બેઠો મૂં ભર મેં, આંઊં કેડા બંજાં કરે પંધ ॥ ૪૧ ॥

હવે હું ક્યાં જાઉં, કોને કહું. આપે કોઈ બીજું ઠેકાણું તો બતાડ્યું નથી. જ્યારે આપ મારી પાસે જ બેઠા છો તો હું ચાલીને ક્યાં જાઉં ?

બટ બેઠા ન સુણો, ન કીં ન્હારયો નેણંન ।

ન પુજી સગાં પાંધ કે, ન કીં સુણિયાં કનંન ॥ ૪૨ ॥

આપ નજીકમાં જ બેસીને મારી વાત સાંભળતા નથી અને (મારા પર) આપની નજર પણ નાખતા નથી. હું આપના છેડા સુધી પહોંચી શકતી નથી અને કાન દ્વારા આપની વાણી પણ સાંભળી શકતી નથી.

મૂંજા પુજે ન હથ અંગડા, ત રહાં કીંય કરે ।

કોઠાઈએ કાગર મૂકી કરે, કીં બેહાં ધીરજ ધરે ॥ ૪૩ ॥

મારા હાથ પણ આપના અંગો સુધી પહોંચતા નથી તો હું (આપના વગર) શી રીતે રહી શકું ? આપ મને સંદેશ (પત્ર) મોકલીને બોલાવો છો. હું (દર્શન વગર) ધીરજ ધારણ કરીને શી રીતે બેસી રહું ?

પેરો પાંણે જાંણી હિન કે, હાંએ કરિએ હલ્લણજી બેર ।

પુકારી દે ન ડેઓ, પસણ પાંહિજા પેર ॥ ૪૪ ॥

સૌ પ્રથમ આપે જ આ બ્રહ્માત્માઓને આપનો પરિચય આપ્યો. હવે ચાલવામાં વિલંબ કરી રહ્યા છો. વારંવાર પોકાર પાડવા છતાં આપનાં ચરણારવિંદનાં દર્શન કરવા દેતા નથી.

ગાલ નિપટ આએ થોરડી, હેડી ભારી કો કેઈએ ।

સભની ગાલેં સમરથ, પણ દિલ ઘૂંડી કેઈ રખિએ ॥ ૪૫ ॥

આ વાત તો અત્યંત નાની છે. આપે એને શા માટે મોટી બનાવી દીધી છે. આપ સર્વ રીતે સમર્થ છો તેમ છતાં હૃદયમાં ગાંઠ વાળી રાખી છે.

આંઈ ડુખોજા દિલમેં, જડે યુઆં ઘૂંડીજો વેણ ।

પણ કીં કરિયાં કીં યુઆં, મૂં અડાં ન્હારયો ન ખણી નેણ ॥ ૪૬ ॥

જ્યારે હું હૃદયની ગાંઠ (કપટ)ની વાત કરું છું તેથી આપને દુઃખ થશે. પરંતુ હું શું કરું ? કોને કહું ? આપ તો મારી તરફ આંખ ઊંચી કરીને જોતા પણ નથી ?

જા પર ચઓ સા કરિયાં, તૂં પાંણ કરાઈએથો ।

હે પણ તૂંહીં ચાઈએ, મૂં મથેં કીં અયે ડો ॥ ૪૭ ॥

આપ જેવું કહેશો તે પ્રમાણે જ હું કરીશ. પરંતુ તે બધું આપ જ કરાવી રહ્યા છો. આ પણ આપ જ કહેવરાવો છો. તો પછી મારે માથે દોષ શી રીતે આવશે ?

હેડી રાંદ ડિખારઈ, મય વર કોડી લખ હજાર ।

કીં કરિયાં કીં ચુઆં, મૂંજા ધણી કાયમ ભરતાર ॥ ૪૮ ॥

આપે અમોને એવો ખેલ દેખાડ્યો છે, જેમાં હજારો, લાખો દાવપેચ છે. હવે હું શું કરું ! ક્યાં જાઉં ? આપ જ મારા અખંડ ધણી છો.

જે અપાર વરાકા તોહિજા, મૂં હિકડી ગંઠ ન છુટે ।

લખે ભતે ન્હારિયાં, તો રે જોડી કાં ન જુડે ॥ ૪૯ ॥

આપના આ ખેલમાં અપાર ગૂંચો છે. મારાથી તેની એક ગાંઠ પણ ખૂલતી નથી. મેં લાખો પ્રકારે વિચાર્યું આપની કૃપા સિવાય કોઈ વાત (પ્રશ્ન) ઉકલતી નથી. અર્થાત્ આપની કૃપા સિવાય કોઈ કાર્ય થતું નથી.

જે વરાકા લાહિએ, ત આંઊં બેઠિસ તરે કદમ ।

કો ન વરાકો કિતઈ, ઈ આઈએ મૂંજા ખસમ ॥ ૫૦ ॥

જો આ ગાંઠને દૂર કરો તો હું આપનાં ચરણોમાં જ બેઠી છું. આપ મારા સમર્થ સ્વામી છો. જેથી આપની સામે કોઈ ગાંઠ જ નથી.

ચુઆં રૂઆં કે ન્હારિયાં, બેઠો આઈએ મૂં બટ ।

લાહિએ દમમે તૂંહીં ધણી, અંખે કંનેજા પટ ॥ ૫૧ ॥

હું કંઈ કહું, રડું કે જોવું, આપ તો મારી નજીક જ બેઠા છો. મારા કાન કે આંખો પર જે પડદા છે તેને આપ ક્ષણ માત્રમાં જ દૂર કરી શકો છો.

સૌ વરાકે હિકડી, ગાલ ઈ આઈએ ।

મૂંજો હલ્લે ન તિર જેતરો, હે પણ ચુઆંથી તોહિજે ચાઈએ ॥ ૫૨ ॥

સેંકડો ગાંઠોનો એક જ નિયોડ (સાર-ઉકેલ) છે. આપની સમક્ષ મારું તલભાર પણ નથી ચાલતું. આ પણ આપના કહેવરાવ્યાથી જ કહું છું.

તૂં બંધે તૂં છુડાઈએ, તિત બી કાંએ ન ગાલ ।

જું ફિરાઈએ તીં ફિરે, કૌલ ફેલ જે હાલ ॥ ૫૩ ॥

(માયાનાં બંધનોમાં) બાંધનારા પણ આપ જ છો. અને બંધનથી છોડાવનારા પણ આપ જ છો. તેમાં બીજી કોઈ વાત જ નથી. આપ જે તરફ અમારા મન, વચન અને કર્મને ફેરવશો તે તરફ તે ફરશે.

હાંણે મોંહથીં મંગાં મૂં ધણી, મૂંજા સુણજ સભ સ્વાલ ।

મહામત ચોએ મૂં લાડડા, ધણી પાર તૂં નૂરજમાલ ॥ ૫૪ ॥

હે મારા પ્રિયતમ ધણી ! હવે હું મારા મોઢે માગી રહી છું. આપ મારા તમામ પ્રશ્નો સાંભળો. મહામતિજી કહે છે કે, હે મારા અક્ષરાતીત સ્વામી ! આપ મારા તમામ લાડ (અપેક્ષાઓ) પૂર્ણ કરો.

આશિકનો ગુનો

સુણો રૂહેં અરસજી, જા પાંણમેં બીતી આએ ।
જેહેડી લટી પાંણ કેઈ, એહેડી કરે ન બી કાંએ ॥ ૧ ॥

હે પરમધામના આત્માઓ ! આપણા પર જે વીત્યું છે તેને સાંભળો. આપણે જેવાં વિપરીત (ઊલટાં) કાર્યો કર્યાં છે તેવાં અન્ય કોઈ પણ કરી શકે નહીં.

યુઆં તેહજો બેવરો, સુણજા કન ડેઈ ।
ડિઠમ સે સહૂર સે, સહૂર આઈ પણ કરેજા સેઈ ॥ ૨ ॥

હું તેનું વિવરણ આપું છું તેને ધ્યાનપૂર્વક સાંભળો. મેં તેને વિવેક (ધ્યાન) પૂર્વક જોયું છે. તમે પણ તે જ પ્રકારે વિવેકપૂર્વક વિચાર કરજો.

પોએ જા દિલ અએ પાંહિજે, પાંણ કરિયું સેઈ ।
ભૂલી રોએ તેહેકીક, હથડા મથેં ડેઈ ॥ ૩ ॥

તે પછી તમારા મનમાં જે ઠીક લાગે તેને અનુરૂપ કાર્ય કરો. પરંતુ જે ભૂલી જશે તે ચોક્કસ માથે હાથ દઈને રડશે.

તે લાએ કીં ભૂલજે, આએ હથ અવસર ।
પોએ કો પછતાએજે, પેરો હલ્લજે ન ન્હારે નજર ॥ ૪ ॥

તેથી હાથમાં આવેલા અવસરને શા માટે ભૂલીએ ? પાછળથી શા માટે પસ્તાવો કરવો પડે. તેથી પ્રથમથી જ દૃષ્ટિ (નજર) ખોલીને કેમ ન ચાલીએ ?

ગિરો પાંહિજી આસિક, ચાંગિં મંઝ હિંની ।
જા પર પસાં પાંહિજી, ત અસાં હે અકલ કે ડિંની ॥ ૫ ॥

આ નાશવંત જગતમાં બ્રહ્માત્માઓનો સમુદાય અનુરાગી (આશિક) કહેવાય છે. જ્યારે પોતાની તરફ નજર નાખીને જોઈએ છીએ તો લાગે છે કે આ (આવી) બુદ્ધિ આપણને કોણે આપી છે ?

ખબર ગિંની ધણીયજી, ડિંની લોકન કે ।
આસિકકે હે ઉલટી, પાંણ કે લગી જે ॥ ૬ ॥

આપણા પ્રિયતમ ધણીના સમાચાર લઈને જગતના લોકોને સંભળાવો. આ પ્રેમી (આશિક) આત્માઓ માટે વિપરીત આચરણ છે. તે દોષ આપણને લાગ્યો છે.

મિઠો ગુઝ માસૂકજો, આસિક કેકે ન ચોએ ।
પડોસન પણ ન સુણો, ઈ આસિક ગુઝી રોએ ॥ ૭ ॥

પ્રિયતમા પોતાના પ્રિયતમની મધુર ગૂઢ વાતો કોઈને પણ કહેતી નથી. એટલું જ નહિ, પડોશી પણ ન સાંભળે, તે રીતે પ્રેમી આત્મા છાનીમાની રહે છે.

આસિક ચોંજે તિનકે, થિએ પિરી ઉતાં કુરબાન ।
સય ભતેં માસૂકજા, સુખ ગુઝાં ગિંને પાંણ ॥ ૮ ॥

પ્રેમી આત્મા તે કહેવાય છે, જે પોતાના પ્રિયતમ ધણીને સમર્પિત હોય અને તે અનેક (સેંકડો) રીતે પોતાના પ્રિયતમના આનંદને ગુપ્ત રૂપે પ્રાપ્ત કરતાં હોય.

જે કોડી પોન કસાલા, ત કરે ન કેકે જાંણ ।

ગિંની કાયમ સુખ ધણીયજા, બોલે ના કે સાંણ ॥ ૯ ॥

કદાચ કરોડો સંકટ આવી પડે તો પણ તે કોઈને તેની માહિતી આપતા નથી. એ રીતે પ્રેમી આત્મા પોતાના ધણીનાં અખંડ સુખો પ્રાપ્ત કરી, તે અંગે કોઈની સાથે વાત પણ કરતા નથી.

ગિંની ગુઝાં સુખ પિરનજા, રહે મંઝ સૈયન ।

પાંણ ગુઝ માસૂકજો, ન બુઝાએ બિયન ॥ ૧૦ ॥

તે પોતાના પ્રિયતમ ધણીનું સુખ છૂપી રીતે મેળવીને સખીઓની વચ્ચે રહીને પણ પ્રિયતમની ગુપ્ત વાતો તેમને કહેતી નથી.

તિંની કે પણ ન ચોએ, જે હિન સુખજયું આઈન ।

ત યુઆં કુજાડો તિનકે, જે બાહેર ધાંઊં પાઈન ॥ ૧૧ ॥

જે સખીઓ તે આનંદ મેળવે છે, તેમને પણ તે પોતાની વાત નથી કરતી. તે સખીઓના વિષે શું કહેવું, જે પોતાની વાત અન્ય સખીઓ સમક્ષ પોકારી-પોકારીને પ્રગટ કરે છે.

માસૂક કોઠે પાંણકે, પાંણ ભાયું હિત રહું ।

ગિંની ગુઝ સુખ માસૂકજો, દુનિયાંકે ચઊં ॥ ૧૨ ॥

પ્રિયતમ ધણી આપણને બોલાવી રહ્યા છે. પરંતુ આપણે અહીં રહેવા ઈચ્છીએ છીએ અને પ્રિયતમ પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલાં ગુપ્ત સુખો જગત સમક્ષ કહેતી ફરીએ છીએ.

કડીં આસિક હેડી ના કરે, કાંધ કોઠીંદે પાંહીં રહે ।

સુખ છડે બકા ધણીયજા, દુખ કુફરમેં પએ ॥ ૧૩ ॥

પ્રેમી આત્મા એવું ક્યારેય કહેતા નથી કે, પ્રિયતમના બોલાવ્યા છતાં પણ તે પાછળ રહી જતી હોય અને પોતાનાં અખંડ સુખોને છોડીને જૂઠાં દુઃખોમાં જ પડી રહેતી હોય.

જેકે વલહો હોએ માસૂક, તેહજા વલહા લગે વેંણ ।

સે કીં ડિએ દુઝણે, જે વલહો હોએ સેંણ ॥ ૧૪ ॥

જેને પોતાનો ધણી વહાલો લાગે છે, તેને તેમનાં વચનો પણ વહાલાં લાગે છે. જો પ્રિયતમ ધણી પ્રિય છે તો તેનું સુખ તે દુશ્મનોને શા માટે આપે ?

આસિક કડીં ન કરે, હેડી અવરી ગાલ ।

ચોણોં ગુઝ લોકન કે, પાએ બિછોડો નૂરજમાલ ॥ ૧૫ ॥

પ્રેમી આત્મા આવી ઊલટી વાત ક્યારેય કરતો નથી કે, પોતાના પ્રિયતમ ધણીનો વિયોગ થવાથી તેમની ગુપ્ત વાતો અન્ય લોકોને કંઈ જાહેર ન કરે.

આસિક ગુઝ માસૂકજો, ગિંનેથી રોએ રોએ ।

ડિસોં ઊંધી અકલ આસિકજો, બિંજો બિયનકે ચોએ ॥ ૧૬ ॥

પ્રેમી આત્મા પોતાના પ્રિયતમ ધણીનાં ગૂઢ સુખો રોઈ રોઈને મેળવે છે. અનુરાગિણીની વિપરીત બુદ્ધિ તો જુઓ. તે જઈ જઈને બીજાને કહી રહી છે.

હે નિપટ નિવર્યૂં ગાલિયૂં, થિએથ્યૂં પાંણ હતાં ।

જેડી થેઈ રાંદમેં પાંણસે, હેડી થેઈ ન કે મથાં ॥ ૧૭ ॥

ચોક્કસ આવું નિર્લજ્જ કાર્ય અમારે હાથે થયું છે. આ ખેલમાં અમારાથી જેવી ભૂલ થઈ છે તેવી કોઈનાથી પણ થઈ નથી.

આસિક ચાએ પાંણકે, હેડી કરે ન કોએ ।

કોઠી ન બંજે કાંધજી, સા નિખર ભાઈજા જોએ ॥ ૧૮ ॥

પોતાને પ્રેમી કહેવડાવતો આત્મા, આવી ભૂલ ક્યારેય કરતો નથી. જે પ્રિયતમા પોતાના પ્રિયતમના બોલાવ્યા છતાં નથી જતી તે અવિશ્વાસુ કહેવાય છે.

ગુઝ પિરીજો આસિક, કડી ન કેકે ચોએ ।

જે પોન કસાલા કોડઈ, ત વર મંઝાઈ રોએ ॥ ૧૯ ॥

પ્રેમી આત્મા, પોતાના પ્રિયતમની ગુપ્ત વાતો કોઈને પણ કહેતા નથી. કદાચ કરોડો દુઃખો આવી પણ જાય તો તે અંદરોઅંદર રહે છે.

હિક ગુઝ કેયોસી પધરો, બ્યો કોઠીંદે ન બેયૂં ।

હેડી હિકડી કોએ ન કરે, સે પાંણ હથાં બએ થેયૂં ॥ ૨૦ ॥

આપણે એક તો ઘણીની ગુપ્ત વાતો જાહેર કરી, બીજું તેમના બોલાવ્યા છતાં ના ગઈ. આવી એક પણ ભૂલ કોઈ નહિ કરે, પરંતુ અમારે હાથે તે બન્ને થઈ છે.

હેડી પાંણકે ન ઘટે, પાંણ ચા્યૂં અરસજ્યૂં ।

જે સઊર કરે ડિઠમ, ત હેડો જુલમ કરિએથ્યૂં ॥ ૨૧ ॥

આવી ભૂલ આપણને શોભા આપતી નથી કેમ કે, આપણે તો પરમધામના આત્માઓ કહેવાઈએ છીએ. જો આપણે વિચારપૂર્વક જોઈએ તો માલૂમ પડશે કે આપણે ઘણી મોટી ભૂલ કરી રહ્યાં છીએ.

પાંણ ચઊં કૂડી દુનિયાં, તેમેં હેડી કેઈ ન કે ।

ઉલટ્યૂં બે અકલ્યૂં, થેયૂં પાંણ સચીયસે ॥ ૨૨ ॥

આપણે જે દુનિયાને જૂઠી કહીએ છીએ, તેમાં પણ કોઈ આવી ભૂલ કરતા નથી. આપણે સત્ય કહેવાવાળાઓ દ્વારા આવું ઊલટું તથા મૂર્ખતાપૂર્ણ કાર્ય થઈ ગયું છે.

જડે ગુણા ડિઠમ પાંહિજા, દ્રિનિસ ઘણું હિકાર ।

તરસી ન્હારચમ હક અડાં, કિયમ પાંણ પુકાર ॥ ૨૩ ॥

જ્યારે મેં આપણા દોષો તરફ જોયું ત્યારે હું એકવાર તો બહુ ડરી ગઈ. ડરથી ગભરાઈને મેં પ્રિયતમ ઘણી તરફ જોયું અને જાતે જ પોકાર કર્યો.

ગુણા ડિઠમ પાંહિજા, ઘણીજા આસાંન ।

ઉમર બેઈ ધાંઊં પાંઈદે, જફા ડિઠમ જાંણ ॥ ૨૪ ॥

મેં આપણા દોષો (અપરાધ) તથા પ્રિયતમ ઘણીના ઉપકાર બન્ને જોયા. તે પછી પોકાર કરતાં કરતાં પૂરું આયુષ્ય વીતી ગયું, જેનાથી જીવનમાં ઘણું નુકસાન થયું.

કિને ન કેયો કડઈ, હેડો અધમ કમ ।
ડિસી ડોહ પાંહિજો, ફિરી કરિયું કીં જુલમ ॥ ૨૫ ॥

આવું અધમ કાર્ય આજ સુધી કોઈએ નથી કર્યું. પોતાના દોષ જોઈને પણ મેં આવા અપરાધ કેમ કર્યા ?

ડાઈ જોએ કીં કરે, ડિસી અંખિએ ડો ।
જાં જાંણે તં કરે, મથેં હુકમ ધણી જો ॥ ૨૬ ॥

ચતુર અંગના (સ્ત્રી) પોતાની આંખે જોઈને આવો અપરાધ કરતી નથી. તે તો પોતાના ધણીના હુકમને આધીન રહે છે અને માને છે કે તેઓને જે ઠીક લાગે તેમ કરે.

પાંણ ફિરી જા ન્હારિયાં, ત ગાલ થેઈ હથ ધણી ।
હિત બે કેહજો ન હલ્લે, જે કરે દાનાઈ ધણી ॥ ૨૭ ॥

આપણે પુનઃ આ બાબત પર વિચારી જોઈએ તો લાગે છે કે, આ બધી વાતો ધામધણીના હાથમાં છે. અહીં તો અન્ય કોઈનું પણ કશું ચાલતું નથી. ચાહે તે કેટલી પણ ચતુરાઈ કેમ ન કરે.

ન્હારયમ ઈલમ ધણીયજો, સભ હુકમેં કેયો ખ્યાલ ।
બિયો કોએ ન કિતઈ, રે હુકમ નૂરજમાલ ॥ ૨૮ ॥

જ્યારે ધામધણીના જ્ઞાન (તારતમ જ્ઞાન)થી જોયું તો ખબર પડી કે આ બધો ખેલ ધામધણીના હુકમથી જ થયો છે. તેથી તેમાં અક્ષરાતીત ધણીના આદેશ સિવાય બીજું કશું જ નથી.

ગુણા ડિઠમ પાંહિજા, જડે ન્હારયમ દિલ ધરે ।
હે પણ ગુણો ખુદીયજો, જે ફિરી ન્હારયમ સગિર કરે ॥ ૨૯ ॥

જ્યારે મેં હૃદયપૂર્વક જોયું તો મને આપણા જ દોષ દેખાયા. તે પછી તેના પર વિચાર કર્યો તો ખબર પડી કે, એ દોષો અહંકારમાંથી પેદા થયેલા છે.

ગુણા ડિઠમ પાંહિજા, જડે થેયમ જાંણ ।
ગુણા ડિઠમ સે પણ ખુદી, તરસીસ પસી પાંણ ॥ ૩૦ ॥

જ્યારે મને જ્ઞાન થયું ત્યારે મેં આપણા જ દોષો જોયા. મને માલૂમ પડ્યું કે એ દોષ પણ અહંકારમાંથી જ ઉત્પન્ન થયા છે, ત્યારે હું મારી જાતને જોઈને ડરી ગઈ.

ગુણા કેયમ અજાંણમેં, ગુણા ડિઠમ મય અજાંણ ।
દમ ન ચુરે રે હુકમ, જડે ધણી પૂરી ડિંની પેહેયાન ॥ ૩૧ ॥

મેં ભૂલ પણ અજ્ઞાનની અવસ્થામાં જ કરી છે અને તેને જોઈ પણ અજ્ઞાન-અવસ્થામાં જ. જ્યારે ધણીએ પૂર્ણ ઓળખાણ કરાવી દીધી ત્યારે ખબર પડી કે, તેમના આદેશ વગર એક શ્વાસ પણ લઈ શકાતો નથી.

જાંણ ગિઠમ સે પણ ખુદી, આંગિં જુદી થિયાં હિનસે ।
જુદી રહાં ત પણ ખુદી, ખુદી કિએં ન નિકરે હિનમેં ॥ ૩૨ ॥

‘મેં જાણી લીધું છે’ એ પણ એક અહંકાર જ છે. હું પોતે તો તેનાથી ભિન્ન છું. ‘હું અહમ્ ભાવથી

દૂર થઈ જાઉં' એવું કહેવું એ પણ એક અહંકાર જ છે. આ રીતે આ અહંકાર કોઈ પણ રીતે દૂર થતો નથી.

મહામત ચોએ હે મોમિનો, કોઈ કિતઈ ન ધણી રે ।

ફિરી ફિરી લખ ભેરાં, ન્હાચ્યમ સગીર કરે ॥ ૩૩ ॥

મહામતિ કહે છે, હે બ્રહ્માત્માઓ ! ધામધણી વગર કશું પણ કોઈ જગ્યાએ કંઈ પણ નથી. મેં વારંવાર, લાખોવાર વિચાર કરીને જોઈ લીધું છે.

પ્રકરણ ૧૦ ચોપાઈ ૪૭૦

સ્વની ઓળખાણ

લખે ભતેં ન્હાચ્યમ, ખુદી બંજે ન કિઓ કેઈ ।

હે મૂર મંઝાં કીં નિકરે, જા કાંધે ડેખારઈ બેઈ ॥ ૧ ॥

મેં લાખો પ્રકારે જોયું પરંતુ આ અહંભાવ કોઈ પણ રીતે દૂર થતો નથી. તે જડ-મૂળથી શી રીતે નીકળશે, જ્યારે ધામધણીએ જ તેને દ્વૈત (માયા)ના રૂપે દેખાડી દીધો છે.

જે ઘુરાં ઈસક, ત હિત પણ પસાં પાંણ ।

હે પણ ખુદી ડિઠમ, જડે થેયમ હક પેહેચાન ॥ ૨ ॥

જો હું પ્રિયતમધણીનો પ્રેમ માગું છું તો તેમાં પણ મારો અહંભાવ જોવા મળે છે. જ્યારે મેં ધણીની ઓળખાણ કરી, તેમાં પણ અહંભાવ જ જોયો.

હક પેહેચાન કેકે થેઈ, હિત બિઓ ન કોઈ આએ ।

જે કઢે બારીકિયૂં ખુદિયૂં, ડે થો હક સાંજાએ ॥ ૩ ॥

અહીં પરબ્રહ્મ પરમાત્માની ઓળખાણ કોને થઈ છે ? અહીં તો કોઈ બીજું એવું છે જ નહિ જે અહંકારની સૂક્ષ્મતાને દૂર કરી પરમાત્માની ઓળખાણ કરાવી દે.

તન પાંહિજા અરસમેં, સે તાં સુતાં નિદ્રમેં ।

જાગેથો હિક ખાવંદ, હી નિદ્રડી આં દીજે ॥ ૪ ॥

અમારું મૂળ તન (પર આતમ) પરમધામમાં નિદ્રાવસ્થામાં છે. ત્યાં માત્ર ધામધણી જ જાગૃત છે, જેમણે આ નિદ્રા આપી છે.

ડેઈ રૂહેં કે નિદ્રડી, ડિખાચ્યાંઈ હે રાંદ ।

હે કેર ડિસેથો રાંદકે, હિત કો આએ હુકમ રે કાંધ ॥ ૫ ॥

તેમણે જ બ્રહ્માત્માઓને નિદ્રા આપીને આ ખેલ દેખાડ્યો છે. હકીકતમાં આ ખેલને કોણ જોઈ રહ્યું છે. અહીં તો ધામધણીના આદેશ સિવાય બીજું છે પણ કોણ ?

પાંણ તાં સુત્યૂં અરસમેં, તરે ધણી કદમ ।

જે રમે રમાડે રાંદમેં, બિઓ કોએ આએ રે હુકમ ॥ ૬ ॥

અમે બ્રહ્માત્માઓ તો પરમધામમાં ધામધણીના ચરણોમાં સૂતેલા છીએ. આ ખેલમાં જે ખેલી રહ્યા છે તે ધામધણીના હુકમ સિવાય બીજું કોણ હોઈ શકે છે ?

ધણી યા રાંદ બિયમેં, પડદો તો વજૂદ ।
પુઠ ડેઈ હકકે હી પસો, હેજો ન્હાએ કીં નાબૂદ ॥ ૭ ॥

આ ખેલમાં પ્રિયતમ ધણી અને અમારી વચ્ચે નશ્વર શરીર જ પડદો છે. તેથી ધામધણીને પીઠ આપીને હું આ નશ્વર જગતને જોઈ રહી છું. જેનું કોઈ અસ્તિત્વ જ નથી.

હિત હુકમ હિકડો હકજો, ઉનહીં હકજો ઈલમ ।
હુકમ ઈલમ યા રાંદ કે, પસો બેઠયું તરે કદમ ॥ ૮ ॥

અહીં સર્વત્ર એક ધામધણીનો જ હુકમ છે અને તેમનું જ જ્ઞાન છે. હું તેમના ચરણોમાં બેસીને આ ખેલમાં કાર્યરત તેમનો હુકમ અને જ્ઞાનને જોઈ રહી છું.

ચોએ ઈલમ કુંજ અંઈ, પટ પણ આયો અંઈ ।
અકલ આંજ અગરે, પસો ઉલટી યા સઈ ॥ ૯ ॥

હે ધણી ! આપનું તારતમ જ્ઞાન કહે છે કે, કૂંચી પણ આપની જ છે અને પડદો પણ આપનો જ છે. જુઓ ! ઊલટી કે સીધી બુદ્ધિ પણ તમારી જ અધિક છે.

હે રાંદ હુકમ ઈલમજી, પાંણ કે સુતડે ડિખારે ।
ખિલ્લણ બિય અરસજે, પાંણકે રાંદયું થોકારે ॥ ૧૦ ॥

તમે જ અમને હુકમ અને જ્ઞાનનો આ ખેલ સ્વપ્નમાં દેખાડ્યો છે. પરમધામમાં અમારી હાંસી કરવા માટે જ ધામધણી આપણને આ ખેલ બતાવી રહ્યા છે.

હિત બેઓ કોએ ન કિતઈ, સભ ડિસે હુકમ ઈલમ ।
જે ઉડે નાબૂદ હુકમેં, ત પસો બેઠયું તરે કદમ ॥ ૧૧ ॥

અહીં અન્ય કોઈ ક્યાંય નથી. સર્વત્ર ધામધણીનો આદેશ અને જ્ઞાન જ દેખાઈ રહ્યું છે. તમારા હુકમથી જ્યારે આ નાશવંત જગત (તન) ઊડી જશે ત્યારે અમે તમારા ચરણોમાં જ બેઠેલી હોઈશું.

ધણી દ્વાર ડિંનો અસાં હથમેં, બિઓ ઈલમ ડિનાઊં જાંણ ।
ત કીં સહું આડો પટ, કો ન ઉપટયું પાંણ ॥ ૧૨ ॥

હે ધણી ! તમે પરમધામના દરવાજા પણ અમારા હાથોમાં સોંપી દીધા છે અને પોતાની ઓળખાણ માટે તારતમ જ્ઞાન પણ આપ્યું છે. હવે હું આપની અને મારી વચ્ચેના આ પડદા (તન)ને શી રીતે સહન કરું ? તેને સ્વયં શા માટે ખોલી ન દઉં ?

જે રે હુકમ પટ ખોલિયાં, ત દ્રજાં ખુદીજે ગુને ।
નતાં કુંજ ડિંનાઊં હથ આસિક, સા માસૂક બિછોડો કીં સહે ॥ ૧૩ ॥

જો હું આપના હુકમ વગર જ પડદો ખોલી દઉં તો પોતાના અહંભાવના દોષથી ડરું છું. નહિ તો આપે આ અનુરાગિણીના હાથમાં કૂંચી આપી જ દીધી છે. તો પછી તે પોતાના પ્રિયતમનો વિયોગ શા માટે સહન કરે ?

જે હોયમ જરા ઈસક, ત ન પસાં ખુદી હુકમ ।

પણ હિક ન્હાએમ ઈસક, બિઓ પસાં આડો હુકમ ઈલમ ॥ ૧૪ ॥

જો મારામાં થોડો પણ પ્રેમ હોત તો હું આપના હુકમની તરફ શા માટે નજર કરું ? પરંતુ મારામાં એક પ્રેમ જ નથી. તેથી હું જ્ઞાન અને હુકમને બીજા અંતર (અંતરાય)ના રૂપે જોઉં છું.

ન તાં જે દર ઉપટિયાં, પસણ ધણી રેહેમાન ।

કીં ન્હારિયાં બાટ હુકમજી, ધણી ડિંની કુંજી પેહેયાન ॥ ૧૫ ॥

નહિ તો પરમકૃપાળુ ધણીનાં દર્શન માટે દરવાજો ખોલી નાખતી. જ્યારે ધામધણીએ મને તારતમ જ્ઞાન રૂપી કૂચી આપીને પોતાની ઓળખાણ કરાવી દીધી છે તો હવે તેમના હુકમની રાહ શા માટે જોઉં ?

સુકેમેં ડિયાં કીં દુબિયું, જે અચિમ જરા ઈસક ।

ત હુકમ ખુદી ન્હાએ ગુણો, પટ દમ ન રખે બેસક ॥ ૧૬ ॥

જો (મારામાં) જરા પણ પ્રેમ હોત તો હું સૂકા (પાણી વગરની સૂકી જગા)માં ડૂબકીઓ શી રીતે લગાવત. ત્યારે હુકમ અને અહંકારનો કોઈ દોષ રહી જાત નહિ. સાચે જ પ્રેમ ક્ષણ માટે પણ પડદો રહેવા દેતો નથી.

ઈસક મંગાં ત ગુણો, ખુદી પણ ગુનેગાર ।

હુકમ ઈલમજે ન્હારિયાં, ત આંઝિં બંધિસ બિંની પાર ॥ ૧૭ ॥

(હું) પ્રેમ માગું છું તો પણ દોષ લાગે છે. અહંકાર જ પોતે દોષ રૂપ છે. જો હું હુકમ અને જ્ઞાન તરફ નજર કરું છું તો બન્ને તરફથી બંધાઈ ચૂકી છું.

જે સઝિર કરે ન્હારિયાં, ત ખુદી મંગણ તરે હુકમ ।

ત દર ઉપટે પાંહિજો, ગડજાં કો ન ખસમ ॥ ૧૮ ॥

જ્યારે વિચાર કરીને વિવેકપૂર્વક નજર કરું છું તો મારો અહંકાર તથા માગણી બન્ને હુકમને આધીન છે. તો પછી દરવાજો ખોલીને પોતાના પ્રિયતમ ધણીને શા માટે ન મળું ?

ખુદી ગુણો હુકમેં, ઘુરાં કુછાં હુકમ ।

પટ લાહિયાં યા જે કરિયાં, સભ હુકમેં ચયો ઈલમ ॥ ૧૯ ॥

મારો અહંકાર રૂપી દોષ, માગણી તથા બોલી પણ આપના આદેશને આધીન છે. તો પછી પડદો દૂર કરું કે જે કાંઈ કરું તે સર્વ આપના હુકમથી જ થાય છે. તારતમજ્ઞાન મને આ પ્રકારની સમજણ આપે છે.

હિત ખુદી ન ગુણો કે સિર, દર ઉપટ યા ઢક ।

પસ પિરી યા રાંદ કે, આખર ઈ ચોએ ઈલમ હક ॥ ૨૦ ॥

અહીં (આ ખેલમાં) અહંભાવનો દોષ પણ કોઈના શિરે નથી. ભલા ! દરવાજો ખોલો કે બંધ રાખો, પોતાના ધણી પ્રત્યે જુઓ અથવા ખેલને જુઓ. ધામધણીનું તારતમ જ્ઞાન છેવટે તો આજ કહે છે. (એ બધું હુકમને આધીન છે.)

સભા ડિંનો દિલ મોમિનજે, જો મોમિન દિલ અરસ ।

પસ પાંણ પાંણિજે દિલમેં, દિલ મોમિન અરસ પરસ ॥ ૨૧ ॥

જે બ્રહ્માત્માઓનું હૃદય પરમધામ છે, તેમના હૃદયમાં ધામધણીએ બધું જ આપી દીધું છે. પોતે પોતાના હૃદયમાં છૂપું ડોકિયું કરીને જોશે તો માલૂમ પડશે કે બ્રહ્માત્માઓનાં હૃદય અને પરમધામ બન્ને પરસ્પર એક જ છે.

અરસ દિલ મોમિનજો, જે પસે અરસ મોમન ।

ચાહિએ કોઠિયાં હક અરસમેં, ત તો પેરો ન્હાએ એ તન ॥ ૨૨ ॥

બ્રહ્માત્માઓ પરમધામને જોવા ઈચ્છે તો, તેમનું હૃદય જ પરમધામ છે. જો ધામધણી તેમને પરમધામ બોલાવવા ઈચ્છે તો, તેમનું નશ્વર તન માનો છે જ નહિ.

મહામત યોએ હે મોમિનો, ધણિએ પૂરી કેઈ ખિલ્લ ।

પિરી પસો યા રાંદ કે, હક બેઠો અરસ તો દિલ ॥ ૨૩ ॥

મહામતિ કહે છે કે, હે બ્રહ્માત્માઓ ! ધામધણીએ અમારી પૂરી હાંસી કરી છે. તમે ભલે ખેલને જુઓ કે પોતાના પ્રિયતમને જુઓ, તેઓ તો તમારા હૃદય રૂપી ધામમાં બિરાજમાન છે.

પ્રકરણ ૧૧ ચોપાઈ ૪૯૩

હુકમની ઓળખાણ

તાડો કુંજી ના દર ઉપટણ, સમઝાએ ડિંની સભા તો ।

બેઠા આયો મું દિલમેં, જું જાણો તીં ગડજો ॥ ૧ ॥

હે ધણી ! કોઈ તાળું નથી, કૂચી પણ નથી અને દરવાજા ખોલવાના પણ નથી. આ બધી વાતો આપે સમજાવી દીધી છે. તમે પોતે મારા હૃદયમાં આવીને બિરાજમાન છો. હવે જેમ ઠીક લાગે તે પ્રમાણે મળો.

સેહેરગ સે ઓડડો, આડો પટ ન દ્વાર ।

ઉઘાડિએ અંખ સમઝજી, ડિસંદી ન ડિસે ભરતાર ॥ ૨ ॥

ધામધણી શ્વાસનળીથી પણ વધુ નજીક છે. તેમના અને આપણા વચ્ચે કોઈ પડદાનું અંતર નથી. (પડદો નથી) અને કોઈ દરવાજો પણ નથી. તેમણે સમજવાની દૃષ્ટિ ખોલી નાખી છે. તો પણ હું દેખતી હોવા છતાં, તેમનું દર્શન કરી શકતી નથી.

હુકમ ઈલમ ખેલ હિકડો, બ્યો કોએ ન કિતઈ દમ ।

હિત રૂહ ન કાંએ રૂહનજી, જે કીં થેયો સે સભા હુકમ ॥ ૩ ॥

શ્રી રાજજીનો હુકમ, જ્ઞાન એ બધું એક જ છે. તે સિવાય અહીં કશું જ નથી. અહીં કોઈ પણ આત્મા પરમધામથી નથી આવ્યો. જે કંઈ પણ બન્યું છે તે બધું શ્રી રાજજીના હુકમથી જ બન્યું છે.

પાંહિજ્યું સુરત્યું હુકમ, હી રાંદ ડેખારે હુકમ ।

રમે રાંદ મોહોરા હુકમેં, ડેખારે તરે કદમ ॥ ૪ ॥

આપણી સુરતાઓ આ આદેશથી જ છે અને તેમને (સુરતાઓને) ખેલ પણ આ જ દેખાડી રહ્યા

છે. આ આદેશને કારણે આપણી સુરતાઓ ખેલને લાયક બનીને ખેલ જોઈ રહી છે. અને આ જ આદેશ બ્રહ્માત્માઓને શ્રી રાજજીના ચરણોમાં બેસાડીને આ બધું દેખાડી રહ્યો છે.

જે અરવાએ અરસજી, સે સભ હકજી આમર ।

અસાં હુજત ગિડી અરસજી, અગ્યાં બેઠ્યું હક નજર ॥ ૫ ॥

પરમધામના બધા આત્માઓ શ્રી રાજજીના આદેશનું જ સ્વરૂપ છે. આપણે બધા બ્રહ્માત્માઓ પરમધામનો અધિકાર (દાવો) લઈને નાશવંત જગતમાં ખેલ જોઈ રહ્યા છીએ. હકીકતે આપણે બધા શ્રી રાજજીની નજર સમક્ષ (ચરણોમાં) જ બેઠા છીએ.

અરવા અસાંજી આમર, ગુણ અંગ ઈંદ્રી આમર ।

અસીં ડિસૂં સભ આમર કે, રાંદ ડિખારે પટ કર ॥ ૬ ॥

આપણી સુરતા તથા ગુણ, અંગ, ઈંદ્રિયો તમામ શ્રી રાજજીના આદેશથી જ છે. આપણે જે જોઈ રહ્યાં છીએ તે બધું શ્રી રાજજીનો જ આદેશ છે. તે અમારી વચ્ચે પડદો નાખીને આ બધું દેખાડી રહ્યા છે.

હિત અયે અરવા અરસજી, ત ઉડે ચૌડે તબક ।

હુકમેં નામ ધરાયો રૂહનજો, હે હુકમે કેયો સભ હક ॥ ૭ ॥

જો આ નાશવંત જગતમાં, પરમધામના આત્માઓ આવી જાય તો અહીંના ચૌદ લોક, ઊડી જશે. શ્રી રાજજીના આદેશે જ બ્રહ્માત્માઓના નામો વડે પોતાને વ્યક્ત કર્યા છે. એ આદેશ આ બધું કરી રહ્યો છે.

કૂડ ન અયે અરસમેં, રૂહ માધાં ન રહે કૂડ દમ ।

ન્યાચમ અંતર મંઝ બાહેર, કિત જરો ન રે હુકમ ॥ ૮ ॥

પરમધામમાં જૂઠ આવી શકતું જ નથી અને બ્રહ્માત્માઓ સમક્ષ ક્ષણભર માટે ટકી પણ નથી શકતું. મેં આ જગતને બહારથી કે અંદરથી બધી તરફથી જોયું. અહીં તો શ્રી રાજજીના આદેશ સિવાય લેશ માત્ર પણ (કંઈ જ) નથી.

ડિઠો ડિખાર્યો હુકમેં, અસીં થેયાં હુકમ ।

ન્યાએ ન થ્યો ન થીંદો, કીં ધારા હુકમ ખસમ ॥ ૯ ॥

આ આદેશથી અમે ખેલ જોયો છે અને એમણે આપણને આ ખેલ દેખાડ્યો છે. અમે પણ એ આદેશથી છીએ. શ્રીરાજજીના આદેશ વગર કશું છે જ નહિ, કશું હતું પણ નહિ અને કશું હશે પણ નહિ.

હુકમેં ડિખાર્યો હુકમકે, તે હુકમેં ડિઠો હુકમ ।

ભિસ્ત દોજખ થેઈ હુકમેં, આખર સુખ થેયો સભ દમ ॥ ૧૦ ॥

આ હુકમે જ આદેશ સ્વરૂપ આપણને આ ખેલ દેખાડ્યો છે. અને આદેશે જ આદેશને જોયો છે. મુક્તિ સ્થળ (બહિસ્ત) તથા નર્ક બન્ને આ હુકમને આધીન બન્યાં છે અને છેવટે તેના દ્વારા પ્રાણી માત્રને સુખ પ્રાપ્ત થશે.

નાલા રૂહે ફિરસ્તેજા, ધર્યા હક આમર ।

પુંના પાંહિજી નિસબતે, હુકમે પુજાયા ઉપટે દર ॥ ૧૧ ॥

આ હુકમે બ્રહ્માત્માઓ તથા ઈશ્વરીસૃષ્ટિનું નામ ધારણ કર્યું છે. આ હુકમે જ તેમને અખંડ (પરમધામ)ના દ્વાર ખોલીને પોતપોતાના સંબંધ પ્રમાણે ધામમાં પહોંચાડ્યા છે.

અસીં ઉથી બેઠાં અરસમેં, અસાં કે હુકમેં ડિંનોં યાદ ।

હુકમેં હુકમ ખેલ ડિખારિયો, હુકમેં હુકમ આયો સ્વાદ ॥ ૧૨ ॥

જ્યારે આ આદેશે આપણને યાદ કરાવ્યું ત્યારે આપણે પરમધામમાં જ જાગૃત થઈને બેસી ગયા. હકીકતમાં આદેશે જ આદેશને ખેલ દેખાડ્યો છે અને આદેશ વડે જ આદેશને ખેલનો સ્વાદ પ્રાપ્ત થયો છે.

હે બારીક ગાલ્યું હુકમ જ્યું, હુકમ થેયો સભમેં હક ।

અસીં અરસમેં સિર ગિંની કરે, કેયું ગાલ્યું બેસક ॥ ૧૩ ॥

આદેશની એ વાતો સૂક્ષ્મ છે. હકીકતે સર્વત્ર શ્રીરાજજીનો હુકમ છવાયેલો છે. અમે પરમધામમાં જાગૃત થઈને આ હુકમને પોતાના માથા પર ચઢાવીને ખેલની વાતો કરીશું.

અસાં અરસ ન છડ્યોં, ધારા થેયાંસી બેસક ।

રૂહે ન આયું રાંદમેં, અસાં ચઈ ગાલ મુતલક ॥ ૧૪ ॥

આપણે પરમધામને છોડ્યું પણ નથી અને આપણે નિઃસંદેહ પરમધામથી દૂર પણ થયા છીએ. આપણે બ્રહ્માત્માઓ માયાના ખેલમાં આવ્યા નથી. તેમ છતાં જાગૃત થઈને ચોક્કસપણે જ ખેલની વાતો કરીશું.

હે ભત સભે હુકમેં કેઈ, રાંદ ડેખારી ખિલવતમેં ઘર ।

ગાલ્યું ખિલવતજ્યું કેયું રાંદમેં, જો હક દિલ ગુઝાંદર ॥ ૧૫ ॥

આ સંપૂર્ણ કુશળતા આદેશની જ છે. તેણે આપણને પરમધામ-મૂલમિલાવામાં બેસાડીને આ ખેલ દેખાડ્યો છે. આપણે નાશવંત ખેલમાં પણ શ્રી રાજજીની સાથે થયેલી મૂલમિલાવાની ગૂઢ ચર્ચા પ્રગટ કરી છે.

ગાલ્યું સભે રાંદજ્યું, થીંદ્યું મય ખિલવત ।

થીંદા ખિલવતમેં સુખ ખેલજા, ગિડાં ખેલમેં સુખ નિસબત ॥ ૧૬ ॥

હવે પરમધામ-મૂલમિલાવામાં પણ નાશવંત ખેલની તમામ ચર્ચા થશે. જે રીતે ખેલમાં પરમધામના સુખોનો અનુભવ કર્યો છે, તેવી જ રીતે પરમધામમાં પણ ખેલનો અનુભવ મેળવવામાં આવશે.

અસાં ન છડ્યોં અરસકે, રાંદમેં પણ આયું ।

થેયો બિછોડો અરસમેં, રાંદમેં પણ ન આયું ॥ ૧૭ ॥

હકીકતમાં આપણે પરમધામ પણ છોડ્યું નથી અને આપણે આ ખેલમાં પણ આવ્યા. પરમધામમાં વિયોગ પણ થયો અને આપણે ખેલમાં પણ ન આવ્યા.

હે ભત્યું સભ હુકમેં, પરી પરી કારે ।

કારણ બાદ ઈસકજે, ડિંનાડિં બએ હંદ ડિખારે ॥ ૧૮ ॥

આ બધું આદેશની કુશળતા છે. જેણે ભાત ભાતનાં કાર્યો કર્યા છે. હકીકતે પ્રેમ-સંવાદને લીધે જ

આપણને બન્ને સ્થળોનાં સુખોનો અનુભવ કરાવ્યો છે.

પાતસાહી પાંહિજી, ડિખારી ભલી પર ।

કીં ચુઆં બડાઈ હકજી, મૂં ધણી બડો કાદર ॥ ૧૯ ॥

આ રીતે શ્રી રાજજીએ પોતાનું મહત્ત્વ સારી રીતે બતાવ્યું. હું તેમના મહત્ત્વને શી રીતે કહું ? મારા ધણી સર્વ રીતે સમર્થ છે.

મહામત ચોએ હે મોમિનો, પાંણ કે બિહારે તરે કદમ ।

ખિલ્લકંદા બડી અરસમેં, જા કેઈ હુકમ ઈલમ ॥ ૨૦ ॥

શ્રી મહામતિજી કહે છે કે, હે બ્રહ્માત્માઓ ! શ્રી રાજજીએ આપણને પોતાના ચરણોમાં જ બેસાડીને આ રીતે પોતાનો હુકમ અને જ્ઞાન દ્વારા પરમધામમાં આપણી ખૂબ જ હાંસી કરી છે.

પ્રકરણ ૧૨ ચોપાઈઓ ૫૧૩

હક હાદિ રૂંહોની સિફત (બડાઈ : વિશેષતા)

કાંધ રૂહ ભાઈયાં સિફત કરિયાં, તોહિજી હિત થિએ ન સિફત કિએકેઈ ।

સે ન્હાસ્યમ જડે બેબરો કરે, આંઊં ઉરઝી તેમેં રહી ॥ ૧ ॥

હે ધણી ! મારો આત્મા આપની પ્રશંસા કરવા ઈચ્છે છે. પરંતુ અહીં કોઈપણ રીતે આપની મહત્તા બતાવી શકાતી નથી. જ્યારે મેં આપનું નિરૂપણ કરી જોયું તો હું તેમાં જ ફસાઈ પડી.

હે દિલજી ગાલ કેસે કરિયાં, રૂહજી તૂં જાંણે ।

કુછણ ભેણી લાથિએ, કાંધ ચઓ સે ચુઆં હાંણે ॥ ૨ ॥

મારા હૃદયની એ વાતો હું કોને કહું ? તમે જ મારા આત્માને જાણો છો. હવે તો કહેવા માટેનું પણ કોઈ સ્થાન રાખ્યું નથી. હે ધણી ! હવે તમે જેવું કહેશો, હું તેવું જ કરીશ.

ઉતાઈયાં આલમમેં, મૂં જેડી કેઈ ન કાંએ ।

અજાં તરસે મૂં જિંદુઓ, હે કેહી પર તોહિજી આએ ॥ ૩ ॥

તમે, અમને બ્રહ્માત્માઓને જગતના ખેલમાં મોકલ્યા અને તેમાં મને જેવું મહત્ત્વ આપ્યું તેવું અન્ય કોઈને આપ્યું નથી. તેમ છતાં મારો જીવ હજુ પણ વ્યાકુળ છે. આ આપની કેવી રીત છે ?

પાંણ જેડ્યું ડિંને દાતડ્યું સે ડિઠ્યું મૂં નજર ।

અજાં મંગાઈએ મૂં હથાં, મૂં કાંધ એહેડો કાદર ॥ ૪ ॥

તમે મને જેટલી સંપત્તિ આપી છે. તેને મેં મારી પોતાની આંખો વડે જોઈ છે. તમે મારા ધણી એટલા સમર્થ છો તેમ છતાં પણ મારી પાસે મગાવો છો.

જે બડ્યું કેઈએ હિન રાંદમેં, તિંની જ્યૂં કે કોડી સિફતૂં કન ।

સે બડા મંગન ખાક પેરનજી, અસાં અરસ રૂહન ॥ ૫ ॥

આપે આ ખેલમાં જેને મહાન બનાવ્યા છે તે (ત્રિદેવો)ની કરોડો રીતે પ્રશંસા થાય છે. તેઓ મહાન (વિભૂતિઓ) પણ આપણા પરમધામના બ્રહ્માત્માઓની ચરણરજ માંગે છે.

સિરદાર તે રૂહન મેં, મૂંકે કેઈએ કાંધ ।
બડી બડાઈ ડિંનિએ, અચી મય હિન રાંદ ॥ ૬ ॥

હે ધણી ! તમે મને એ બ્રહ્માત્માઓમાં અગ્રણી બનાવી છે. આ ખેલમાં આવીને (મોકલીને) પણ આપે મને વિશેષ મહત્ત્વ આપ્યું છે.

હે જે બડ્યૂં કેઈએ હિન આલમમેં, હિનજ્યૂં સિફતૂં તિંની ન પુજન ।
સે બડા બડ્યૂં સિફતૂં કરીન, પુજે ન ખાક મોમન ॥ ૭ ॥

આ જગતમાં તમે જેને મહાન બનાવ્યા છે, તેમની પણ કોઈ પ્રશંસા કરી શકતા નથી. તે મહાન લોકોની ભારે પ્રશંસા થાય છે પરંતુ તેઓ પણ બ્રહ્માત્માઓની ચરણરજ પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી.

તેમેં બડી મૂંકે કેઈ, મૂંજી સિફત ન થિએ મય રાંદ ।
જે એ સિફત ન પુજે, ત સિફત તોહિજી કરિયાં કીં કાંધ ॥ ૮ ॥

એવા બ્રહ્માત્માઓમાં આપે મને મહત્ત્વ આપ્યું છે. આ નાશવંત જગતમાં મારી પ્રશંસા થઈ શકતી નથી. જ્યારે મારી પણ પ્રશંસા નથી થઈ શકતી તો હે ધણી ! હું આપની પ્રશંસા શી રીતે કરું ?

જા ન્હાએ અકલ હિન આલમમેં, સા ડિંનિએ મૂંકે મત ।
જેસે આંઊં સભ સમઝી, કાયમ આલમ સિફત ॥ ૯ ॥

જે બુદ્ધિ આ જગતમાં નથી, તે જાગૃત બુદ્ધિ આપે મને આપી છે. તેના વડે હું આ જગતમાં પણ અખંડ પરમધામનું મહત્ત્વ સમજી શકી છું.

ગાલ આંજી જાણૂં અસીં, જે ડિંન્યૂં અસાં કે ઈલમ ।
કાંધ હિત ન ભેણી કુછણ, ગાલ્યૂં ધરેં થીંદ્યૂં ખસમ ॥ ૧૦ ॥

આપે અમને જે (તારતમ) જ્ઞાન આપ્યું છે તેનાથી અમે આપની વાતો જાણીએ છીએ. હે ધણી ! હવે અહીં કહેવા માટે પણ કોઈ સ્થાન રહ્યું નથી. હવે તમામ વાતો પરમધામમાં જ થશે.

મહામત યોએ મૂં ધણી, મૂંકે બડી ડેખારઈ રાંદ ।
કર મૂંસે મિઠ્યૂં ગાલિયૂં, મૂંજા મિઠડા મિયાં કાંધ ॥ ૧૧ ॥

શ્રી મહામતિજી કહે છે, હે મારા ધણી ! આપે મને મહાન ખેલ દેખાડ્યો છે. હે મારા મીઠડા પ્રિયતમ ! હવે તો મારી સાથે મીઠી વાતો કરો !

પ્રકરણ ૧૩ ચોપાઈ ૫૨૪

॥ શ્રી સિંધીવાણી સંપૂર્ણ ॥

(ત્રણ પ્રકરણનું સિંધી ભાષામાંથી હિન્દીમાં ભાષાંતર કર્યું છે.)

આશિકના ગુના

સુનો રૂહેં અરસકી, જો અપની બીતક ।
જો હમસે લટી ભઈ, એસી કરે ન કોઈ મુતલક ॥ ૧ ॥

હે પરમધામના આત્માઓ ! આપણા પોતાના વૃતાંતને સાંભળો. આપણા વડે જેવું વિપરીત કાર્ય થયું છે, ચોક્કસપણે તેવું કોઈનાથી થયું નથી.

કહું તિનકા બેવરા, સુનિયો કાંનોં દોએ ।
એ દેખ્યા મેં સહૂર કર, તુમ ભી સહૂર કીજો સોએ ॥ ૨ ॥

હું તેનું વિવરણ કરું છું. તમે બન્ને કાનથી સાંભળો. તેના પર મેં વિચારપૂર્વક જોયું છે. તમે પણ તેના પર વિચાર કરો.

પીછે જો દિલમેં આવે સાથ કે, આપન કરેંગે સોએ ।
ભૂલી રોવે તેહેકીક, ગએ હાથ પટકતે રોએ ॥ ૩ ॥

પાછળથી બધા સુંદરસાથના હૃદયમાં જે વાત આવશે તેને અનુરૂપ આપણે કાર્ય કરશું. જેણે ભૂલ કરી હશે તે ચોક્કસ હાથ પછાડીને રડશે.

તિસવાસ્તે ક્યોં ભૂલિએ, હાથ આએ અવસર ।
જો પીછે જાએ પછતાવના, ક્યોં આગે દેખ ન ચલેં નજર ॥ ૪ ॥

તેથી હાથમાં આવેલા સુંદર અવસરને શા માટે ભૂલીએ. જો પાછળથી પસ્તાવું પડે તો પ્રથમથી જ આંખો ખોલીને કેમ ના ચાલીએ ?

અપની ગિરો આસિક, કહાવત હેં મિને ઈન ।
ચલના દેખ હકત હોં, એ અકલ દઈ તુમેં કિન ॥ ૫ ॥

આ નાશવંત જગતમાં આપણો બ્રહ્માત્માઓનો સમુદાય પ્રેમી (આશિક) કહેવાય છે. પરંતુ આપણા વ્યવહારને જોઈને હું કહું છું કે આ બુદ્ધિ તમને કોણે આપી છે ?

લેની હકીકત હક્કી, ઔર દેની ઈન લોકન ।
આસિકકો એ ઉલટી, જો કરત હેં આપન ॥ ૬ ॥

આપણા ધામધણીનાં સાચાં સુખો લઈને, નશ્વર જગતના લોકોને કહેજો, આ ઊલટું કાર્ય પ્રેમિકાઓનું નથી. જે અમે કરી રહી છે.

મીઠા ગુઝ માસૂકકા, કાહું આસિક કહે ન કોએ ।
પડોસી ભી ના સુને, યોં આસિક છિપી રોએ ॥ ૭ ॥

પ્રેમી આત્માઓ પોતાના પ્રિયતમ ધણીની ગુપ્ત મધુર વાતો કોઈને કહેતા નથી. એટલું જ નહિ તે પડોશી પણ ન સાંભળે એ રીતે છુપાઈને રહે છે.

આસિક કહિએ તિનકોં, જો હક પર હોએ કુરબાન ।
સૌ ભાંતેં માસૂકકે, સુખ ગુઝ લેવે સુભાન ॥ ૮ ॥

પ્રેમી આત્માઓ એમને જ કહેવામાં આવે છે જે પોતાના પ્રિયતમ ધણી પર સમર્પિત થઈ જાય છે અને સેંકડો પદ્ધતિથી પોતાના ધણીનું ગુપ્ત સુખ પ્રાપ્ત કરે છે.

જો પડે કસાલા કોટક, પર કહે ન કિનકો દુખ ।
કિસીસોં ના બોલહીં, છિપાવે હકકે સુખ ॥ ૯ ॥

કરોડો મુશ્કેલીઓ કેમ ન આવે, (પરંતુ) તે પોતાનું દુઃખ કોઈને પણ કહેતા નથી. તે પોતાના પ્રિયતમ ધણીનું સુખ પણ કોઈને કહેતા નથી, પરંતુ છુપાવી રાખે છે.

ગુઝ સુખ લેવે હકકે, રહે સોહોબત મોમિન ।

અપના ગુઝ માસૂકકા, કબૂં કહેં ન આગે કિન ॥ ૧૦ ॥

તે બ્રહ્માત્માઓની સાથે રહેવા છતાં પણ પોતાના પ્રિયતમનું એકાન્ત સુખ મેળવે છે તથા પોતાના ધણીની ગુપ્ત વાતો કોઈને પણ કહેતા નથી.

તિન આગે ભી ના કહે, જો હકકે ખબરદાર ।

પર કહા કહૂં મેં તિનકોં, જો બાહેર કરે પુકાર ॥ ૧૧ ॥

તે આ ગુપ્ત વાતોને આત્માઓ સમક્ષ પણ કહેતા નથી, જે ધામધણી પ્રત્યે સાવચેત છે, પરંતુ હું તે આત્માઓ વિશે શું કહું જે બહાર જઈને (બીજાઓ સમક્ષ) એવી વાતો પ્રગટ કરે છે ?

હક બોલાવેં સરત પર, આપન રેહેને યાહેં ઈત ।

લેવેં ગુઝ માસૂકકા, કહેં દુનિયાંકોં હકીકત ॥ ૧૨ ॥

ધામધણી પોતાનાં વચનોને અનુરૂપ આપણને પરમધામ બોલાવી રહ્યા છે, પરંતુ આપણે આ ખેલમાં રહેવા ઈચ્છીએ છીએ. એટલું જ નહિ, પોતાના પ્રિયતમ ધણીની ખાનગી વાતો લઈને, દુનિયાને સંભળાવવા ઈચ્છે છે.

ઐસી આસિક કબૂં ના કરે, પીછે રહે બુલાવતે હક ।

દુખ કુફરમેં પડકે, સુખ બકા છોડે ઈસક ॥ ૧૩ ॥

પ્રેમી આત્માઓ ક્યારેય પણ એવી ભૂલ કરતા નથી કે પ્રિયતમ ધણી બોલાવે અને તે ન જાય તથા આ જગતનાં નાશવંત દુઃખોમાં પડીને પરમધામનાં અખંડ સુખો તથા શાશ્વત પ્રેમને છોડી દે (તેવી ભૂલ પણ કરતા નથી).

પ્યારે જિનકોં માસૂક, તિનકે પ્યારે લગેં બચન ।

સો કબૂં ન કેહેવે ઔર કો, માસૂક પ્યારા જિન ॥ ૧૪ ॥

જે આત્માઓને પોતાનો ધણી વહાલો લાગે છે, તેમને, તેમના (ધણીના) વચનો પણ વહાલાં લાગે છે. તેઓ પોતાના પ્રિયતમની વાતો બીજા કોઈને કરતી નથી.

આસિક કબૂં ના કરે, ઐસી ઉલટી બાત ।

કેહેને સુખ લોકન કો, પાએ બિછોહા હક જાત ॥ ૧૫ ॥

પ્રેમી આત્માઓ એવી વિપરીત વાતો ક્યારેય પણ કરતા નથી. જેથી પોતાના ધણીથી વિયોગી બનીને (છૂટી પડીને) બીજા લોકોને તેમની ગુપ્ત વાતો કરતા ફરે.

આસિક ગુઝ માસૂકકા, સો લેવત હેં રોએ રોએ ।

ઐસી ઉલટી અકલ આસિકકી, સુખ કેહે ઔરોં કોં સોએ ॥ ૧૬ ॥

પ્રેમી આત્માઓ તો પોતાના પ્રિયતમના સુખો રડી રડીને મેળવે છે, પરંતુ આપણા જેવા આત્માઓની બુદ્ધિ એવી ઊલટી બની ગઈ છે કે આપણે આપણા ધણીનાં સુખ બીજાઓને કહેતાં ફરીએ છીએ.

એ નિપટ બાતેં રિજાલિયાં, સો આપન કરી દિલ ધર ।

જૈસી હુઈ હમસે ખેલમેં, તૈસી હુઈ ન કિનકે સિર ॥ ૧૭ ॥

ચોક્કસપણે જ એ વાતો ઉચિત નથી જે આપણે હૃદયપૂર્વક કરી છે. આ નાશવંત ખેલમાં આપણા વડે જેવી ભૂલ થઈ છે તેવી બીજા કોઈના વડે પણ થઈ નથી.

આસિક કહાવેં આપકોં, ફેરેં બોલાવના ભરતાર ।

જાએ ન બોલાઈ ખસમકી, સો ઔરત બેઈતબાર ॥ ૧૮ ॥

પોતાને પ્રિયતમા કહેવડાવવું અને પોતાના પ્રિયતમ ધણીના આમંત્રણનો અસ્વીકાર કરવો ઉચિત નથી. જે સ્ત્રી પોતાના પતિના બોલાવ્યા છતાં જતી નથી તે વિશ્વાસ પાત્ર કહેવાતી નથી.

ગુઝ માસૂકકા આસિક, સો કેહેના ન કાસોં હોએ ।

જો કે પડેં કસાલેં, તો બાહેર માહેં રોએ ॥ ૧૯ ॥

પ્રેમી આત્માઓ પોતાના ધણીની ગુપ્ત વાતો કોઈને પણ કરતા નથી. કરોડો કષ્ટ કેમ ન આવી પડે, તે તો મનમાં ને મનમાં રડતા રહે છે.

એક તો ગુઝ જાહેર કિયા, ઔર ગૈયાં ન બોલાવતે સોએ ।

ઐસી એક ભી કોઈ ના કરે, સો આપન કરી દોએ ॥ ૨૦ ॥

પરંતુ આપણે, એક તો પોતાના ધણીની ગુપ્ત વાતો પ્રગટ કરી, બીજું તેમના બોલાવવા છતાં તેમની પાસે ના ગયા. આવા પ્રકારની એક પણ ભૂલ કોઈ કરતું નથી. જેવી આપણે બબ્બે કરી છે.

રૂહોં કો ઐસી ન ચાહિએ, અરસકી કહાવે હમ ।

સહૂર કરકે દેખિયા, તો હમ કિયા બડા જુલમ ॥ ૨૧ ॥

બ્રહ્માત્માઓએ એવું કરવું જોઈએ નહિ. કેમ કે આપણે પરમધામના આત્માઓ કહેવાઈએ છીએ. વિચાર પૂર્વક જોઈએ તો આપણે ઘણો મોટો અપરાધ કર્યો છે.

હમ કહેં જૂઠી દુનિયાં, તિનમેં ઐસી કરે ન કોએ ।

જો ઉલટી હમ સાંચોંસે ભઈ, ઐસી જૂઠોંસે ના હોએ ॥ ૨૨ ॥

જે દુનિયાને આપણે જૂઠી કહીએ છીએ, તેમાં પણ આવું કોઈ કરતું નથી. આપણે સત્ય બોલનારા બ્રહ્માત્માઓ વડે જે ભૂલ થઈ છે એવી તો આ નાશવંત દુનિયા દ્વારા પણ થતી નથી.

મેં દેખ તકસીર અપની, પેહેલેં દેખ ડરી એક બાર ।

દેખ ડરી સામી હક, તબ મેં કિયા પુકાર ॥ ૨૩ ॥

હું પોતાની ભૂલને જોઈને પ્રથમ, એકવાર તો ડરી ગઈ. જ્યારે ધામધણીના હુકમને સન્મુખ જોયો ત્યારે મેં ભયભીત થઈને આ પોકાર પાડ્યો છે.

મેં દેખે ગુનાહ અપને, હક કે દેખે એહેસાન ।

ઉમર ગઈ પુકારતે, બીચ હલાકી જહાન ॥ ૨૪ ॥

મેં મારી ભૂલ જોઈ અને ધામધણીના ઉપકારો પણ જોયા. આ જૂઠી દુનિયામાં આ રીતે પોકાર કરતાં કરતાં મારું આયુષ્ય જ વ્યતીત થઈ ગયું છે.

કબહૂં કિનહૂં ના કિએ, એસે કામ અધમ ।
દેખ ગુનાહ અપને, ફેર કિએ જુલમ ॥ ૨૫ ॥

આવું અધમ કાર્ય ક્યારેય કોઈએ પણ નથી કર્યું. પરંતુ હું પોતાની ભૂલોને જોઈને પણ વારંવાર અપરાધ કરતી રહી.

સ્યાની જોરૂ ક્યોં કરે, જાન કે ગુનાહ એ ।
ખાવંદ જાને ત્યોં કરેં, હુઆ સબ હુકમ કે ॥ ૨૬ ॥

સમજદાર સ્ત્રી જાણી જોઈને આવી ભૂલો કરતી નથી. તે તો પોતાના ધણીના આદેશને આધીન થઈને, તેઓ જેવું કહે છે તેવું જ કરે છે.

જો ફેર દેખેં આપન, તો એ હુઈ હાથ ધની ।
ઔર કિસીકા ના ચલે, જો કોઈ કરે સ્યાનપ ધની ॥ ૨૭ ॥

આ રીતે હું ફરીથી પોતાની તરફ નજર કરું છું તો લાગે છે કે, આ બધું ધામધણીના હાથમાં છે. અહીં કોઈનું પણ કશું જ ચાલતું નથી. ભલેને તે ગમે તેટલી ચતુરાઈ કેમ ન દેખાડે.

મેં દેખ્યા ઈલમ હકકા, તો એ સબ હુકમ કે ખ્યાલ ।
ઔર ના કોઈ કહૂં, બિના હુકમ નૂરજમાલ ॥ ૨૮ ॥

જ્યારે મેં ધામધણીના તારતમજાન વડે જોયું તો ખબર પડી કે, આ બધું શ્રી રાજજીના હુકમના કારણથી જ બની રહ્યું છે. અહીં ધામધણીના હુકમ સિવાય બીજું કંઈ પણ નથી.

એ ગુનાહ દેખે અપને, જબ દેખ્યા દિલ ધર ।
એ ભી ગુનાહ ખુદીય કા, જબ ફેર દેખ્યા સહૂર કર ॥ ૨૯ ॥

જ્યારે મેં હૃદયપૂર્વક વિચાર કર્યો તો મને પોતાનો જ દોષ દેખાયો. જ્યારે મેં ફરીથી વિચાર કર્યો તો માલૂમ પડ્યું કે આ દોષ પણ અહંકારનો જ છે.

ગુન્હે ભી અપને તબ દેખે, જબ મેં હુઈ હુસિયાર ।
દેખી હુસિયારી એ ભી ખુદી, ડરી હુઈ ખબરદાર ॥ ૩૦ ॥

જ્યારે હું સાવધાન બની ગઈ ત્યારે મને મારા દોષ દેખાયા. જ્યારે મેં મારી ચતુરાઈ જોઈ તો ત્યાં પણ અહંભાવ જ દેખાયો, તેથી હું ડરીને સાવચેત બની ગઈ.

ગુન્હે કિએ અજાનમેં, ગુન્હે દેખે સો ભી અજાન ।
દમ ન લે બીચ હુકમેં, જબ હકેં પૂરી દૈ પેહેયાન ॥ ૩૧ ॥

મેં જે ભૂલો કરી છે, તે પણ અજ્ઞાન અવસ્થામાં જ કરી છે અને તેને જોઈ પણ અજ્ઞાન અવસ્થામાં જ. જ્યારે ધામધણીએ મને પૂર્ણ ઓળખાણ કરાવી ત્યારે ખબર પડી કે, તેમના હુકમ વગર એક શ્વાસ પણ લઈ શકાતો નથી.

પેહેયાન લઈ સો ભી ખુદી, મેં ન્યારી હુઈ તિનસેં ।
ન્યારી હોત સો ભી ખુદી, એ ખુદી નિકલત નાહીં મેં ॥ ૩૨ ॥

મને ઓળખાણ થઈ છે તેમાં પણ અહંકાર ડોકાય છે. તેથી હું તેનાથી પણ અલગ થઈ ગઈ. જો

હું અલગ થઈ જાઉં છું તો તેમાં પણ અહંભાવ જ આવી જાય છે. આ રીતે આ અહંભાવ કોઈપણ પ્રકારે દૂર થતો જ નથી.

મહામત કહે એ મોમિનો, કોઈ નાહીં હક બિગર ।

લાખ બેર મેં દેખિયા, ફેર ફેર સહૂર કર ॥ ૩૩ ॥

શ્રી મહામતિજી કહે છે, હે બ્રહ્માત્માઓ ! ધામધણી સિવાય બીજું કંઈ છે જ નહિ. મેં વારંવાર વિચાર કરીને, લાખો વાર જોઈ લીધું છે.

પ્રકરણ ૧૪ ચોપાઈઓ ૫૫૭

અહંકારની ઓળખાણ

મેં લાખોં વિધ દેખિયા, કહૂં ખુદી ક્યોંએ ન જાએ ।

એ ક્યોં જાવે પેડસે, જો દૂજી હકેં દે દેખાએ ॥ ૧ ॥

મેં લાખો પ્રકારે પ્રયત્ન કરીને જોયું પરંતુ આ અહંકાર કોઈ પણ રીતે દૂર થતો નથી. હકીકતમાં તે શી રીતે નિર્મૂળ થાય જ્યારે શ્રી રાજજીએ જ તેને દ્વૈત (પોતાનાથી ભિન્ન) સ્વરૂપે દેખાડ્યો છે.

જો મેં માંગોં ઇસકકોં, તો ઇત ભી આપ દેખાએ ।

એ ભી ખુદી દેખી, જબ ઇલમેં દે સમજાએ ॥ ૨ ॥

જો હું પ્રેમની માંગણી કરું છું તો તેમાં પણ આ જ અહંભાવ દેખાય છે. જ્યારે મને તારતમ જ્ઞાન વડે સ્પષ્ટ ઓળખાણ થઈ ત્યારે ખબર પડી કે, પ્રેમ માંગવામાં પણ અહંભાવ જ છુપાયેલો છે.

હક પેહેયાન કિનકોં હુઈ, ઇત દૂસરા કૌન કેહેલાએ ।

એસી કાઠી બારીકી ખુદિયાં, હક ભી પેહેયાન કરાએ ॥ ૩ ॥

આ નાશવંત જગતમાં અક્ષરાતીત પરમાત્માની ઓળખાણ કોને થઈ છે ? અહીં તેમના સિવાય બીજું છે પણ કોણ ? અહંકારની આ સૂક્ષ્મતાને દૂર કરવાથી જ શ્રીરાજજીની ઓળખાણ થાય છે.

તન તો અપને અરસમેં, સો તો સોએ નીંદમેં ।

જાગત હેં એક ખાવંદ, એ નીંદ દઈ જિનને ॥ ૪ ॥

આપણું મૂળ તન (પરઆત્મા) તો પરમધામમાં નિદ્રામાં સૂતેલું છે. ત્યાં તો એક ધામધણી જ જાગૃત છે. જેમણે આ નિદ્રા આપી છે.

દે કર નીંદ રૂહનકો, ખેલ દેખાવત નજર ।

તો એ ખેલ કૌન દેખત, કોઈ હે બિન હુકમ કાદર ॥ ૫ ॥

પોતાની અંગનાઓને ભ્રમની નિદ્રામાં નાખીને ધામધણી પોતાની નજર સામે તેમને આ ખેલ દેખાડે છે. હકીકતે આ ખેલ કોણ જોઈ રહ્યું છે, સમર્થ ધણીના હુકમ સિવાય અહીં અન્ય કોઈ છે ?

આપન સોએ હે અરસમેં, તલે હક કદમ ।

એ જો ખેલ ખેલાવે ખેલમેં, કોઈ હે બિન હક હુકમ ॥ ૬ ॥

આપણે તો પરમધામમાં ધામધણીનાં ચરણોમાં સૂતેલાં છીએ. પરંતુ જે આ સંસારના ખેલમાં વિભિન્ન પ્રકારના ખેલ બતાવી રહ્યા છે શું તે શ્રી રાજજીના હુકમ સિવાય બીજું કોઈ હોઈ શકે ?

ઈતલુકમ એક હક્કા, ઔર હકૈ કા ઈલમ ।

હુકમ ઈલમ યા ખેલ કો, દેખો સોઈયાં તલે કદમ ॥ ૭ ॥

અહીં તો એક શ્રી રાજજીનો હુકમ છે અને બીજું તેમનું જ્ઞાન છે. આપણે તેમના ચરણોમાં સૂતેલાં આ ખેલમાં કાર્યરત, તેમના હુકમ અને જ્ઞાનને જોઈ રહ્યાં છીએ.

કહે ઈલમ તુમહીં પટ, તુમહીં કુંજ પટ કી ।

કુલ અકલ દૈ તુમકોં, દેખો ઉલટી યા સીધી ॥ ૮ ॥

તારતમ જ્ઞાન એમ કહે છે કે, તમે જ પડદો છો અને તમે જ તેની ચાવી છો. જાગૃત બુદ્ધિનું જ્ઞાન પણ તમને જ આપ્યું છે. એને તમે સીધી રીતે જુઓ કે ઊલટી રીતે.

બીચ ખેલ ઔર ખાવંદ, પટ તુમારા વજૂદ ।

પીઠ દે હક્કોં એ દેખત, જો ના કછૂ હૈ નાબૂદ ॥ ૯ ॥

આ નાશવંત ખેલ અને શ્રી રાજજી વચ્ચે તમારું શરીર જ આવરણ સ્વરૂપ છે. તેથી તમે શ્રી રાજજીને પીઠ આપીને નાશવંત જગતને જોઈ રહ્યાં છો. જેનું કોઈ અસ્તિત્વ જ નથી.

એ ખેલ હુકમ ઈલમકા, હમં નીંદમેં દેખાવત ।

કરને હાંસી અરસમેં, ખેલમેં ભુલાવત ॥ ૧૦ ॥

આ ખેલ તો આદેશ અને જ્ઞાનનો છે. (ધામધણીના હુકમથી ઉત્પન્ન થયો છે અને તેમના જ્ઞાન વડે જાણી શકાય છે.) પોતે ધામધણી આપણને તે નિદ્રામાં દેખાડી રહ્યા છે. પરમધામમાં આપણી હાંસી કરવા માટે જ તેઓ આપણને આ ખેલમાં ભુલાવી રહ્યા છે. (ઓતપ્રોત કરી રહ્યા છે)

ઈત દૂસરા કોઈ કહૂં નહીં, સબ દેખ્યા હુકમ ઈલમ ।

જો એ ઉડે નાબૂદ હુકમેં, તો દેખો બૈઠે આગે ખસમ ॥ ૧૧ ॥

અહીં બીજું કશું પણ નથી. સર્વત્ર હુકમ અને જ્ઞાન જ દેખાય છે. જ્યારે શ્રી રાજજીના આદેશથી આ નાશવંત જગત ઊડી જશે ત્યારે આપણે પોતાને આપણા ધણીના સન્મુખ બેઠેલી જોઈશું.

હકેં દાર દિયા હાથ અપને, ઔર દૈ ઈલમ પૂરી પેહેચાન ।

તો ક્યોં સહેં આડા પટ, ક્યોં ન ખોલેં દાર સુભાન ॥ ૧૨ ॥

ધામધણીએ આપણા બ્રહ્માત્માઓના હાથમાં પરમધામના દરવાજાની કૂચી સોંપી છે અને તારતમ જ્ઞાન આપીને તેની પૂર્ણ ઓળખાણ કરાવી છે. તો પછી આપણે આ આવરણને શા માટે સહન કરીએ ? અને પરમધામના દરવાજા શા માટે ના ખોલીએ ?

જો પટ ખોલૂં હુકમ બિના, લગત ખુદી ગુન્હે ડર ।

નાતો હાથ કુંજ દૈ આસિકકે, હક બિછોહા સહેં ક્યોં કર ॥ ૧૩ ॥

જો હું શ્રીરાજજીના હુકમ વગર ધામના દરવાજા ખોલી નાખું તો મને અહંકારના દોષનો ડર લાગે છે. નહિ તો મારા જેવી પ્રેમી આત્માના હાથમાં જ્યારે તારતમ જ્ઞાન રૂપી ચાવી આપી રાખી છે, તો આપણે ધામધણીનો વિયોગ શા માટે સહન કરીએ ?

જો હોએ મુઝપેં ઈસક, તો દેખોં ન ખુદી હુકમ ।

એક નાહીં મોપેં ઈસક, તો આડા દેખોં હુકમ ઈલમ ॥ ૧૪ ॥

જો મારામાં પ્રેમ હોત તો હું અહંકાર તથા હુકમનો પણ ડર રાખતી ન હોત. પરંતુ મારામાં

ધામધણી પ્રત્યે પ્રેમ જ નથી. તેથી હું પોતાના સામે હુકમ અને જ્ઞાનને અંતરાય રૂપે જોઉં છું.

નાતો દ્વાર ખોલકે, આગે દેખેન અરસ રેહેમાન ।

ઈત ક્યોં દેખોં રાહ હુકમકી, હકેં દે કુંજ પેહેયાન ॥ ૧૫ ॥

નહિ તો પરમધામના દરવાજા ખોલીને આપણે ધામધણીનાં દર્શન કેમ કરી નથી લેતા. જ્યારે ધામધણીએ તારતમજ્ઞાન રૂપી ચાવી આપીને પોતાની ઓળખાણ કરાવી છે તો (પછી) તેમના હુકમની રાહ શા માટે જોઉં ?

ગોતે ન ખાંઊં બિના જલ, જો આવે ઈસક ।

તો હુકમ ખુદી ના કછૂ ગુના, પટ દમ ન રખે બેસક ॥ ૧૬ ॥

જો મારામાં પ્રેમ જાગૃત થઈ ગયો હોત તો હું પાણી વગર (ના કૂવામાં) ગોથાં ખાતી ન હોત. તેના પછી મને હુકમ અને અભિમાનનો પણ દોષ લાગત નહિ. ત્યારે ચોક્કસપણે જ આત્મા, ધામધણી અને આપણી વચ્ચે ક્ષણભર માટે પણ આવરણ રહેવા દેત નહિ.

ઈસક માંગૂં તો ભી ગુના, ઔર ખુદી એ ભી ગુનાહ હોએ ।

જો દેખોં હુકમ ઈલમકોં, મોહે બાંધ લૈ વિધ દોએ ॥ ૧૭ ॥

જો હું ધણીનો પ્રેમ માગું છું તો પણ અપરાધ થઈ જાય છે. મારામાં રહેલો અહંકાર પણ દોષ સ્વરૂપ છે. જ્યારે હું ધામધણીના હુકમ અને જ્ઞાન તરફ જોઉં છું તો મને સમજાય છે કે ધામધણીએ મને બન્ને રીતે બાંધી રાખી છે.

એ દેખોં સહૂર ખુદી માંગના, એ દોઊ તલેં હુકમ ।

તો ખોલ દરવાજા અપના, ક્યોં ન મિલોં અપને ખસમ ॥ ૧૮ ॥

વિચાર પૂર્વક જોતાં અહંકાર અને પ્રેમની માગણી બન્ને જ ધામધણીના હુકમને આધીન છે. તો પછી પરમધામના દરવાજા ખોલીને પોતાના ધણી સાથે શા માટે ન મળી લેવાય ?

ખુદી ગુનાહ સબ હુકમેં, માંગૂં બોલૂં સબ હુકમ ।

પટ બોલૂં યા જો કરૂં, સબ હુકમ કહે ઈલમ ॥ ૧૯ ॥

અહંકારનો દોષ પણ હુકમને આધીન છે અને પ્રેમની માગણી પણ તેમને આધીન છે. તેથી હવે હું આવરણને દૂર કરું કે બીજું કંઈ પણ કરું એ બધું ધામધણીનો આદેશ જ છે. આ તારતમ જ્ઞાન મને આ રીતે સમજાવે છે.

ઈત ખુદી ન ગુનાહ કિન સિર, યા ઢાંપ ખોલ તેરે હાથ ।

દેખ ખાવંદ યા ખેલકોં, હુકમ ઈલમ તેરે સાથ ॥ ૨૦ ॥

અહીં કોઈના પણ શિર પર અહંકાર કે દોષ નથી. તેથી પાર (પરમધામ)ના દરવાજા ખોલવા અથવા બંધ કરવા એ બધું તારા હાથમાં છે. હે આત્મા ! હવે તું પોતાના ધણીને જો અથવા આ ખેલને જો. તેમનો હુકમ તથા તેમનું જ્ઞાન બન્ને તારી સાથે છે.

સબ મોમિનોંકોં સૌપિયા, કહ્યા મોમિન દિલ અરસ ।

દેખ આપ દિલ બિયારકે, દિલ મોમિન અરસ પરસ ॥ ૨૧ ॥

આ બધી જવાબદારી બ્રહ્માત્માઓને સોંપી દીધી છે અને કહ્યું છે કે, બ્રહ્માત્માઓનું હૃદય જ

પરમધામ છે. હવે તું વિચારીને પોતાના હૃદયને જો. બ્રહ્માત્માઓનું હૃદય તથા પરમધામ બન્ને જ પરસ્પર જોડાઈ ગયાં છે અર્થાત્ એકાકાર થઈ ગયાં છે.

દિલ મોમિનકા અરસ હૈ, જો દેખે અરસ મોમન ।

હક ચાહેં ઉઠાયા અરસમેં, તો તેરા આગેહીં નહીં તન ॥ ૨૨ ॥

બ્રહ્માત્માઓ વિચાર પૂર્વક જુએ તો તેમનું હૃદય જ પરમધામ છે. જ્યારે ધામધણી તેમને પરમધામમાં જાગૃત કરીને બેસાડવા ઈચ્છશે તો તેમનું આ નાશવંત તન માનો કે પ્રથમથી જ અસ્તિત્વહીન બની જશે.

મહામત કહેં એ મોમિનો, હકેં હાંસી કરી પૂરન ।

દેખ ખાવંદ યા ખેલકોં, એ કુંજી તેરા દિલ મોમન ॥ ૨૩ ॥

શ્રી મહામતિ કહે છે કે બ્રહ્માત્માઓ ! ધામધણીએ આપણી પૂર્ણરૂપે હાંસી કરી છે. હવે તમે પોતાના ધણીને જુઓ અથવા આ ખેલને જુઓ. તારતમ જ્ઞાનની એ ચાવી તમારા હૃદયમાં છે.

પ્રકરણ ૧૫ ચોપાઈઓ ૫૮૦

હુકમની ઓળખાણ

તાલા દ્વાર ન કુંજી ખોલના, સમજાએ દઈ સબોં આપ ।

દિલ અપનેમેં હક બસેં, જયોં જાને ત્યોં કર મિલાપ ॥ ૧ ॥

કોઈ દરવાજો નથી, તાળું નથી, કૂચી નથી અને તેને ખોલવાનું પણ નથી. એ સંપૂર્ણ વાતો સ્વયં ધામધણીએ તારતમ જ્ઞાન દ્વારા સમજાવી દીધી છે અને તેઓ પોતે આપણા હૃદયમાં આવીને બિરાજમાન થઈ ગયા છે. હવે પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે તેમને મળો.

સેહેર ગસે હક નજીક, આડા પટ ન દ્વાર ।

ખોલી આંખેં સમજકી, દેખતી ન દેખે ભરતાર ॥ ૨ ॥

ધામધણી આપણી શ્વાસનળીથી પણ અત્યંત નજીક છે. હવે કોઈ પડદો કે દ્વાર પણ અંતરાય સ્વરૂપ નથી. તેમણે પોતે તમારી આત્મદૃષ્ટિ ખોલી નાખી છે. તો પણ તમે દેખતા હોવા છતાં તેમને જોતાં નથી.

હુકમ ઈલમ ખેલ એકે, ઔર કોઈ ન કહૂં દમ ।

ઈત રૂહ ન કોઈ રૂહનકી, જો કહૂ હોએ સો હુકમ ॥ ૩ ॥

આ તારતમ જ્ઞાન તથા નશ્વર ખેલ બન્ને એક જ હુકમને આધીન છે. હુકમ સિવાય અહીં કોઈ પણ પ્રકારની કોઈ શક્તિ છે જ નહિ. અહીં બ્રહ્માત્માઓના આત્માઓ પણ નથી. અહીં તો જે કંઈ પણ છે, (તે) એક શ્રી રાજજીનો હુકમ જ છે.

અપની સુરતેં હુકમ, ખેલાવત હુકમ ।

ખેલત સામી હુકમેં, એ દેખાવત તલેં કદમ ॥ ૪ ॥

આપણી સુરતાઓ પણ એ હુકમ વડે આ ખેલમાં આવી છે. અને એ જ આદેશ તેમને રમાડી રહ્યો છે તથા તેઓ એ જ આદેશ સાથે રમી રહી છે. હકીકતમાં ધામધણીનાં ચરણોમાં બેઠેલા આત્માઓને આ હુકમ બધું જ દેખાડી રહ્યો છે.

અરવાહેં જો કોઈ અરસકી, સો સબ હક આમર ।

હમ હુજત લૈ સિર અરસકી, બૈઠીં આગૂં હક નજર ॥ ૫ ॥

અહીં પરમધામના જે પણ આત્માઓ છે, (તે) બધા શ્રીરાજજીના હુકમના જ સ્વરૂપ છે. તેથી આપણે બધાએ પરમધામના હોવાનો અધિકાર બતાવ્યો છે. કારણ કે આપણે શ્રીરાજજીની દૃષ્ટિ સમક્ષ જ બેઠેલા છીએ.

અરવા હમારી આમર, ગુન અંગ ઈંદ્રી આમર ।

હમ દેખેં સબ આમર, હક દેખાવત પટ કર ॥ ૬ ॥

આપણો આત્મા તથા ગુણ, અંગ ઈન્દ્રિયો વગેરે બધું જ આ હુકમ વડે જ છે. આપણે જે કંઈ જોઈ રહ્યાં છીએ તે તમામ આ હુકમ છે. તેઓ ભ્રમનું આવરણ નાખીને આપણને ખેલ દેખાડી રહ્યા છે.

જો ઈત હરવા હોએ અરસકી, તો ઉડાવેં ચૌદે તબક ।

રૂહેં નામ ધરાએ હમ, ઐસા હુકમેં કર દિયા હક ॥ ૭ ॥

આ નાશવંત જગતમાં જો પરમધામના આત્માઓ હોત તો આ ચૌદેલોક બધા ઊડી જાત. શ્રીરાજજીના હુકમથી જ આપણે બ્રહ્માત્માઓનું નામ ધારણ કર્યું છે.

ઝૂઠ ન આવે અરસમેં, સાંચ નજરોં રહે ન ઝૂઠ ।

દેખ્યા અંતર માહેં બાહેર, કછૂ જરા ન હુકમેં છૂટ ॥ ૮ ॥

પરમધામમાં જૂઠ આવી શકતું નથી અને સત્ય આત્માઓની નજર સમક્ષ તે ટકી પણ શકતું નથી. જ્યારે મેં અંદર અને બહાર બધી બાજુથી જોયું તો ખબર પડી કે અહીં શ્રીરાજજીના હુકમ સિવાય લેશ માત્ર પણ (કંઈ જ) નથી.

દેખ્યા દેખાયા હુકમેં, ઔર હમ ભી ભએ હુકમ ।

ના હુઆ ના હૈ ના હોએગા, બિના હુકમ ખસમ ॥ ૯ ॥

ખરેખર તો શ્રી રાજજીનો હુકમ જ જોવા અથવા જોવરાવાવાળો છે. આપણે પોતે પણ તેમને આધીન છીએ. શ્રીરાજજીના આદેશ વગર કશું બન્યું નથી, કશું બની રહ્યું નથી અને ભવિષ્યમાં પણ કશું બનવાનું નથી.

હુકમેં દેખાયા હુકમકોં, તિન હુકમેં દેખ્યા હુકમ ।

ભિસ્ત દોજક ઉન હુકમેં, આખર સુખ સબ દમ ॥ ૧૦ ॥

શ્રી રાજજીના હુકમે જ આદેશ સ્વરૂપ આ આત્માઓને આ ખેલ દેખાડ્યો છે. તેથી આ હુકમથી હુકમને જોયા છે. મુક્તિ સ્થળ તથા નરક પણ આ હુકમને આધીન છે. તથા અંતિમ સમયે તમામને સુખ પણ આને કારણે પ્રાપ્ત થશે.

જિન નામ ધરાયા હુકમેં, રૂહેં ફિરસ્તે સિર પર ।

પોહોંચે અપની નિસબતેં, દાર બકા ખોલ કર ॥ ૧૧ ॥

શ્રી રાજજીના આદેશથી જ બ્રહ્મસૃષ્ટિ તથા ઈશ્વરીસૃષ્ટિનું નામ ધારણ કર્યું છે. તેઓ બધા પરમધામના દરવાજા ખોલીને આ હુકમને કારણે પોતાના સંબંધને અનુરૂપ પરમધામ તથા અક્ષરધામમાં પહોંચશે.

હમ ઉઠ બૈઠે અરસમેં, હમકોં હુકમેં દિયા સબ યાદ ।

હુકમેં હુકમ ખેલ દેખાઈયા, સો હુકમેં હુકમ આયા સ્વાદ ॥ ૧૨ ॥

જ્યારે આપણે (નશ્વર સંસારમાંથી) જાગીને પરમધામમાં બેસી જઈશું ત્યારે આ હુકમ જ આપણને ખેલની વાતો યાદ કરાવશે. હકીકતે આ હુકમે જ હુકમને ખેલ દેખાડ્યો છે અને હુકમથી જ હુકમને ખેલનો સ્વાદ મળે છે.

યોં મિહીં બાતેં કે હુકમકી, હુઆ હુકમ સબમેં એક ।

અરસમેં હમ સિર લે ઉઠે, સબ સિર લે કહે વિવેક ॥ ૧૩ ॥

આ રીતે શ્રી રાજજીના આદેશનું રહસ્ય અત્યંત સૂક્ષ્મ છે. સર્વત્ર એક શ્રી રાજજીનો હુકમ જ કાર્ય કરી રહ્યો છે. જ્યારે આપણે પરમધામમાં જાગૃત થઈને બેસી જઈશું ત્યારે આ હુકમના કારણે આ નાશવંત જગતના ખેલની વાતો કરીશું.

હમ જુદે ન હુએ અરસસે, ઔર જુદે હુએ બેસક ।

હમ રૂહે ખેલ દેખ્યા નહીં, ઔર ખેલકી બાતેં કરીં મુતલક ॥ ૧૪ ॥

હકીકતમાં આપણે બ્રહ્માત્માઓ પરમધામથી અળગા થયા નથી અને આ હુકમ દ્વારા સુરતારૂપે અલગ પણ થયા છીએ. વાસ્તવમાં આપણે બ્રહ્માત્માઓએ આ ખેલ પણ જોયો નથી. તેમ છતાં આપણે ચોક્કસપણે જ પરમધામમાં આ ખેલની વાતો કરીશું.

ઈન વિધ સબ હુકમેં કર, ખેલ દેખાયા ખિલવત અંદર ।

બાતેં ખિલવત કી કરીં ખેલમેં, જો ગુઝ હકકે દિલ ભીતર ॥ ૧૫ ॥

આ રીતે શ્રી રાજજીના આદેશથી જ બ્રહ્માત્માઓને મૂલમિલાવામાં આ ખેલ દેખાડ્યો છે. બ્રહ્માત્માઓએ આ ખેલમાં સુરતારૂપે આવીને શ્રીરાજજીના હૃદયની ગુપ્ત વાતો પણ જાહેર કરી છે.

ઔર ખેલ કી બાતેં સબ, હોસી બીય ખિલવત ।

લેસી ખેલકા સુખ ખિલવતમેં, લિયા ખેલમેં સુખ નિસબત ॥ ૧૬ ॥

આ રીતે આ નાશવંત ખેલની વાતો પણ મૂલમિલાવામાં થશે. જે રીતે આ નાશવંત ખેલમાં પરમધામના સુખનો અનુભવ કર્યો તે જ રીતે મૂલમિલાવામાં પણ નાશવંત ખેલના સુખોનો અનુભવ કરીશું.

છોડ્યા નહીં અરસકોં, ઔર ખેલમેં ભી ગૈયાં ।

અંતરાએ ભી હુઈ અરસસે, ઔર જુદિયાં ભી ન ભૈયાં ॥ ૧૭ ॥

આ બધો શ્રી રાજજીના હુકમનો જ પ્રભાવ છે, કે આપણે પરમધામ પણ ન છોડ્યું અને આપણે નાશવંત ખેલમાં પણ આવ્યા. પરમધામ સાથે અંતરાય (પડદો) પણ થયો અને આપણે તેનાથી (પરમધામથી) દૂર પણ ન રહ્યા.

એ વિધ સબ હુકમકી, હુકમેં કિએ બનાએ ।

વાસ્તે ઈસક રબદકે, દોઝી ઠૌર દિએ દેખાએ ॥ ૧૮ ॥

આ બધી જ વિશેષતા શ્રી રાજજીના આદેશની છે. તેમણે જ આ બધું કર્યું છે. પ્રેમની પરિચર્યા

માટે જ બ્રહ્માત્માઓને પરમધામ તથા નાશવંત જગતનાં સુખોનો અનુભવ કરાવ્યો છે.

और साहेबी अपनी, देखाई नीके कर ।

क्यों कहुं बडाई उकरी, मेरा बसम बडा काहर ॥ १९ ॥

આ રીતે શ્રીરાજજીએ આપણને તેમની પ્રભુતા (મહત્ત્વ)નું સારી રીતે દર્શન કરાવ્યું છે. હું ધામધણીની મહત્તા (પ્રભુતા)નું શું વર્ણન કરું ? મારા ધણી તો ભારે સમર્થ છે.

महामत कहेँ औ भोमिनो, उकेँ बैठाये तलें कदम ।

करसी हांसी भीय अरसके, जो करी हुकमें ईलम ॥ २० ॥

શ્રી મહામતિજી કહે છે, હે બ્રહ્માત્માઓ ! ધામધણીએ આપણને, પોતાનાં ચરણોમાં જ બેસાડ્યા છે. તેમના હુકમ અને જ્ઞાન વડે આ જગતમાં આપણી જે સ્થિતિ કરી છે, (તેની) તેઓ પરમધામમાં હાંસી કરશે.

પ્રકરણ ૧૬ ચોપાઈ ૬૦૦

શ્રી સિન્ધી ગ્રંથ (હિન્દુસ્તાની પ્રકરણો સહિત) સંપૂર્ણ

पहले बीज उदय हुआ, पुरी जहां नीतन ।
सब पुरियों में उत्तम, हुई धन धन ॥
ए मधे जे पुरी कहावे, नीतन जेहनुं नाम ।
उत्तम चौदे भवनमां, जिहां वालानो विश्राम ॥

- महामति श्री प्राणनाथ

श्री ५ नवतनपुरीधाम, जामनगर